

พอ

มูลนิธิสยามกัมมาจล

เลขที่ ๙ ถนนรัชดาภิเษก แขวงจตุจักร เขตจตุจักร กรุงเทพฯ ๑๐๑๖๐

โทรศัพท์ ๐ ๒๖๔๒๔ ๑๒๖๗ โทรสาร ๐ ๒๖๔๒๔ ๓๘๕๖

www.scbfoundation.com

ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง : จากหลักคิดสู่วิถีปฏิบัติ

ปรัชญาของ
เศรษฐกิจพอเพียง
จากหลักคิดสู่วิถีปฏิบัติ

ปรัชญาของ**เฝ้าระวังกิจพอเพียง**
จากหลักคิดสู่วิถีปฏิบัติ

“...การศึกษาเป็นปัจจัยสำคัญในการสร้างและพัฒนาความรู้
ความคิด ความประพฤติ และคุณธรรมของบุคคล
สังคมและบ้านเมืองใดให้การศึกษาที่ดีแก่เยาวชน
ได้อย่างครบถ้วน ล้วนพอเหมาะกันทุกๆ ด้าน
สังคมและบ้านเมืองนั้นก็จะมียุคเมืองที่ดีมีคุณภาพ
ซึ่งสามารถธำรงรักษาความเจริญมั่นคงของประเทศชาติไว้
และพัฒนาให้ก้าวหน้าต่อไปได้โดยตลอด...”

พระบรมราชาบาท พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว
พระราชทานสำหรับครูและนักเรียนที่ได้รับพระราชทานรางวัล ณ ศาลาดุสิตาลัย
เมื่อวันจันทร์ที่ ๒๗ กรกฎาคม พุทธศักราช ๒๕๒๔

คำนำ

จากการที่มูลนิธิสยามกัมมาจลได้ร่วมกับโครงการวิจัย เศรษฐกิจพอเพียง สำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์ และกระทรวงศึกษาธิการ ขับเคลื่อนหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาตั้งแต่ปี ๒๕๔๙ มูลนิธิสยามกัมมาจลพบว่าปัจจัยความสำเร็จที่โรงเรียนนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการจัดการเรียนรู้นั้นมีอยู่มากมายหลายวิธีด้วยกัน แต่หัวใจในการขับเคลื่อนหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงอยู่ที่การเรียนรู้จากการลงมือปฏิบัติ เพราะผู้ปฏิบัติจะเข้าถึงแก่นสาระของหลักปรัชญา เห็นคุณค่า และนำมาใช้อย่างต่อเนื่อง นอกจากนี้ การขับเคลื่อนหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของสถานศึกษามีเป้าหมายเพื่อสร้างทักษะชีวิตให้เด็กรักการเรียนรู้ รู้จักคิดวิเคราะห์ รู้เท่าทัน และสามารถปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น หรือใช้สติปัญญาก่อนตัดสินใจ ซึ่งทักษะต่างๆ เหล่านี้จะเกิดขึ้นได้จากการลงมือปฏิบัติ ช้าแล้วช้าเล่าจนกลายเป็นอุปนิสัย

มูลนิธิสยามกัมมาจลได้จัดทำหนังสือ “ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง : จากหลักคิดสู่วิถีปฏิบัติ” ขึ้น จากการนำปาฐกถาพิเศษในงานตลาดนัดความรู้ “เครือข่ายเรียนรู้สู่ความพอเพียง” ครั้งที่ ๒ เมื่อวันที่ ๒๖ สิงหาคม ๒๕๕๓ โดย ดร.จิรายุ อิศรางกูร ณ อยุธยา ประธานกรรมการมูลนิธิสยามกัมมาจล เรื่อง “การขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงในภาคการศึกษา” ซึ่งจะช่วยให้ผู้อ่าน

ได้เห็นว่า การปลูกฝังเศรษฐกิจพอเพียงให้อยู่ในตัวของคนไทยจะเป็นภูมิคุ้มกันที่ดีในการดำเนินชีวิตภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์ ตามด้วยเสวนาเรื่อง “ออกแบบการเรียนรู้อย่างไรให้เด็กเกิดอุปนิสัยพอเพียง” ซึ่งเป็นข้อคิดเห็นดีๆ และวิธีการปลูกฝังอุปนิสัยพอเพียงให้กับเยาวชนไทยจากผู้ทรงคุณวุฒิภาคการศึกษา ได้แก่ รศ.ดร.ทีศนา เขมมณี ผศ.ดร.เลขา ปิยะอัจฉริยะ ดร.ปริยานุช พิบูลสรารุช และดร.ประภาพรรณ จุเจริญ ตลอดจนได้รวบรวมตัวอย่างความสำเร็จในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงของโรงเรียนต่างๆ ผ่านกิจกรรมและโครงการที่ดำเนินการด้วยเด็ก มีครูและผู้บริหารเป็นผู้สนับสนุนการเรียนรู้ ช่วยให้คำปรึกษา และข้อเสนอแนะ

มูลนิธิหวังว่าผู้อ่านจะได้รับแรงบันดาลใจ ได้ข้อคิด และเห็นวิธีการนำหลักปรัชญามาสู่การปฏิบัติที่เป็นรูปธรรมที่จะสามารถนำไปปรับใช้ให้เหมาะสมกับบริบทของโรงเรียนต่างๆ ต่อไป

มูลนิธิสยามกัมมาจล

สารบัญ

คำนำ มูลนิธิสยามกัมมาจล	๐๔
การขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงในภาคการศึกษา ดร.จิรายุ อิศรางกูร ณ อยุธยา	๐๘
ออกแบบการเรียนรู้อย่างไร ให้เด็กเกิดอุปนิสัยพอเพียง ดร.ประภาพรณ จูเจริญ รศ.ดร.ทีศนา เขมมณี ดร.ปริยานุช พิบูลสรารุณ ผศ.ดร.เลขา ปิยะอัจฉริยะ	๑๖
ตัวอย่างโครงการ/กิจกรรมบูรณาการ หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง	
โครงการกระดาษหน้าที่สาม สร้างความงดงามให้สังคม โรงเรียนจุฬาภรณราชวิทยาลัย เพชรบุรี	๔๘
โครงการพี่สอนน้อง โรงเรียนชาส์อพิทยาคม ระยอง	๕๘
โครงการข้าวไม่ยาก หมดไม่แพง โรงเรียนศิครภูมิพิสัย สุรินทร์	๓๖
ชุมชนโมโย โรงเรียนโยธินบูรณะ กรุงเทพฯ	๘๔
เศรษฐกิจพอเพียง...ทางรอดของสังคมไทย ดร.ปริยานุช พิบูลสรารุณ	๙๒

คำกล่าวเปิดงานตลาดนัดความรู้
“เครือข่ายเรียนรู้สู่ความพอเพียง” ครั้งที่ ๒๒
และปาฐกถาพิเศษ

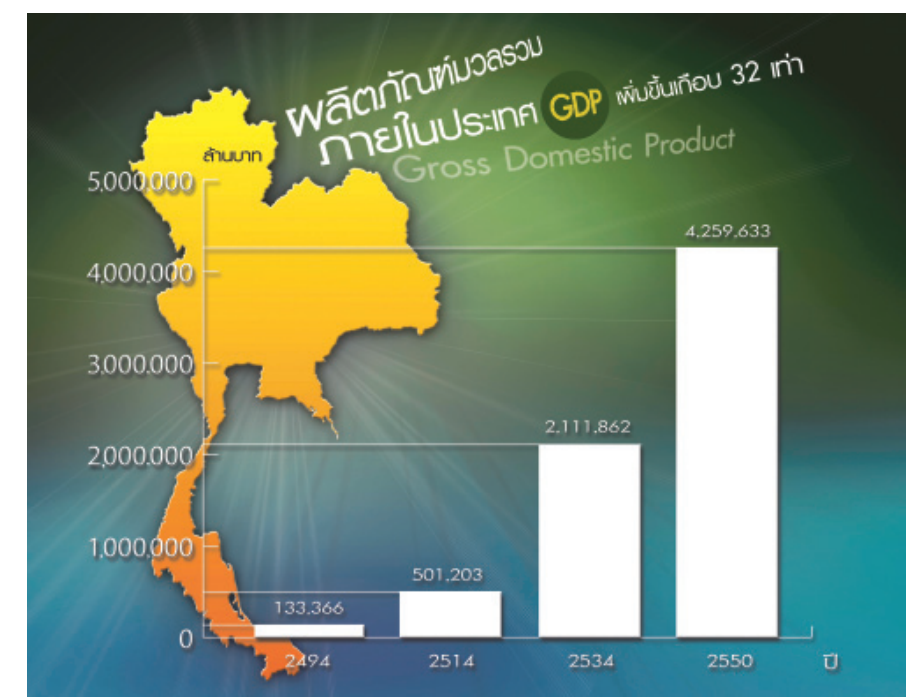
การขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียง ในภาคการศึกษา

โดย ดร.จิรายุ อิศรางกูร ณ อยุธยา

ท่านผู้เกียรติทุกท่าน วันนี้ผมรู้สึกยินดีเป็นอย่างยิ่งที่ได้มีโอกาสมาต้อนรับท่านทั้งหลาย ได้เห็นท่านทั้งหลายได้มารวมตัวกันอยู่ในที่นี่ รู้สึกว่าเรากำลังอยู่ในกระบวนการที่มีความสำคัญระดับชาติ ที่จะเป็ประโยชน์ต่ออนาคตของประเทศไทยอย่างใหญ่หลวง อันนี้เป็นความรู้สึกที่จริงใจและขอแสดงความขอบคุณต่อท่านทั้งหลายอย่างยิ่งที่ได้กรุณาเสียสละเวลา และหลายๆ ท่านมีศรัทธา ที่จะเสียค่าใช้จ่ายของตัวเองเดินทางมาร่วมตัวกันในวันนี้ ผมเชื่อว่าสิ่งที่เป็ความรู้และประสบการณ์ที่จะได้รับร่วมกัน ณ ที่นี่ จะเป็ประโยชน์อย่างยิ่งต่ออนาคตของประเทศไทย

ขออนุญาตที่จะเล่าให้ฟังถึงความเป็นมาในภาพรวมว่า เราได้เริ่มขับเคลื่อนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง มาตั้งแต่ราวๆ ปีพุทธศักราช ๒๕๔๒ หลังจากเกิดวิกฤติการณ์ทางเศรษฐกิจ และตอนนั้นทำให้เราได้คิดกันว่าปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงนี้ จะสามารถช่วยแก้ปัญหาการพัฒนาทางด้านเศรษฐกิจได้ เรามีโอกาสได้ดูตัวเลขของการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศที่ผ่านมา ส่วนใหญ่นั้นพบว่าเป็ตัวเลขของความล้มเหลวทางการขยายตัวทาง

เศรษฐกิจ ยกตัวอย่างเช่น ตั้งแต่ปีพุทธศักราช ๒๕๐๓-๒๕๔๐ ประเทศไทยสามารถมีอัตราการเจริญเติบโตถึง ๗.๕ เปอร์เซ็นต์ต่อเนื่องเป็นเวลา ๒๕ ปี เป็น ๑ ใน ๑๓ ประเทศในโลกเท่านั้น ที่ธนาคารโลกได้รวบรวมมาว่าประสบความสำเร็จในการพัฒนาเศรษฐกิจ ถือเป็นความสำเร็จที่น่าประทับใจ

เราได้อุบัติว่ามีปัจจัยอะไรบ้างที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างมากในระดับมหภาค พบว่าในปีพุทธศักราช ๒๕๔๙ ประชากรเพิ่มขึ้นจาก ๑๗ ล้านคน เป็น ๖๓ ล้านคน ในปีพุทธศักราช ๒๕๕๑ เป็นการเพิ่มขึ้นอย่างมาก ประมาณ ๔ เท่าตัว แต่เมื่อเทียบรายได้ต่อหัวของประชากร ปรากฏว่าเพิ่มขึ้นถึง ๑๐ เท่า ในระยะเวลาเดียวกัน คือเพิ่มจากหัวละ ๖,๖๐๐ บาท เป็นประมาณ ๖๕,๐๐๐ บาท ซึ่งน่าจะถือได้ว่าเป็นประเทศที่ประสบความสำเร็จทางการเพิ่มรายได้ให้ประชากร

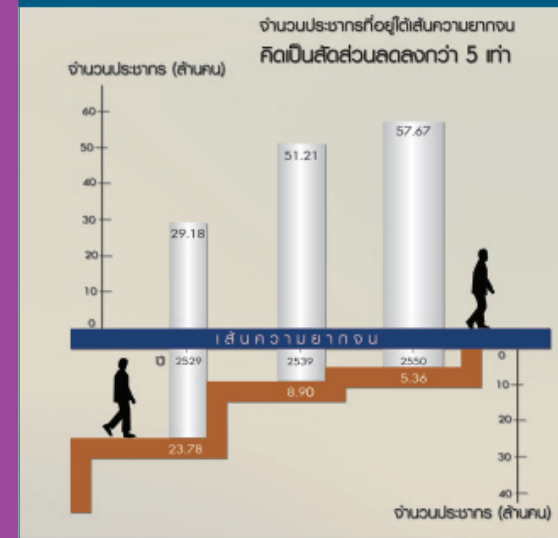
อีกตัวเลขหนึ่งที่พวกเรานักเศรษฐศาสตร์ดูกันคือ จำนวนคนที่อยู่ใต้เส้นความยากจน เป็นเครื่องวัดอันหนึ่งที่เราจะดูระดับความยากจนของประเทศนั้นเป็นอย่างไร เราจะดูว่ามีคน

13 ประเทศ ที่มีอัตราการเจริญเติบโตสูงอย่างต่อเนื่อง

ประเทศ	ช่วงเวลา (พ.ศ.)	รายได้ประชาชาติต่อหัว (ปีแรก)	รายได้ประชาชาติต่อหัว (ปีสุดท้าย)	อัตราการเติบโต (%)	จำนวนปีต่อเนื่อง (%)
สาธารณรัฐอิสลามอิหร่าน*	พ.ศ. 2503 - 2548	210	3,800	18.0	79
สหพันธสาธารณรัฐเอธิโอเปีย	พ.ศ. 2493 - 2523	960	4,000	4.1	101
สาธารณรัฐประชาชนจีน	พ.ศ. 2504 - 2548	105	1,400	13.3	29
มณฑลยูนนาน*	พ.ศ. 2503 - 2540	3,100	29,900	9.6	724
สาธารณรัฐเวียดนาม*	พ.ศ. 2509 - 2540	200	900	4.5	22
อินเดีย*	พ.ศ. 2493 - 2526	3,500	39,600	11.3	1,093
สาธารณรัฐเกาหลี (ใต้)*	พ.ศ. 2503 - 2544	1,100	13,200	12.0	295
มาเลเซีย	พ.ศ. 2510 - 2540	790	4,400	5.5	120
สาธารณรัฐเวียดนาม*	พ.ศ. 2506 - 2537	1,100	9,600	8.7	274
รัฐจอร์เจีย*	พ.ศ. 2503 - 2542	950	9,000	9.4	206
สาธารณรัฐสิงคโปร์*	พ.ศ. 2510 - 2545	2,200	25,400	11.5	662
ไต้หวัน*	พ.ศ. 2508 - 2545	1,500	16,400	10.9	402
ราชอาณาจักรไทย	พ.ศ. 2503 - 2540	330	2,400	7.2	55

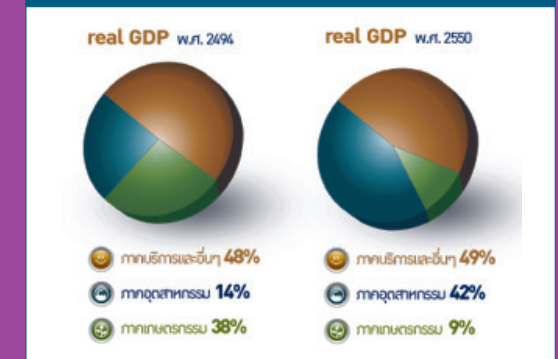
ประเทศไทยเป็น 1 ใน 13 ประเทศ ที่มีอัตราการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจสูงถึง 7.5 เปอร์เซ็นต์ ต่อเนื่องเป็นเวลา 25 ปี ในช่วง พ.ศ. 2503-2540

การเปลี่ยนแปลงของประชากรที่อยู่ใต้เส้นความยากจน ระหว่าง พ.ศ. 2529 - 2550

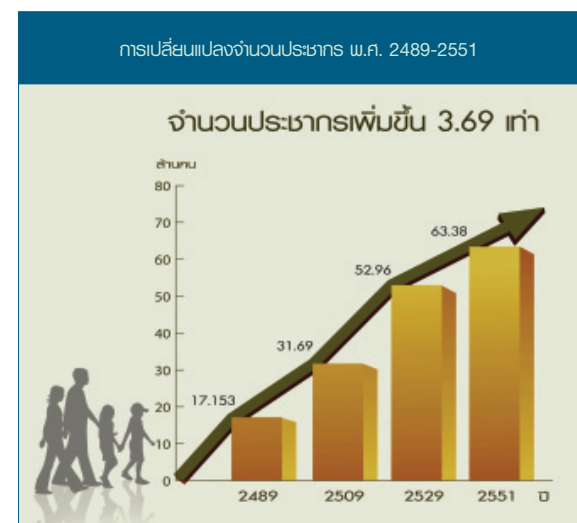
ที่มา : รายงานการประเมินความยากจน พ.ศ. 2550 สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

ข้อมูลการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างการผลิต พ.ศ. 2494-2550

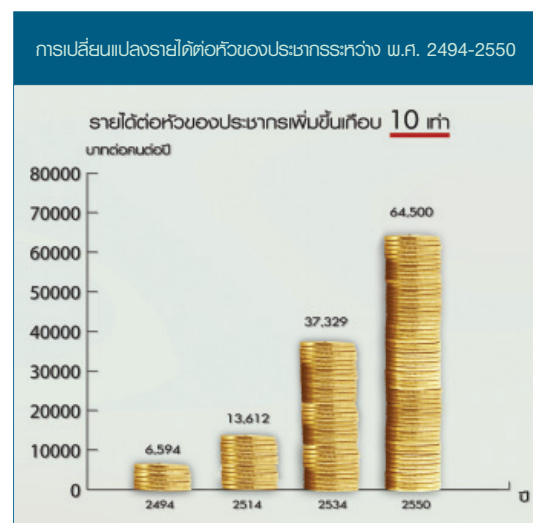

หมายเหตุ : เปรียบเทียบผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศ ณ ราคาปีฐาน พ.ศ. 2531 เป็นรายสาขา ระหว่าง พ.ศ. 2494 - พ.ศ. 2550
ที่มา : สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

จากตัวเลขเหล่านี้แสดงให้เห็นว่า การกระจายรายได้ในประเทศไทยมีความไม่สมดุลมากยิ่งขึ้น ในช่วงระยะเวลาดังกล่าว โดยสัดส่วนรายได้ภาคอุตสาหกรรมเพิ่มขึ้น 3 เท่า ขณะที่สัดส่วนรายได้ภาคเกษตรกรรมลดลงกว่า 4 เท่า

ที่มา : พ.ศ. 2489 ประมาณการจำนวนประชากร จากวารสารสถิติรายไตรมาส พ.ศ. 2512-2513 พ.ศ. 2510-2551 จำนวนประชากร จากสำนักงานกลางทะเบียนราษฎร กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย

หมายเหตุ : ผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศต่อหัวของประชากร ณ ราคาปีฐาน พ.ศ. 2531
ที่มา : สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

อยู่ใต้เส้นความยากจนแค่ไหน เส้นของความยากจนเปลี่ยนไปเรื่อยๆ โดยแต่ละช่วงเวลาที่จะมีชีวิตขั้นพื้นฐาน ซื้ออาหาร มีชีวิตอยู่ได้ตามอัตภาพ ในแต่ละปีมีการเปลี่ยนแปลงอย่างไร และดูว่ามีคนอยู่ใต้เส้นความยากจนกี่คน ปรากฏว่าในปีพุทธศักราช ๒๕๒๙ มีคนที่อยู่ใต้เส้นความยากจนถึง ๒๔ ล้านคน แต่พอมาถึงปีพุทธศักราช ๒๕๕๐ เส้นความยากจนนี้สูงขึ้น และมีคนที่อยู่ใต้เส้นความยากจนประมาณ ๕.๕ ล้านคน ก็ถือว่าเป็นความสำเร็จพอสมควรอีกระดับหนึ่งที่เราสามารถพัฒนาเศรษฐกิจให้คนอยู่ใต้เส้นความยากจนนี้น้อยลงมาก ถึงแม้จะมีเหลืออยู่ถึง ๕ ล้านกว่าคนที่เราจะต้องพยายามกำจัดให้หมดสิ้นไปโดยเร็ว

สิ่งที่ผมนำเสนอมานี้ก็เพื่อให้เห็นภาพว่า เราพัฒนาเศรษฐกิจกันมาจนกระทั่งถึงเมื่อ ๑๐ ปีที่ผ่านมา เราดูตัวเลขของความสำเร็จเหล่านี้ ถือได้ว่าเป็นความสำเร็จที่จริง ไม่ใช่ความสำเร็จที่เรามาหลอกตัวเอง แต่ว่าในขณะที่เดียวกันเราก็ได้ค้นพบว่ามีปัญหาเหมือนกันในช่วงเวลาของการพัฒนานี้ โดยที่จะไม่มองดูแต่ตัวเลขของความสำเร็จ มีรายงานของสหประชาชาติเมื่อปีพุทธศักราช ๒๕๕๐ ได้ระบุออกมาว่า ถึงแม้ว่าประเทศไทยจะประสบความสำเร็จเหล่านี้ แต่แท้ที่จริงแล้วก็มีปัญหาอยู่หลายปัญหาที่เราจำเป็นต้องแก้ไข เช่น ปัญหาเรื่องสิ่งแวดล้อม ปัญหาเรื่องการกระจายรายได้ที่กระจุกตัว ปัญหาการพัฒนาาระหว่างเมืองและชนบท ซึ่งเป็นเรื่องที่เราจะต้องได้รับการแก้ไขโดยเร่งด่วน

ปัญหาความไม่สมดุลในการใช้และดูแลทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

แต่ปัญหาที่เป็นปัญหาที่ใหญ่ที่สุด เมื่อเราได้เห็นการประเมินของสหประชาชาติที่มา ดูการพัฒนาของประเทศไทย โดยเฉพาะการพัฒนาคนของประเทศไทย คือ **ระหว่างการพัฒนาของเราที่รวดเร็ว สิ่งที่น่าเป็นห่วงที่สุดก็คือ ได้มีการเปลี่ยนแปลงที่ทำให้เกิดปัญหาทางด้านค่านิยมและศีลธรรมที่เสื่อมลง** ทางด้านค่านิยมที่สร้างปัญหา เช่น อาชญากรรม ยาเสพติด ปัญหาหนี้สิน ปัญหาคอร์ปชั่น ปัญหาเหล่านี้มีแนวโน้มที่จะทวีความรุนแรงยิ่งขึ้น ทั้งสิ้น ซึ่งเรามาดูกันว่า ถ้าเราสามารถที่จะทำให้คนได้เรียนรู้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ได้ซึมซับ ได้ศรัทธา และมีการปฏิบัติตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง น่าจะมีผลในการ แก้ไขปัญหานี้มากที่สุด

เพราะฉะนั้น ตรงนี้ผมอยากที่จะให้ท่านทั้งหลายที่อยู่ ณ ที่นี้ ได้รับรู้ร่วมกันว่า ในระหว่างที่เรา กำลังดูความสำเร็จจากการพัฒนา ผลพวงที่ได้จากการพัฒนา รายได้ประชาชาติ ทางด้านวัตถุทั้งหลาย แต่พร้อมๆ กันนั้น ปัญหาเรื่องค่านิยมต่างๆ และศีลธรรม ปัญหาเรื่อง อาชญากรรม ยาเสพติด ปัญหาหนี้สิน ปัญหาคอร์ปชั่น ปัญหาเหล่านี้มีแนวโน้มที่จะทวีความรุนแรงหรือเสื่อมลงเป็นอันมาก ด้วยเหตุผลดังนี้ สหประชาชาติซึ่งได้ทำรายงานเมื่อปีพุทธศักราช ๒๕๕๐ จึงได้เสนอแนะไว้ ๖ ข้อด้วยกัน ๕ ข้อแรกขอไม่พูดถึงเนื่องจากไม่มีเวลาเพียงพอ แต่ ว่าในข้อที่ ๖ ที่เขาเสนอไว้ว่าเป็นข้อเสนอที่สำคัญที่สุด เขาบอกว่า **สิ่งที่จะสามารถทำให้เราแก้ปัญหาเรื่องค่านิยมและศีลธรรม อาชญากรรม ยาเสพติด หรืออะไรต่างๆ ถ้าจะให้สามารถแก้ปัญหาได้ จะต้องเปลี่ยนจิตวิญญาณของคนไทยให้เป็นคนที่มีอุปนิสัยดี ซึ่งก็จะ เป็นพลเมืองที่ประพฤติดี**

ปัญหาความไม่สมดุลของการพัฒนาระหว่างเมืองและชนบท

เพราะฉะนั้น พวกเราที่ขับเคลื่อนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในช่วงนั้น เมื่อได้ รับฟังข้อเสนอแนะนี้ เราจึงได้มีความเห็นร่วมกันว่าไม่มีหนทางใดที่เราจะไปเปลี่ยนจิตวิญญาณ หรือที่รายงานสหประชาชาติใช้คำว่า mind set ไม่มีหนทางใดที่เราจะทำได้ นอกจากจะ **ต้องขับเคลื่อนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียน เริ่มตั้งแต่อนุบาลจนกระทั่งถึงมัธยมศึกษาปีที่ ๖ จะไปเริ่มที่ระดับอุดมศึกษาที่ไม่สามารถเปลี่ยน mind set ได้แล้ว ต้องไปเริ่มทำตั้งแต่อนุบาลจนถึงมัธยมศึกษาปีที่ ๖** ด้วยเหตุผลนี้ เราจึงได้รับความร่วมมือ จากคุณครูที่มีจิตวิญญาณ ครูที่เป็นครูที่แท้จริง ที่เห็นคุณค่าของการที่ลูกศิษย์ของตัวเองมี ชีวิตที่ดีและเป็นคนที่สร้างคุณค่าให้กับประเทศ ได้อาศัยจิตวิญญาณของครูเหล่านี้ ผู้บริหาร ของโรงเรียนที่มีจิตวิญญาณเหล่านี้ ผู้คนในกระทรวงศึกษาที่มีจิตวิญญาณเหล่านี้ เราจึง สามารถได้ริเริ่มงานนี้ และการร่วมใจของท่านทั้งหลายเหล่านี้ จึงได้มีวันนี้เกิดขึ้น เรายังอยู่ ท่ามกลางกระบวนการเหล่านี้ แต่เรายังไม่บรรลุผลสำเร็จ แต่เมื่อ ๓ ปีที่แล้ว เราเริ่มจาก จุดที่เป็นจุดใหญ่ เพราะเรามีครูที่มีจิตอาสา มีจิตวิญญาณที่เป็นครูหลายร้อยคน ที่จริงแล้ว ถ้าเราเข้าไปทำความเข้าใจ อาจจะมีเป็นพัน เป็นหมื่นคน แต่อย่างน้อยเราได้ไปสัมผัสกับท่าน ทั้งหลายเหล่านี้ ซึ่งอย่างน้อยก็ ๕๐๐-๖๐๐ คน และท่านได้มาเริ่มต้น ทุ่มกำลัง ทุ่มจิตวิญญาณ ของท่านในการที่จะเริ่มเปลี่ยนว่าจะทำอะไรให้หลักสูตรของกระทรวงศึกษาธิการ ตั้งแต่ อนุบาลจนถึงมัธยมศึกษาปีที่ ๖ ได้มีโอกาสทำให้ศิษย์ของท่านได้เติบโตเป็นผู้มีอุปนิสัยพอเพียง เพราะฉะนั้น ตรงนี้เป็นสิ่งที่ทำให้ผมเอาเรื่องนี้ไปคุยที่ไหน ทุกๆ คนจะมีข้อยุติที่เหมือนกัน หลังจากที่คุณกันเป็นชั่วโมงๆ คือ ต้องไปเปลี่ยนระบบการศึกษา ผมบอกว่าเราได้เริ่มแล้ว จึง ทำให้เราทุกคนมีความหวัง ว่าเราจะไปสู่เป้าหมายความสำเร็จได้

เราจัดตลาดนัดไปแล้วหนึ่งครั้ง ปีนี้เป็นปีที่ ๒ เราก้าวหน้ามาแล้ว เพราะฉะนั้นเมื่อสักครู่เราได้ดูวีดิทัศน์ สิ่งที่ผมชอบก็คือท่านผู้อำนวยการโรงเรียนท่านบอกว่าการประเมินครั้งแรกได้คะแนนระดับพอใช้เท่านั้น ตอนนี่การประเมินได้ระดับดีมาก นี่คือการบวนการที่กำลังเดินอยู่ ทุกคนเริ่มต้นจากจุดแรก แต่ด้วยจิตวิญญาณของคนที่เข้ามา ร่วมกันในเรื่องนี้ ในที่สุดเราจะไปถึงเป้าหมายได้อย่างแน่นอน

สำหรับวันนี้ เรามีโรงเรียนที่อาสาสามารถร่วมกับกระทรวงศึกษาธิการ ร่วมกับผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในเรื่องนี้ ประมาณ ๑,๒๐๐ กว่าโรงเรียน เรามีเป้าหมาย เรามีเจตนาที่จะให้เยาวชนของเราได้รับโอกาสทั้งหลายเหล่านี้ทั่วประเทศ ซึ่งจะหมายถึงโรงเรียน ๔๐,๐๐๐ กว่าโรงเรียน เพราะฉะนั้นกว่าจะไปถึงจุดนั้นได้ แรงเหวี่ยงหรือการขับเคลื่อนจะต้องเดินไปอย่างมั่นคง ถาวรและยั่งยืน โรงเรียนจุฬาราชมนตรีวิทยาลัย ได้ชี้ให้เห็นแล้วว่าเริ่มต้นจากพอใช้ แต่ขณะนี้ดีมาก คงจะรักษาคะแนน “ดีมาก” และพัฒนาไปเป็นดีเลิศไปเรื่อยๆ และก็จะมีการเรียนอีกหลายพันโรงเรียนที่จะเข้าสู่กระบวนการนี้ และได้รับการประเมินแบบนี้เช่นเดียวกัน ผลในที่สุดก็จะไปสู่เด็กเรียนดังตัวอย่างที่ได้ดูเมื่อสักครู่ เป็นนักเรียนที่เอาถ่าน มีอุปนิสัยที่ใฝ่ความดี เพราะฉะนั้นตรงนี้ผมอยากจะขอร่วมกับท่านทั้งหลายในการตั้งความหวังนี้

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ได้เคยพระราชทานพระบรมราโชวาท เมื่อวันที่จันทร์ที่ ๒๗ กรกฎาคม พุทธศักราช ๒๕๒๔ สำหรับครูและนักเรียนที่ได้รับพระราชทานรางวัล ณ ศาลาดุสิดาลัย จะขออัญเชิญมา ว่านี่คือแก่นแท้ของสิ่งที่เรากำลังพยายามที่จะสร้างขึ้น

“การศึกษาเป็นปัจจัยสำคัญในการสร้างและพัฒนาความรู้ ความคิด ความประพฤติ และคุณธรรมของบุคคล สังคมและบ้านเมืองใดให้การศึกษาที่ดีแก่เยาวชนได้อย่างครบถ้วน ล้วนพอเหมาะกันทุกๆ ด้าน สังคมและบ้านเมืองนั้นก็จะมีพลเมืองที่ดีมีคุณภาพ ซึ่งสามารถธำรงรักษาความเจริญมั่นคงของประเทศชาติไว้ และพัฒนาให้ก้าวหน้าต่อไปได้โดยตลอด”

เพราะฉะนั้น ประโยชน์ของอุปนิสัยพอเพียงจากปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงจะดี สำหรับตัวเอง และดีสำหรับสังคมและประเทศชาติ

อีกสิ่งหนึ่งที่อยากจะนำเสนอ ณ ที่นี้ จากรายงานของสหประชาชาติ ซึ่งเราได้เห็น จากวีดิทัศน์ หรือท่านทั้งหลายชิมซั๊บจากประสบการณ์ของท่านอยู่แล้ว และท่านทั้งหลายที่ มาเรียนรู้และจะสร้างขึ้นใหม่ คือ การสร้างอุปนิสัยพอเพียง มีประสบการณ์ว่า**สำหรับผู้**

ได้เรียนรู้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ไม่ใช่เรียนรู้แค่ทฤษฎีเพียงอย่างเดียว แต่เรียนรู้ จากกิจกรรมด้วย ผมขออ้างรายงานการพัฒนาคนของประเทศไทย ปี ๒๕๕๐ ของโครงการพัฒนาแห่งสหประชาชาติประจำประเทศไทย

“คนเหล่านี้ (คนที่เรียนรู้และปฏิบัติตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง) มักจะมีคุณสมบัติที่เหมือนกันหลายๆ อย่าง ได้แก่ ชอบที่จะทำงานหนัก มีความซื่อสัตย์ สนุกสนานกับการเรียนรู้ และการสร้างปัญหาให้กับตัวเอง เห็นคุณค่าในการอยู่ร่วมกันในสังคม และการอยู่ร่วมกันกับระบบนิเวศอย่างสมดุล คนเหล่านี้ไม่ใช่พวกวัตถุนิยม มีความเคารพธรรมชาติ และเมตตาต่อเพื่อนมนุษย์ด้วยกัน”

โดยสรุป พวกเขามีจิตสำนึกและวิธีคิดในแบบฉบับเฉพาะ เขาเหล่านี้จะหลีกเลี่ยงความคิดในการพัฒนาที่มุ่งให้การเติบโตทางเศรษฐกิจอย่างเดียวโดยไม่พัฒนาพื้นฐานทางจิตใจ นี่คือ คุณลักษณะหรืออุปนิสัย ซึ่งท่านทั้งหลาย ผมมีความเชื่อมั่น เหมือนที่เราได้เห็น ในวีดิทัศน์ จะเป็นผู้สร้างให้กับเยาวชนของชาติต่อไป

เพราะฉะนั้นศูนย์การเรียนรู้ ที่ในขณะนี้มียุ่ ๑๔ โรงเรียนและอีก ๖๐ กว่าโรงเรียน จะตามเข้ามาให้ครบ ๘๔ โรงเรียนให้ได้ ให้ทันกับการเฉลิมฉลอง ๘๔ พรรษาของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เราจะมี ๘๔ ศูนย์การเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ด้านการศึกษา ซึ่งจะได้อาศัยเป็นตัวความรู้ที่จะนำไปเป็นพี่เลี้ยง เป็นแหล่งความรู้ที่โรงเรียนอื่นๆ จะสามารถนำไปใช้ได้ ท่านเหล่านี้จะเป็นคุณูปการใหญ่หลวงต่อกระบวนการของการที่เราจะสร้างอุปนิสัยพอเพียงให้กับเยาวชนของชาติ ซึ่งจะดีสำหรับตัวของเขาเอง และในขณะเดียวกันก็เป็นการสร้างความเจริญ ความมั่นคงต่อประเทศต่อไป ขอขอบคุณครับ

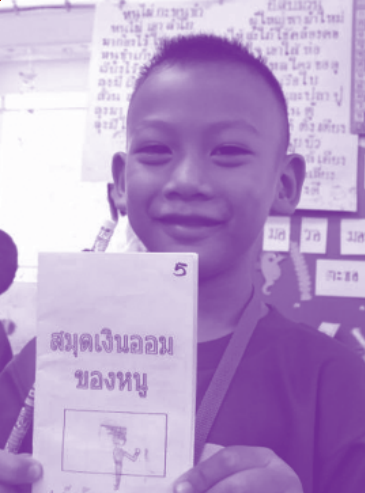

วิทยากรรับเชิญ
ดร.ประภาพรพรณ จูเจริญ สถาบันแห่งชาติเพื่อการพัฒนาเด็ก มหาวิทยาลัยมหิดล
รศ.ดร.ทีศนา แซมมณี ผู้ทรงคุณวุฒิ สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.)
ดร.ปรียานุช พิบูลสรารุณ หัวหน้าโครงการวิจัยเศรษฐกิจพอเพียง สำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์
ผศ.ดร.เลขา ปิยะอัจฉริยะ ผู้ทรงคุณวุฒิ สภาการศึกษา
ดำเนินรายการ โดย คุณวิมลศรี ศุภิลวรรณ ผู้ช่วยผู้อำนวยการด้านการจัดการความรู้ โรงเรียนเพลินพัฒนา

ออกแบบการเรียนรู้อย่างไร ให้เด็กเกิดอุปนิสัยพอเพียง

ดร.ประภาพรรณ ชูเจริญ
สถาบันแห่งชาติเพื่อการพัฒนาเด็ก
มหาวิทยาลัยมหิดล

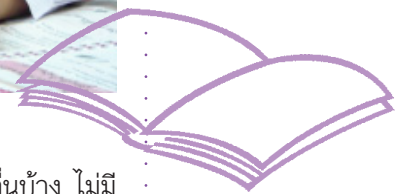
สำหรับความเชี่ยวชาญของดิฉัน คือ การออกแบบการเรียนรู้ให้เข้ากับการพัฒนาของสมอง เพราะว่าจบมาทางด้านสมองและการเรียนรู้ เพราะฉะนั้น ขอไปที่ประเด็นเรื่องอุปนิสัยพอเพียงเลยว่าจะสร้างอุปนิสัยพอเพียงขึ้นมาได้อย่างไร สิ่งหนึ่งที่อยากจะบอกครูทุกคน คือว่า สมองของเด็กทุกคน มีความกระหายและใคร่รู้อย่างไม่พอเพียง สมองสามารถเรียนรู้ได้ตลอดชีวิต เรียนรู้ได้เยอะมาก ทุกวันนี้เรายังให้น้อยมากกับการเรียนรู้ของสมอง แต่เมื่อเรียนรู้แล้วทำอะไร คือการเรียนรู้ของสมองจะไปแสดงผลออกมาในเชิงพฤติกรรม ที่เราเห็นๆ กันว่าคิดได้ คิดเป็นแค่นั้น เพราะฉะนั้น แก่นของมันคือการทำอะไรให้สมองเกิดการเรียนรู้เรื่องพอเพียง จนออกมาเป็นอุปนิสัยพอเพียง

“...การปลูกฝังเงาชนในเกิดอุปนิสัยพอเพียง
ต้องออกแถมให้ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติจริง
โดยเริ่มจากการทำกิจกรรมง่ายๆ ไม่สู้เรื่องที่ยากเกิน
(สมองชอบการทำทาง) ต้องใช้ประสบการณ์จริง
และให้มีการฝึกฝนต่อเนื่องสม่ำเสมอ เพราะเมื่อสมอง
เรียนรู้ซ้ำๆ ม่อบๆ จะสร้างเม็มนอุปนิสัยที่แท้จริงได้...”

ตอนนี้ดิฉันกำลังไปทำงานกับชุมชน เพื่อช่วยแก้ปัญหาเกี่ยวกับเด็กที่ก้าวพลาด เช่น เด็กติดยา เด็กติดเกม หรืออะไรต่างๆ จนทำให้ชุมชนกองขยะหนองแวมได้เป็น ชุมชนต้นแบบ ในชุมชนนี้จะเห็นได้ว่าเด็ก หลายคนก้าวพลาดเพราะว่าสมองเขาถูกให้ เรียนรู้เชิงลบมากกว่าบวก สมองไม่ได้ถูกให้ เรียนรู้อย่างสมดุล พอถอดแบบออกมาแล้ว จะเห็นได้ว่าทำไมเด็กเหล่านี้ถึงติดยา ทำไม ถึงใช้ชีวิตไม่เป็น มานั่งคุยกับเขา พบว่าตลอด ๒๔ ชั่วโมงของเด็ก เราตัด ๘ ชั่วโมงในการ นอนทิ้งไป เหลือ ๑๖ ชั่วโมง ไปนั่งคุยกับเขา เขาอยู่โรงเรียนประมาณ ๘ ชั่วโมง และที่ เหลืออีก ๘ ชั่วโมงก็คือ อื่นๆ ก็ไปศึกษาว่าใน ๘ ชั่วโมงของเขานี้ เขาเรียนรู้อะไร เรื่องที่เป็น บวกมากน้อยแค่ไหน ปรากฏว่าประมาณ ลักครึ่งเดียว เพราะพอเข้าไปในโรงเรียน ใน

๘ ชั่วโมงที่โรงเรียน หลับบ้าง ตื่นบ้าง ไม่มี กิจกรรมอะไรที่ทำให้เขาได้เป็นบวก เช่น เจอ เพื่อนก็จะคุยแต่เรื่องที่ไม่ใช่เป็นบวก เช่น ใช้ โทรศัพท์รุ่นไหน เกมอะไร ละครเป็นอย่างไร อันนี้ก็ลบบ้าง ไป ปรากฏว่า ลบไป ๔ แล้ว ระยะเวลาที่อยู่โรงเรียน ๘ ชั่วโมง เอาแบบ สบายๆ เลยคือ ๘ ลบด้วย ๔ ก็เหลือ ๔ ชั่วโมง ที่เป็นบวกไม่รู้ถึงหรือไม่ด้วย แล้วอีก ๘ ชั่วโมง ที่เหลือที่เดินทางกลับบ้านเด็กเหล่านี้ที่ไป ทำงานที่ชุมชน เมื่อกลับไปถึงเขาก็จะไปรวม กลุ่มกันอยู่บริเวณทำน้ำคูกัยกัน มีแต่เรื่อง ลบๆ ลบหมด เมื่อลบไป ๔ แล้ว ลบไปอีก ๘ ก็คือลบ ๑๒ ชั่วโมง แล้วจะไปใส่เรื่องบวก ไหวหรือคะ ตัดเรื่องนอนไปแล้ว ๘ ชั่วโมง จาก ๑๖ ชั่วโมง เขาเจอเรื่องลบไปแล้ว ๑๒ ชั่วโมงเหลือเพียง ๔ ชั่วโมงเท่านั้น

เพราะฉะนั้น พอเรามองเห็นแล้วก็ไป ปรับเขาใหม่ และตั้งหลักใหม่ ว่าเราจะแก้ เด็กแบบนี้อย่างไร เพราะเขาอยู่ในชุมชน กองขยะ แล้วจะทำให้เขารู้สึกพอเพียงได้ อย่างไร เราก็ไปปรับร่วมกับมูลนิธิคุณพุ่ม ไป ร่วมปรับเด็กทั้งสิ้น ๗๖ ครอบครัว คือให้ เขาเข้ามาเรียนรู้ใหม่ ให้เรียนรู้ใหม่ว่าสมอง เขาสามารถพัฒนาการได้ ถึงแม้ตอนนี้เขา จะติดยาไปแล้วก็ตาม ก็ยังพัฒนาการได้ ให้ เขาดูว่าเป็นเพราะอะไร อ้อ ทุกวันนี้ที่ชีวิต ของเขาเป็นแบบนี้ เพราะเขาไปบ่มเพาะ อุปนิสัยที่ฟุ้งเฟ้อ บริโภคสุดโต่ง ไม่เข้าใจว่า ชีวิตคืออะไร ก็จับเขามานั่งคุยใหม่ว่า “ตั้งแต่ หนูเกิดมานี้ สมองหนูต้องการจะเรียนรู้เรื่อง

อะไร แล้วกว่าครูจะมาอยู่ตรงนี้ได้ ทุกๆ คน ต้องผ่านกระบวนการเรียนรู้เชิงบวกกันมา ทุกคนทั้งสิ้น ไม่อย่างนั้นยืนอยู่ตรงนี้ได้” ก็ อธิบายให้เขาเห็น แล้วก็พาเขาไปทำกิจกรรม เพราะฉะนั้นเรารู้แล้วว่า **สมองต้องการ ประสบการณ์จริง ประสบการณ์จริงต้องมี**

ความสอดคล้องกับประสบการณ์เดิมด้วย
จะเห็นได้ว่า คุณครูเมื่อให้การบ้าน หรือสอนไปแล้ว ถ้าตอนเช้ามาได้ทบทวน นั่นคือการย้ำประสบการณ์เดิมที่ไปเมื่อวาน เพราะฉะนั้น ก็จะกลายเป็นความจำถาวรที่ มั่นนานขึ้น แต่ถ้าเราไม่ได้ไปย้ำหรือไปทำ อะไร จากความจำสั้นๆ ก็จะหายไป จำไม่ได้ ตรงนี้เป็นความจริงที่สมองจะเรียนรู้จาก ประสบการณ์เดิม **เราก็เติมประสบการณ์ เดิมที่เป็นเชิงบวกในเรื่องอุปนิสัยพอเพียง แล้วเราก็ใส่ไปทุกวัน และสมองต้องการ การย้ำ ฝึกฝนทุกวัน ยิ่งบ่อยยิ่งแข็งแรง** หมายถึงว่าเป็นอัตโนมัติเลย เหมือนกับเรา เห็นตะปูแล้วเราหลบเลย แบบนั้นเลยนะคะ จะเห็นได้ว่าคุณครูสอนบ่อยๆ ก็มีความ ชำนาญ ไม่ต้องดูอะไรแล้ว สามารถพูดได้เลย แบบเดียวกัน ถ้าคุณครูย้ำเรื่องนี้บ่อยๆ เด็ก

“...สมองของเด็กต้องการการท้าทาย เริ่มต้นจากกิจกรรมง่ายๆ ไม่นานจาก จัดเริ่มกิจกรรมเชิงบวก และพัฒนาทางอารมณ์...
อุปนิสัยพอเพียงทำได้ไม่ยาก สามารถนำไปใช้ได้ในทุกวิชา...”

ก็จะชำนาญ เด็กก็จะเป็นวิทยากรได้ พอรู้แบบนี้แล้วเราก็นำเด็ก ๓๖ ครอบครัวมาใส่เรื่องที่เป็นบวกๆ ย้ำบ่อยๆ และให้เขาทำจริง เช่น ถ้าเขาไปอยู่ที่บ่อปลาเขาจะต้องเลี้ยงปลา หาปลา จับปลาได้ พอเขามีทักษะชีวิตแล้ว เลิกเรียนแล้ว เขาจะขายปลาก็ยังได้ จับเอาปลาจากชุมชนไปขาย เราก็ค่อยๆ ฝึกไป เพราะเราเชื่อว่าสมองเรา ยิ่งย้ำ ยิ่งแข็งแรง

ที่นี้สมองต้องการการท้าทายวิเคราะห์มาจากไหน ก็วิเคราะห์มาจากเกมคะ ถ้าถามเด็กที่ติดเกม เพราะว่าเกมเริ่มต้นจาก Level ๑ จนสูงขึ้นไปเรื่อยๆ ครูจะเห็นว่าเกมจะเริ่มจากง่ายที่สุดจนยากขึ้นเรื่อยๆ ทำไมเด็กติดเกมล่ะ เพราะเกมแต่ละเกม ออกแบบมาผ่านอายตนะทั้งหมด คือ ตาจะต้องคอยจับจ้องมองเห็นความเคลื่อนไหวในเนื้อเกม หู

ต้องคอยฟังสัญญาณว่ามีการเปลี่ยนแปลงตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ มีต้องคอยขยับ คืออายตนะทั้งหมดได้ใช้ ใช้ตลอดเลย แล้วยากขึ้นๆเรื่อยๆ เห็นไหมคะว่าเด็กไม่ออกจากหน้าจอเกมเลย ไปเรื่อยๆเลย บางคนเล่นถึงเช้าก็ได้ พอเป็นแบบนี้เราก็นำกิจกรรมบวกๆ เช่น การดูหนังเชิงบวกด้วยกัน การก้าวพลาดแล้วข้ามพ้นได้อย่างไร เพราะว่าเด็กวัยรุ่นจะเป็นวัยที่ชอบเรื่องอารมณ์เพราะชีววิทยาของสมองเด็กวัยรุ่นนี้อารมณ์จะนำและเป็นอารมณ์ความสุขด้วย เช่น ติดยาบ้าแล้วมีความสุข เราก็จับเด็กมาดูหนังด้วยกัน เขาจะฉีกคิดจากหนัง พอเขาฉีกคิดแล้ว เราก็เอาทีมของเราไปทำกิจกรรมหลังจากที่เขาเลิกเรียน ทำแบบนี้ ทำบ่อยๆ จนทำให้เขารู้สึกว่าสุดท้ายเขาก็ไม่ต้องใช้ยา เขาหาความสุขเป็น เขารู้ว่ากลับมาต้องช่วยพ่อแม่พ่อแม่เหนื่อยแค่ไหน แล้วเราก็พบสถานการณ์ที่ลูกทำให้แม่เลิกยา แม่ทำให้ลูกเลิกยา ตรงนั้นนะคะ ที่เล่าให้คุณครูฟังว่าเด็กที่อยู่ในมือครู ที่เป็นเด็กก้าวพลาดแก้ไขได้โดยใช้สมอง

เพราะฉะนั้น ความพอเพียงนั้นเกิดขึ้นได้ในทุกกลุ่มเด็กเลยคะ ไม่ว่าจะเป็นกลุ่มเด็กที่รวยที่สุด จนที่สุด เราก็นำกิจกรรมได้เนื่องจากว่าเราจะต้องเข้าใจก่อนว่าสมองนั้นถูกออกแบบมา คือต้องเริ่มจากง่ายไปยาก ต้องใช้ประสบการณ์จริง และต้องย้ำฝึกฝนบ่อยๆ นี่แหละคะ คาถามันมีอยู่แค่นี้เองคะ ทุกวิชาทำได้หมด และดิฉันก็ทดสอบมากับลูกของตัวเองแล้วก็ได้ผลจริงๆ เราพยายามอธิบาย และเพิ่มการเรียนรู้ให้กับลูกในแต่ละวัยในการเติบโตของเขา ก็พบว่าได้ผลในเรื่องของการเรียนรู้

ดังนั้น อุปนิสัยพอเพียงทำได้ไม่ยาก ขอให้พวกเราที่มีพันธะสัญญาว่าเราจะต้องกลับไปเป็นคนนำ เราจะสามารถนำไปใช้ได้ในทุกวิชา คิดว่าในช่วงแรกสามารถที่จะปูพื้นของทักษะของสมองกับการสร้างอุปนิสัยพอเพียงช่วงนี้ก่อนนะคะ

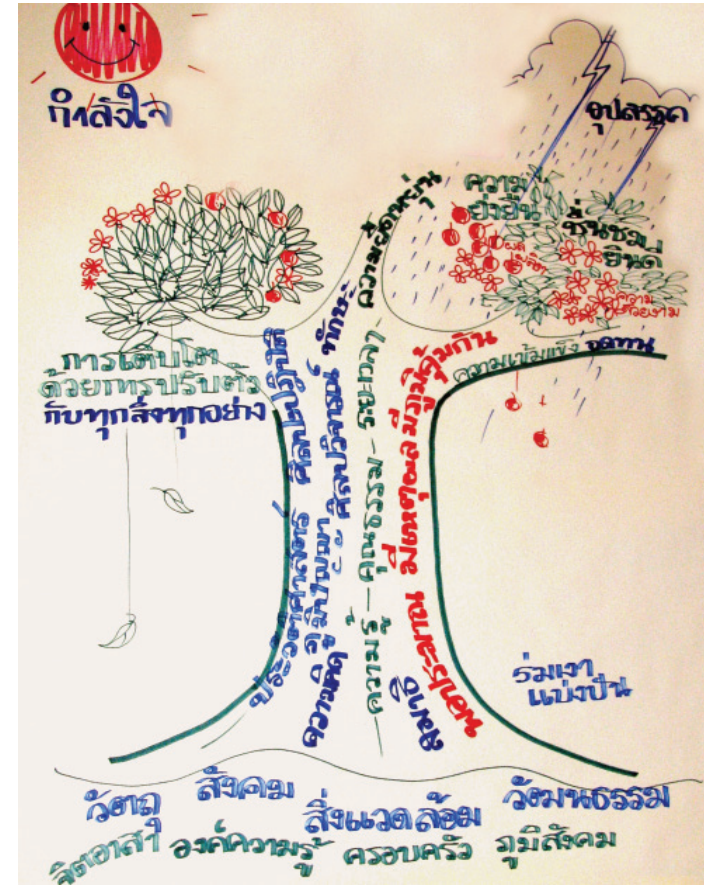

รศ.ดร.ทศนา แบนมณี
 ผู้ทรงคุณวุฒิ
 สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.)

การที่จะจัดการเรียนรู้หรือการสอนอะไรให้ได้ผล มีเรื่องที่ครูควรเข้าใจ ดังนี้

ประเด็นแรก **ต้องมีจุดมุ่งหมายที่ชัดเจน** ในเรื่องของเศรษฐกิจพอเพียงนี้ก็ชัดเจนว่าจุดมุ่งหมายก็คือ **เพื่อสร้างอุปนิสัยพอเพียง** ในการสร้างอุปนิสัยพอเพียงนั้นจะต้องทำให้ผู้เรียนมีความเข้าใจก่อน คือเข้าใจ concept ของปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงก่อน แต่ว่าการเข้าใจ concept เท่านั้นก็อาจจะไม่เพียงพอผู้เรียนต้องเห็นความสำคัญ เห็นคุณค่าของสิ่งนั้น ผู้เรียนจึงจะอยากปฏิบัติ พร้อมทั้งจะปฏิบัติ และลงมือปฏิบัติ เพราะฉะนั้นในเรื่องของการให้

มักจะเป็นส่วนที่ขาดไปในการคิดกิจกรรมทั้งหลาย ในเรื่องของพอเพียงนี้เราก็อธิบายกันโดยทั่วไปแล้วว่า สารระคือ ๓ ท่วง ๒ เจื่อนไซ ความพอประมาณ มีเหตุผล มีภูมิคุ้มกัน และมีเรื่องของเจื่อนไซความรู้และคุณธรรม ครูจะสอนได้ดีก็จะต้องมีความรู้ความเข้าใจในสาระทั้งหมดนี้ว่าหมายถึงอะไร ต้องเข้าใจว่า concept พอประมาณเป็นอย่างไร concept ความมีเหตุผลเป็นอย่างไร concept การมีภูมิคุ้มกันเป็นอย่างไร แต่ถ้าครูสอนเป็นเรื่องๆ วันนี้อสอนเรื่องพอประมาณ ต่อมาสอนเรื่องความมีเหตุผลอีกวันสอนเรื่องการมีภูมิคุ้มกัน อีกวันสอนเรื่องคุณธรรม อีกวันสอนเรื่องความรู้ อย่างนี้แม้ว่าจะสอนได้ครบตามองค์ประกอบของเศรษฐกิจพอเพียงก็ยังไม่ใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ดิฉันคิดว่าปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเป็นความสัมพันธ์ของทุกเรื่อง ความสัมพันธ์ของ

“...ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเป็นสาระที่มีลักษณะ
 เริ่มต้นจากความรู้ประเภท concept หรือโมทัศน์ เริ่มต้นที่ทักษะ
 ที่เรียกว่าทักษะกระบวนการ ซึ่งในขั้นนี้คือ ทักษะกระบวนการทางปัญญา
 หรือทักษะกระบวนการคิด แล้วก็มีลักษณะเริ่มต้นที่คุณธรรม
 ต่ำนิจม เจตตติตักข...”

ผู้เรียนเกิดอุปนิสัยพอเพียง นอกจากต้องสร้าง
 สร้างความเข้าใจใน concept ของปรัชญา
 ของเศรษฐกิจพอเพียงแล้ว ยังต้องช่วยให้
 ผู้เรียนพัฒนาเจตคติ เห็นความสำคัญและ
 คุณค่าในสิ่งที่เขาจะปฏิบัติและก็จะส่งเสริมให้
 เขาลงมือปฏิบัติ ถ้าจุดมุ่งหมายนี้ชัดเจน ก็
 จะนำไปสู่การสอนที่ชัดเจน

ประเด็นที่ ๒ เมื่อเรามีเป้าหมายที่
 ชัดเจนแล้ว เราจะต้องมีสาระที่จะสอน ครู
 ผู้สอนจะต้องมีความเข้าใจในสาระที่จะสอน
 และก็ต้องเข้าใจว่าสาระที่จะสอนนั้นมี
 ธรรมชาติอย่างไร ตรงนี้สำคัญมาก และ

concept พอประมาณที่มีความเชื่อมโยงกับ concept ของความมีเหตุผล การมีภูมิคุ้มกัน หรือการที่มีความรู้และคุณธรรมเป็นเงื่อนไข มันจะต้องเชื่อมโยงกันเป็นกระบวนการ เพราะฉะนั้น ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง นั้น จริงๆ แล้ว ไม่เป็นเพียงแค่เนื้อหาเท่านั้น แต่มีลักษณะเป็นกระบวนการที่เรียกว่าทักษะ กระบวนการด้วย คือเป็นทักษะกระบวนการ คิด คล้ายๆ กับกระบวนการคิดอย่างมี วิจัยญาณ กระบวนการคิดวิเคราะห์ ซึ่ง ถ้าครูผู้สอนมีความเข้าใจในสาระดังกล่าว ก็ จะสามารถสอนได้ดีขึ้น

โดยทั่วไป เนื้อหาสาระการเรียนรู้มี หลายลักษณะหรือหลายประเภท สาระ แต่ละประเภทจะไปเกี่ยวข้องกับเรื่องการสอน ธรรมชาติของสาระที่แตกต่างกัน เวลาสอน ก็จะต้องสอนแตกต่างกัน ไม่อย่างนั้นการ สอนจะไม่เกิดผลตามวัตถุประสงค์ ถ้าลอง วิเคราะห์ดูสาระของปรัชญาของเศรษฐกิจ พอเพียงก็จะพบว่า

๑. สาระของปรัชญาของเศรษฐกิจ พอเพียงมีลักษณะเป็นความรู้ ซึ่งมีหลาย ประเภท ที่สำคัญคือ ความรู้ประเภท fact หรือ factual knowledge เป็นความรู้ เกี่ยวกับข้อมูล ข้อเท็จจริงทั้งหลาย กับ ความรู้ที่เป็นประเภทของ concept ที่เรียกว่า conceptual knowledge

๒. สาระของปรัชญาของเศรษฐกิจ พอเพียงมีลักษณะเป็นทักษะด้วย เป็นทักษะ ที่เรียกว่า ทักษะกระบวนการ ซึ่งในที่นี้ก็คือ ทักษะกระบวนการคิด ลองดูสิว่าถ้าเราใช้ ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เวลาเราจะ ทำอะไร เราจะคิดอย่างไร เราคงต้องคิดถึง

ความพอประมาณ ซึ่งวิธีคิดให้พอประมาณ นั้นจะต้องพิจารณาถึงเหตุผล โดยพิจารณา ปัจจัยแวดล้อมที่เกี่ยวข้องและผลที่อาจจะ เกิดจากการลงมือปฏิบัติตามที่คิด แล้วยัง ต้องเตรียมที่จะคิดรับมือกับผลกระทบและ ความเปลี่ยนแปลงทั้งหลาย ทั้งหมดที่พูดมา นั้นเป็นกระบวนการในสมอง ซึ่งเป็นกระบวนการ คิดที่เป็นไปตามลำดับ มีลำดับขั้นตอน พอสมควร

จะเห็นได้ว่า สาระของปรัชญาของ เศรษฐกิจพอเพียงนั้น เป็นทั้งความรู้ใน ลักษณะที่เป็น concept และยังเป็นทักษะที่ เรียกว่า ทักษะกระบวนการ หรือ process skill ด้วย นอกจากนั้นยังเป็นเจตคติ ค่านิยม อีก คือเราต้องการที่จะให้เขาเกิดเป็นอุปนิสัย ปฏิบัติได้ แต่การที่จะปฏิบัติจนเป็นอุปนิสัยได้ ถ้าใจไม่ไป ไม่เอาด้วย ไม่เห็นคุณค่า ไม่เห็น ประโยชน์ ทำตามเฉพาะที่ครูสั่ง ก็จะไม่อยาก ปฏิบัติ เพราะฉะนั้นใจต้องไปด้วย จึงจำเป็น ต้องมีกระบวนการที่จะทำให้สิ่งเหล่านี้เข้าไป สู่จิต สู่ใจ สู่อารมณ์ สู่ความรู้สึกของผู้เรียน

“...ครูมีการจัดกิจกรรมส่งเสริมเศรษฐกิจพอเพียงจำนวนมาก... ซึ่งอาจยังไม่ครอบคลุมปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งมีกระบวนการคิด การวัดและประเมินผลส่วนในผู้ก็มักจะมุ่งเน้นที่การทำกิจกรรม...ถ้าจะให้สัมบูรณ์ ต้องดูว่าผู้เรียนได้มีกระบวนการติดตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงหรือไม่... วิธีการคิดของเด็กในการทำกิจกรรม มีที่มาของความคิดอย่างไรในการทำกิจกรรม แล้วทำกิจกรรมโดยใช้ความรู้ หรือมีความรอบคอบ ความระมัดระวัง...”

สรุปแล้ว จะเห็นได้ว่าปรัชญาของ เศรษฐกิจพอเพียงเป็นสาระที่มีลักษณะเป็น ทั้งความรู้ประเภท concept หรือมีโน้ตค้น เป็นทั้งทักษะ ที่เรียกว่า ทักษะกระบวนการ ซึ่งในที่นี้คือ ทักษะกระบวนการทางปัญญา หรือ ทักษะกระบวนการคิด แล้วก็มีลักษณะเป็น ทั้งคุณธรรม ค่านิยม เจตคติด้วย

เพราะฉะนั้น ในการที่เราจะสอน เรา จะต้องจัดการเรียนรู้ให้เหมาะสมกับสาระ แต่ละประเภท เช่น ถ้าเป็นความรู้ประเภท

ข้อมูล ข้อเท็จจริง เราอาจจะใช้วิธีการบอก วิธีการอธิบาย วิธีการให้อ่าน ผู้เรียนก็จะ รับรู้ข้อมูลเหล่านั้น แต่ถ้าเป็น concept หรือมีโน้ตค้น ต้องใช้กระบวนการสอนที่ต่าง ออกไป คือกระบวนการช่วยให้ผู้เรียนเกิด concept นั้นด้วยตัวเอง

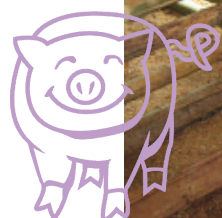
ปัจจุบันการสอน concept มักจะ เป็นการบอก concept ซึ่งการบอก concept ผู้เรียนก็จะรับ concept เข้าไป เหมือนกับการรับเนื้อหาความรู้ที่เป็นข้อมูลข้อเท็จจริง ซึ่งผู้เรียนอาจจะรับได้หรือเข้าใจ แต่ว่า concept ไม่ได้รับการ form ให้เกิดขึ้นใน สมอง ในความเข้าใจของตัวเอง เพราะฉะนั้น การสอนสาระที่เป็น concept จะต้องมีการ สอนที่แตกต่างกับการสอนเนื้อหาสาระ ที่มีลักษณะเป็นข้อมูลข้อเท็จจริง

วิธีการสอน concept ให้เกิดผลดีนั้น สามารถทำได้ โดยการจัดประสบการณ์ ให้ผู้เรียนได้จับหลัก จับแก่นสาระของสิ่งที่ เขาเรียนรู้นั้นด้วยตัวของเขาเอง จนเขาเกิด form concept ขึ้นมาในสมอง ในความคิด

ความรู้สึกรู้สึกของเขา ซึ่งจะทำให้ได้ก็ต้องมีตัวอย่างมากมาย มีสถานการณ์ต่างๆ เพื่อให้เขาได้ฝึกคิด จนกระทั่งเขาสามารถคิดได้ด้วยตัวเองว่า “อ้อ มันเป็นอย่างนี้หรือ ที่ว่าพอประมาณ มันคือแบบนี้เอง” ไม่อย่างนั้นเขาจะถามว่า “ทำอะไรให้พอประมาณ” ถ้าตอบว่า “ทำอย่าให้มันมากไปหรือน้อยไป” ก็จะมีคำถามต่อไปว่า “แล้วจะรู้ได้ยังไงว่ามันมากไปหรือน้อยไป” เพราะฉะนั้น ผู้สอนก็ต้องเข้าใจก่อนว่ามากไปน้อยไป มันมีอะไรเป็นเกณฑ์ในการพิจารณา เราจะได้ใส่ตัวเหล่านั้นเข้าไปในสถานการณ์เพื่อให้ผู้เรียนได้ฝึกคิด และค้นพบ ประสบการณ์จะช่วยให้เขา form concept ขึ้นมาในสมอง คือสามารถจับหลักจับแก่นของเรื่องด้วยตัวของเขาเอง แต่แม้เขาจะจับ concept ได้แล้ว ก็ยังไม่พอ เพราะเขายังไม่เกิดทักษะ กระบวนการคิดจริงๆ ยังไม่เกิดขึ้น กระบวนการคิดจะเกิดขึ้นได้ก็ต่อเมื่อเขาได้ลงมือกระทำ เช่น คนจะมีทักษะปฏิบัติสัมพันธ์ก็ต่อเมื่อมีปฏิสัมพันธ์จริงๆ กับบุคคลรอบข้าง ทักษะปฏิบัติสัมพันธ์จึงจะเกิดขึ้น

เช่นเดียวกับการคิด ถ้าเขายังไม่ได้ลงมือคิด ทักษะกระบวนการคิดก็ยังไม่เกิดขึ้น ฉะนั้นจึงต้องให้เขาได้ลงมือดำเนินการคิดไปตาม concept ที่เขาได้ แล้วก็ทำบ่อยๆ แล้วก็ใช้ความรู้ทางสมองที่อาจารย์บรรยายพรรณพุดว่าต้องย้ำบ่อยๆ กระทำบ่อยๆ จนกระทั่งเกิดเป็นความชำนาญในการคิด ถ้าครูผู้สอนมีความเข้าใจข้างต้น ก็จะช่วยให้การสอนมีประสิทธิภาพ เกิดผลดีตามมา

ดิฉันมีข้อสังเกตจากที่ได้มีโอกาสอ่านเอกสาร งานวิจัย และแผนการสอนต่างๆ มาพอสมควร พบว่าจุดอ่อนของครู มีดังนี้

ประการที่ ๑ พบว่าความเข้าใจของครูผู้สอนใน concept ของเศรษฐกิจพอเพียงในแต่ละองค์ประกอบยังไม่ค่อยกระจ่างชัด

ประการที่ ๒ พบว่าครูผู้สอนมีการสอนสาระเศรษฐกิจพอเพียงเป็นเรื่องๆ คือวันหนึ่งสอนเรื่องพอประมาณ แล้วอีกวันก็สอนเรื่องการมีเหตุผล อีกวันสอนเรื่องคุณธรรม เรื่องความรู้ โดยไม่ได้เชื่อมโยงสัมพันธ์กันเป็นกระบวนการ ซึ่งปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงนั้นเป็นกระบวนการ จึงต้องคิดแบบเชื่อมโยงสัมพันธ์กัน คิดเป็นกระบวนการ หากการสอนเป็นการสอนกระบวนการ ก็จะทำให้ผู้เรียนเข้าใจมากขึ้น และมีกระบวนการคิดตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

ประการที่ ๓ พบว่าการสอน concept ของครู มักเป็นการบอก concept มากกว่า การช่วยให้ผู้เรียนเกิด concept ครูยังขาดการจัดประสบการณ์ให้เด็กเกิด concept

และ**ประการที่ ๔** พบว่าครูมีการจัดกิจกรรมส่งเสริมเศรษฐกิจพอเพียงจำนวน

มาก เช่น การปลูกพืชผักสวนครัว การอดออม กิจกรรมการประดิษฐ์วัสดุจากสิ่งของเหลือใช้ หรืออื่นๆ อีกมากมาย ซึ่งกิจกรรมเหล่านี้จริงๆ แล้วเป็นกิจกรรมที่ดี แต่เป็นกิจกรรมที่ส่งเสริมความพอเพียง ซึ่งอาจยังไม่ครอบคลุมปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งเป็นกระบวนการคิด การวัดและประเมินผล ว่าทำกิจกรรมเหล่านั้นแล้ว เกิดผลดีหรือไม่ดีอย่างไร ซึ่งที่ทำมาแล้วนั้นก็ดีทั้งหมด แต่ว่าจะยังไม่สมบูรณ์ ถ้าจะให้สมบูรณ์ ต้องดูว่าผู้เรียนได้มีกระบวนการคิดตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงหรือไม่ เราต้องดูที่วิธีการคิดของเด็ก วิธีการคิดของเด็กในการทำกิจกรรมทั้งหลายว่ามีที่มาของความคิดอย่างไรในการทำกิจกรรมนี้ แล้วทำกิจกรรมโดยใช้ความรู้ หรือมีความรอบคอบ ความระมัดระวัง การประเมินผลส่วนใหญ่ มักจะไม่มองถึงวิธีการคิดของเด็ก ที่มาของการทำกิจกรรม จึงทำให้ไม่แน่ใจว่าผู้เรียนมี

อุปนิสัย หรือหลักคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงหรือเปล่า ตัวอย่างเช่น ดิฉันเคยไปเห็นที่โรงเรียน เด็กทำกิจกรรมจำนวนมาก เช่นมีกิจกรรมหยอดกระปุกเพื่อการอดออม การประหยัด ก็เลยถามว่า “หนู หนูหยอดกระปุกทำไม” เด็กตอบว่า “คุณครูบอกให้หยอด” คือถ้าคุณครูบอกให้หยอดทุกวัน เราก็ไม่แน่ใจว่าการกระทำของเด็กเกิดจากปรัชญาที่ว่านี้หรือเปล่า เพราะฉะนั้นการวัดผลที่ปลายทางอย่างเดียวไม่เพียงพอ ต้องวัดผลวิธีการคิด ก่อนที่จะมาถึงกิจกรรมที่เด็กทำปลายทางด้วย ประเด็นที่กล่าวมานี้เป็นข้อสังเกตที่ได้จากการอ่านเอกสาร และได้พูดคุยและพบปะกับเด็กๆ ในโรงเรียนนะค่ะ

สำหรับวิธีที่จะทำให้คนเรามีเจตคติที่ดีคือการช่วยให้เขาเห็นว่าสิ่งนั้นเป็นประโยชน์ต่อตัวเอง มีคุณค่า ทำแล้วมีประโยชน์ต่อตัวเอง เช่น หยอดกระปุกแล้วมีสตางค์เพิ่มขึ้น พอมีสตางค์เพิ่มขึ้นก็สามารถที่จะนำไปใช้ทำอะไรต่อได้ หรือทำแล้วได้รับความชื่นชมมีคนชมเรากี่ชื่นใจ ก็เกิดเจตคติที่ดีหรือการให้กำลังใจ อะไรพวกนี้ก็จะสร้างเจตคติที่ดีได้เหมือนกัน รวมถึงการให้แรงเสริมการให้เห็นผลที่ย้อนกลับมาจากสิ่งที่ได้ทำ การให้เขาได้เห็นคุณค่า การได้รับประโยชน์กับตัวเองอย่างต่อเนื่อง เหล่านี้เป็นวิธีที่สร้างเสริมเจตคติได้ หรือการได้เห็นตัวอย่างที่ดี น่าชื่นชม ทำให้เราอยากเป็นอย่างเขาบ้าง เขาดีจังเลย เราชื่นชมเขา เราก็อยากเป็นอย่างเขาบ้าง การส่งเสริมหรือการสร้างเจตคติที่ดีมีหลากหลายวิธี สิ่งที่ว่านี้ก็เป็นส่วนหนึ่งค่ะ

ดร.ปริยานุช พิบูลสรารุอ
หัวหน้าโครงการวิจัยเศรษฐกิจพอเพียง
สำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์

เรียนท่านพุทธทศคุณวุฒิ ดิฉันมีความเชื่อในเรื่องการสร้างเจตคติผ่านวิธีโยนิโสมนสิการ ซึ่งได้ศึกษาจากงานของท่านอาจารย์ทศนา และงานของท่านอาจารย์สุน อมรวิวัฒน์ วันนี้ก็ตั้งใจที่ได้เรียนรู้จากท่านอาจารย์อีก

ในวันนี้ ดิฉันอยากนำเรียนที่ประชุม ถึงข้อสรุปที่ได้จากการไปอบรมผู้บริหารและคุณครูของสถานศึกษาพอเพียงแบบอย่าง ๑,๒๖๑ แห่งทั่วประเทศ ในช่วง ๓

“...เศรษฐกิจพอเพียงมันทั้งทักษะกระบวนการ เจตคติ และอุดมการณ์ จึงต้องเริ่มได้จากข้างใน เมื่อใจเราสรัทธา เราฝึกฝนปฏิบัติจนเราเข้าใจทักษะกระบวนการว่า ๓ น่องต้องเกิดขึ้นพร้อมๆ กัน พอประมาณต้องเริ่มการพอประมาณแบบมีเหตุผล และต้องเริ่มการพอประมาณที่มีภูมิคุ้มกัน คือต้องรอดอดมด้าง เมื่อเราเข้าใจแล้ว เราจึงสามารถปฏิบัติให้เกิดผลได้ และการวัดผลต้องประเมินทั้งชีวิตและพฤติกรรมของนักเรียน...”

เดือนที่ผ่านมา และเพิ่งเสร็จสิ้นไปเมื่อวานนี้เอง โดยเราได้อบรมผู้บริหารและคุณครูประมาณ ๒,๐๐๐ กว่าคน เกี่ยวกับการออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อให้เด็กเกิดนิสัยพอเพียง และพบว่าสิ่งที่น่าเป็นห่วง คือคุณครูยังไม่สามารถออกแบบการเรียนรู้ได้ดีนัก ซึ่งเรื่องนี้เราคงต้องไปทำงานร่วมมือกับ สพฐ. ต่อไป และจะไม่ขอพูดถึงในที่นี้

แต่ว่าจะขอพูดถึงเรื่องการบูรณาการหลักคิดพอเพียงเข้าไปในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ซึ่งเรื่องนี้ ขอสรุปง่าย ๆ ว่า ทุกอย่างต้องเริ่มต้นที่ คุณครูต้องเข้าใจหลักพอเพียงและปฏิบัติจนเห็นผลจริงกับ

ตัวเองก่อน คุณครูจึงจะสามารถสอนให้นักเรียน “อยู่อย่างพอเพียง” ได้อย่างมีประสิทธิภาพ อันนี้ขอพูดแบบเด็ดขาดเลยนะค่ะ ถ้าคุณครูไม่เข้าใจอย่างถูกต้องชัดเจนและ/หรือคุณครูไม่นำหลักพอเพียงมาปฏิบัติจนเห็นผลจริงด้วยตนเอง ดิฉันไม่เชื่อว่า คุณครูจะสามารถถ่ายทอด และ/หรือจัดกิจกรรมการเรียนรู้ได้อย่างถูกต้องและเห็นผลได้อย่างจริงจัง

อาจารย์ทศนาได้พูดอย่างชัดเจนแล้วว่า หลักพอเพียงเป็นทั้งทักษะกระบวนการและเป็นเจตคติ ซึ่งดิฉันคิดว่าเป็นอุดมการณ์ด้วย หลักพอเพียงเป็นอุดมการณ์ของการ

ดำรงตนเป็นมนุษย์ เพราะฉะนั้นจึงต้องเป็น เรื่องที่เกิดจากข้างใน ศัพท์ที่พระเจ้าอยู่หัว พระราชทาน คือ การระเบิดจากข้างใน เมื่อ ใจเราเข้าใจและศรัทธา เราฝึกฝนปฏิบัติ จนเข้าใจอย่างชัดเจนว่า ทักษะกระบวนการ ๓ ท่วงนี้ ต้องเกิดขึ้นพร้อมๆ กัน คือ จะใช้อุปกรณ์อย่างพอประมาณ ก็ต้องเป็นการพอประมาณอย่างเป็นเหตุเป็นผล และต้อง เป็นการพอประมาณที่มีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี และต้องรอบคอบด้วย มีคุณธรรมด้วย จึง ขอบอกว่า เมื่อเราเข้าใจจากการปฏิบัติจริง จนเห็นผลแล้ว เมื่อนั้นเราจึงจะสามารถ ออกแบบการเรียนรู้ให้เกิดผลกับผู้เรียนได้

จากที่พวกเราได้ไปอบรมคุณครู และ วิเคราะห์ระดับความเข้าใจและระดับการ ปฏิบัติผ่านแผนการสอนของคุณครู ในช่วง ที่ผ่านมา ดิฉันคิดว่าเราสามารถสรุปได้ว่า คุณครูจะต้องสามารถเตรียมการเรียนการ

สอนโดยยึดหลักพอเพียงได้ก่อน คุณครูต้อง เอามาใช้ด้วยตนเองให้ได้ก่อน อันนี้เป็นเรื่อง สำคัญมาก คุณครูจะออกแบบการสอนหรือ ออกแบบกิจกรรมอะไรก็ตาม หากคุณครูไม่ เข้าใจ หรือยังไม่นำหลักพอเพียงมาใช้ด้วย ตัวเองก่อน ดิฉันคิดว่าจะนำไปสู่ได้กยาก เพราะมันก็จะผิดบ้าง เช่น สอนที่ละห้วง บ้าง หรือการประเมินก็อาจจะไม่ถูกต้องกับ วัตถุประสงค์

ดิฉันขอพูดในเชิงการคิดเชิงระบบ หรือ system thinking ซึ่งคุณครูจะคุ้นเคย แล้ว เพื่อช่วยให้เข้าใจวิธีการออกแบบการ เรียนรู้ได้ชัดเจนขึ้น ในการคิดเชิงระบบนั้น เรามี input process output outcome ซึ่ง จะขอพูดทีละตัว

Process คือ กระบวนการ ขั้นตอน ของการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ในห้องเรียน แต่ก่อนที่จะถึง process นั้น เราก็ต้องมา

การมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี คือ จะออกแบบ กิจกรรมการเรียนรู้อย่างไร จึงจะรอบคอบ ไม่ทำให้เกิดอันตราย หรือมีความเสี่ยงใน ระหว่างการเรียนรู้ และที่สำคัญมาก คือ คุณครูต้องบอกตัวเองได้ว่า เราต้องมีความรู้ ข้อมูลอะไรบ้างที่จำเป็นในการออกแบบและ จัดกิจกรรมการเรียนรู้นี้ แล้วต้องมีคุณธรรม เป็นพื้นฐานในการทำงานด้วย มีความเมตตา ต่อศิษย์ มีความมุ่งมั่น ความอดทน ความ เพียร ความรับผิดชอบในการการสอนของเรา ทั้งหมดนี้คือ การใช้หลัก ๓ ท่วง ๒ เงื่อนไข ในการจัดการเตรียมการเรียนการ สอน โดยเตรียมและจัดการปัจจัยนำเข้าหรือ input อย่างพอเพียง ที่คุณครูจะต้องสามารถ ทำให้ได้ก่อน อันนี้สำคัญมาก เมื่อคุณครู ทำได้แล้ว ดิฉันเชื่อว่าเป็นก้าวแรกที่ยิ่งใหญ่ มากของการออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ให้ นักเรียน “อยู่อย่างพอเพียง”

ในส่วนของ process หรือ กระบวน การเรียนรู้ นั้น คุณครูก็สอดแทรกบูรณาการ หลักคิดพอเพียงในการออกแบบกิจกรรม เช่น จะตั้งคำถามอย่างไรให้เด็กคิดอย่างเป็น เหตุผล และประมาณตนด้วย รอบคอบด้วย เป็นต้น เรื่องนี้ ขอพูดถึงเทคนิคที่เราใช้ใน วงการการศึกษา ซึ่งดิฉันเองก็เรียนมาจาก คุณครู นั่นคือ backward design เราต้อง มอง outcome แบบที่ท่านอาจารย์ศึกษา พูดถึง คือ คุณลักษณะที่พึงประสงค์ที่จะเกิด ขึ้นกับผู้เรียน รวมทั้ง KPA ความรู้ ทักษะ เจตคติ เป็นตัวตั้งในการออกแบบ เราไม่ ควรมุ่งเอาชิ้นงาน หรือ output เป็นตัวตั้ง ในการออกแบบการเรียนรู้ หรือ การประเมิน แต่เราควรใส่ใจในพฤติกรรมของเด็กระหว่าง

ดูว่า ปัจจัยนำเข้า หรือ input สำหรับครู มีอะไรบ้าง ที่จะนำมาใช้ในการออกแบบ กิจกรรม ก็มีตั้งแต่มาตรฐานการเรียนรู้ ตัว ชีววัด สมรรถนะ สารการเรียนรู้ในห้องเรียน วยของผู้เรียน ศักยภาพของผู้เรียน สภาพ ของชุมชน ต่างๆ เหล่านี้ ที่คุณครูจะต้องรู้ และเข้าใจ เพื่อที่จะนำมาใช้ในการวางแผน ออกแบบการเรียนรู้พอเพียง กล่าวคือ ครูต้องเอาหลัก ๓ ท่วง (พอประมาณ มีเหตุ- ผล และมีภูมิคุ้มกัน) มาใช้ในการวางแผน การออกแบบการเรียนรู้ เช่น จะเอาวัสดุ ุครภัณฑ์ สื่ออะไรบ้าง ที่มีอยู่ในท้องถิ่น ใน โรงเรียน ในห้องเรียน มาใช้จัดกิจกรรมให้ เหมาะสมกับสาระเรียนรู้ ศักยภาพและวัย ของเด็ก อันนี้เป็นหลักพอประมาณ ต่อมา คุณครูต้องคิดและมีความเข้าใจชัดเจนด้วย ว่า ทำไมต้องสอนเรื่องนี้ จัดกิจกรรมแบบนี้ ในเวลานี้ แล้วเมื่อสอนแล้วจะเกิดผลอะไร อย่างไรบ้างกับนักเรียน (output outcome) นี้คือ การใช้หลักเหตุผลในการวางแผน ออกแบบกิจกรรมการเรียนการสอน และ

พอเพียงได้ เมื่อประเมินแล้ว คุณครูก็ควรใช้กระบวนการ PDCA มาพัฒนางานด้วย โดยศึกษาจากหน่วยที่แล้ว แผนที่แล้ว ว่าหลังจากที่สอนไปแล้ว ผู้เรียนเกิดหรือไม่เกิดอุปนิสัยพอเพียงอย่างไร แล้วนำมาปรับปรุงการออกแบบการเรียนรู้ในครั้งต่อไป ให้ดียิ่งขึ้น

การขับเคลื่อนหลักคิดพอเพียง ไม่สามารถทำได้ในระยะปี สองปี ท่านผู้อำนวยการสำนักงานทรัพย์สินฯ และประธานมูลนิธิสยามกัมมาจล ท่านได้พูดไว้เมื่อเช้าว่า จริงๆ แล้วเราเริ่มขับเคลื่อนด้านการศึกษามาตั้งแต่ปี ๒๕๔๔ ในปี ๒๕๔๙ เราได้เรียนรู้กับคุณครูเกี่ยวกับการออกแบบการเรียนรู้ โดยช่วยกันพัฒนาเครื่องมือที่ใช้ในการสื่อสารเรื่องนี้ ก็คือแผนจัดการเรียนรู้ที่คุณครูนำไปใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ต่อมาเราก็ได้ชักชวนเครือข่ายให้ทำงาน

การเรียนรู้ เมื่อประเมินชิ้นงาน ต้องสืบค้นไปถึงวิธีการคิด กระบวนการคิดของเด็กด้วย ว่าคิดอย่างไรพอเพียงหรือยัง นั่นคือ outcome ที่เราต้องการ การประเมินผลสุดท้ายต้องไปแสดงที่ outcome เราจะหยุดที่ output หรือชิ้นงาน

สิ่งที่เราประมวลได้จากการอบรม พบว่า ในกรณีที่การออกแบบการเรียนรู้ไม่ไปสู่อุปนิสัยพอเพียงคือ วิธีคิดและพฤติกรรมของเด็ก เนื่องจากบางครั้งเราไปหยุดที่การประเมินชิ้นงาน คือ ครูยังไม่เข้าใจอย่างถูกต้องว่า ชิ้นงานเป็นเพียงแค่สื่อ เป็นเครื่องมือที่ทำให้เราสามารถประเมินตัว outcome ได้ เพราะฉะนั้นเวลาอ่านแผนของคุณครูตอนที่เขาประเมินผล จะพบว่า จบที่การประเมินชิ้นงาน แต่จริงๆ แล้วเราต้องไปให้ถึงการประเมินพฤติกรรมของเด็ก กระบวนการคิดของเด็ก เราจึงจะสามารถมั่นใจได้ว่า แผนการเรียนรู้หน่วยนี้หรือแผนนี้ ทำให้เกิดการเสริมสร้างให้เกิดอุปนิสัย

เชื่อมโยงกันเป็นระบบ และหลังจากที่ UNDP เห็นพ้องต้องกันว่า ถ้าเราไม่ทำเรื่อง การปลูกจิตสำนึกพอเพียงให้เกิดขึ้นกับประชาชนรุ่นใหม่ เราจะไม่สามารถป้องกันหรือแก้ไขปัญหาวิกฤติ ทั้งด้านเศรษฐกิจและสังคมในประเทศชาติได้ เราก็ยังต้องทำให้เห็นผลอย่างจริงจัง **เรื่องที่เราทำมานี่เป็นการเริ่มที่ภาคการศึกษาที่จริงเริ่มที่สร้างเด็กให้มีอุปนิสัยพอเพียงก็จริง แต่ที่สุดก็คือ การสร้างสังคม สร้างชาติ ให้มีความพอเพียงเกิดขึ้น ทั้งในปัจจุบันและในอนาคต** สรุปลงมาที่คุณครูว่า ครูต้องเห็นประโยชน์ของหลักพอเพียงก่อน จึงจะเกิดพลังในการขับเคลื่อน คือเกิดกำลังใจ มีกำลังกาย ที่จะอุทิศเวลา คิดค้นวิธีการออกแบบการเรียนรู้ให้เด็กเกิดอุปนิสัยอยู่อย่างพอเพียง

อยากจะสรุปว่า ดิฉันได้รับกำลังใจจากคุณครูพอเพียงทุกท่าน เพราะทุกๆ คน จะเล่าให้ฟังว่า “อาจารย์คะ / อาจารย์ครับ

ตั้งแต่ผม / ดิฉันนำหลักเศรษฐกิจพอเพียงไปสอน ชีวิตผมเปลี่ยนแปลงไป ชีวิตหนูเปลี่ยนแปลงไป ทุกๆ อย่างมันดีขึ้นหมดเลย เดี่ยวนี้หนูเลิกเล่นทวยแล้ว เดี่ยวนี้ผมเลิกกินเหล้าแล้ว ผมรู้ว่าพอเพียงนี้แหละ เป็นความสุข ผมใส่ใจสังคมรอบข้างมากขึ้น เดี่ยวนี้ครอบครัวผมเปลี่ยนแปลงไป ลูกผมเปลี่ยนแปลงไปเลย รวมถึงลูกสะใภ้ด้วย เพื่อนบ้านด้วย” มันเกิดพลังอย่างมาก **เมื่อคุณครูทำให้ตัวเองเป็นคุณครูที่อยู่อย่างพอเพียงพลังในการขับเคลื่อนก็จะเกิดอย่างต่อเนื่อง** เราจึงไม่เคยเหน็ดเหนื่อยกัน เวลาดิฉันเจอคุณครูพอเพียง จะชอบชวนคุย และจะชอบมองตากัน เพราะว่าพวกพอเพียง ปรกาศตาจะต่าง จะแวววาวเป็นประกาย เราจะมีพลังในการขับเคลื่อน เรามีความสุขเมื่อเห็นเด็กได้เรียนรู้ที่จะอยู่อย่างพอเพียง เพราะเรามั่นใจว่าเด็กของเราจะมีความสุข เหมือนกับที่เราเป็น ชอบคุณคะ

พ.ศ.ดร.เลา ปิยะอดริษะ
ผู้ทรงคุณวุฒิ สภาการศึกษา

๕

ฟังแล้วก็อยากจะเรียนรู้ว่าคุณครูอย่าเพิ่งหนักใจ หลายท่านพูดว่าครูควรจะ
ต้องอย่างนั้น ต้องอย่างนี้ ดิฉันก็อยากที่จะช่วยชี้ว่าการนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง
มาเป็นกรอบแนวคิด เป็นหลักยึดในการออกแบบการเรียนรู้ และบรรลุเป้าหมายได้ตามที่เรา
เข้าใจกันอยู่ ๓ ท่วง ๒ เจื้อนไข ดิฉันคิดว่ามีสิ่งที่เราต้องทำความเข้าใจ หลายท่านได้พูดแล้ว
ดิฉันอยากที่จะเพิ่มเติมว่า ไม่ว่าจะมีความรู้หรือไม่มีก็ตาม จะมีมูลนิธิสยามกัมมาจลหรือ
ไม่มีก็ตาม เป็นเรื่องที่คุณครูเราต้องทำอยู่แล้ว ในพันธกิจของการเป็นครูเพื่อสร้างเด็ก เพื่อ
เด็กไปสร้างชาติ สิ่งที่เราจะต้องคิดถึงและช่วยให้การทำงานของเรผ่านพ้นไปได้ด้วยดีคือ
งานนี้ไม่ใช่งานที่งอก แต่เป็นงานที่จะมาเติมเต็ม เป็นโจทย์ เก่ง ดี มีสุข แล้วการปฏิรูป
รอบใหม่ก็บอกให้คนไทย ใฝ่รู้ ใฝ่ดี คิดเป็น ทำเป็น แล้วก็สามารถก้าวไปสู่ความเป็นสากล
ได้ ดิฉันคิดว่าโจทย์ทั้งหมดพวกนี้ ถ้าเรายึดหลักคิดพอเพียง เราจะเห็นว่าที่อาจารย์ที่ศนา
วิเคราะห์ไว้ เป็นแนวในการออกแบบการจัดการเรียนรู้ ซึ่งถ้าครูเข้าใจแล้วไม่ว่าครูจะ
สอนอะไร สอนได้ทั้งนั้น

“...การหมั่นนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาปลูกฝัง
เมื่อนุมนักในศตวรรษที่ ๒๑ มุ่งมั่นเรื่องที่ต้องทำอยู่แล้ว
เนื่องจากเมื่อนักเรียนของการเริ่มต้นเพื่อสร้างเด็ก เพื่อเด็กไม่สร้างชาติ
ไม่ใช่งานเพิ่ม และกระบวนการเรียนรู้ที่ขงขิง เด็กต้องสามารถ
สอนตัวเองได้ มีทักษะในการสอนตัวเอง และมีคามสามารถในการ
ในการวางแผนเรียนรู้ กตึกในการควบคุมตนเองได้...”

ที่ต้องการจัดกระบวนการเรียนรู้ได้หรือไม่ เท่านั้น สิ่งที่เป็นแนวทางก็คือเราเอาเป้าหมาย เอาสิ่งที่เราอยากให้เกิดขึ้นกับเด็ก โดยเฉพาะที่อาจารย์ทีศนา อาจารย์ปรียานุช กิติ พุดถึงผลผลิตที่เป็นรูปธรรมนี้มันเห็นชัด แต่ผลลัพธ์เป็นสิ่งที่ซ่อนอยู่คือกระบวนการคิด กระบวนการทำงานของผู้เรียน ซึ่งถูกกำกับโดยกระบวนการคิด กระบวนการทำงานของคุณครู คู่ขนานกันไป

โจทย์อีกข้อของคุณครู คือ ครูเห็นเป้าหมายนั้นชัดเจนหรือไม่ ชั้นแรกของการที่จะออกแบบการจัดการเรียนรู้ไปสู่ความพอเพียงก็ดี หรือเรื่องอะไรก็ตาม หลักของมันอยู่ที่ว่าจำเป็นที่จะต้องให้ผู้เรียนเข้าใจว่าตัวเองกำลังจะไปไหน นั่นคือไปสู่เป้าหมาย ซึ่งกำหนดมาจากมาตรฐานและตัวชี้วัด จากหลักสูตรแกนกลาง เพราะฉะนั้นเป้าหมายในการจัดกระบวนการเรียนการสอนในเรื่องความพอเพียง ผู้เรียนต้องเข้าใจในสาระที่จะเรียนในบทเรียนนั้น และเข้าใจในความคิดรวบยอด (concept) ของเรื่องความพอเพียง ซึ่งสอดคล้องกับมาตรฐานและตัวชี้วัดกลาง

เมื่อตั้งเป้าหมายแล้วจริงๆ โดยธรรมชาติของเด็ก จะต้องการทำ ต้องการได้อยู่แล้ว โดยทุนธรรมชาติที่ให้มี เพราะฉะนั้นถ้าเราให้เด็กสามารถร่วมตั้งเป้าหมายของการเรียนรู้ในคาบนั้นหรือในชั่วโมงนั้นโดยรู้ว่ากำลังจะไปไหน ขึ้นต่อไป คืออยู่ในกระบวนการจัดประสบการณ์ของคุณครู เด็กก็ต้องรู้ว่าจะไปสู่เป้าหมายได้อย่างไร ไม่ว่าจะป็นกระบวนการกลุ่ม ทำงานเดี่ยว ทำงานโดยใช้ project based ทำงานโดยเอาปัญหาเป็นตัวตั้ง แล้วเด็กช่วยกันแก้ปัญหา หรือจะเอา

ประเด็นที่อยากจะเติม คือว่า สพลู พุดมานานพอสมควรเรื่องของการออกแบบการจัดการเรียนรู้ อาจารย์ปรียานุชพุดถึงเรื่อง backward design ดิฉันก็คิดแวบขึ้นมาว่า สพลู เดินถูกทางในการให้ครูเอาเป้าหมายของการเรียนรู้เป็นตัวตั้ง เพราะว่า มันสอดคล้องกับหลักสูตรใหม่ ที่มีมาตรฐาน และตัวชี้วัดเป็นเป้า เพราะฉะนั้น ในแต่ละเรื่องต้องทำให้สอดคล้องกับมาตรฐานและตัวชี้วัด แต่โจทย์สำคัญของเราคือคุณครูจะสามารถแปลงมาตรฐานและตัวชี้วัดเหล่านั้นให้เป็นเป้าหมายในการเรียนรู้ในแต่ละสาระ

เรื่องพัฒนาเป็นตัวตั้งก็แล้วแต่ ขึ้นต่อไปก็คือเมื่อไปถึงขั้นได้เรียนรู้จากประสบการณ์นั้นแล้ว สิ่งที่เกิดขึ้นต่อไปคือ แล้วจะไปไหนต่อ มันไม่จบเพียงแค่นั้น เพราะกระบวนการเรียนรู้มันไม่หยุดนิ่ง เพราะฉะนั้นสิ่งที่คุณครูควรที่จะต้องเตรียมการในการออกแบบ คือหลังจากนั้นแล้วมันเกิดอะไรขึ้น สิ่งที่เราคุยกันตลอดเวลาก็คือการนำความรู้ไปสู่การปฏิบัติ เมื่อเรียนรู้อะไรแล้ว ความรู้ที่เกิดขึ้นมีการนำไปสู่การปฏิบัติหรือไม่ คุณครูจะต้องมองโจทย์ให้ออกถึงผลของการปฏิบัติ เพราะถ้าปฏิบัติในช่วงเรียนรู้มันจะเป็นทักษะกระบวนการเพื่อให้เกิดการเรียนรู้ แต่ทักษะกระบวนการที่จะต้องเกิดต่อเนื่องต่อไปคือ มันจะยั่งยืนต่อไปหรือไม่ ซึ่งไม่ใช่การทำซ้ำๆ เพื่อให้เกิดความจำอย่างยั่งยืน แต่จะโยงไปถึงความสามารถของเด็ก ในการสร้างกติกา

ระยะเวลาออม	เงินออม	ดอกเบี้ย	รวม
1 ปี	100.00	2.50	102.50
2 ปี	200.00	5.00	205.00
3 ปี	300.00	7.50	307.50
4 ปี	400.00	10.00	410.00
5 ปี	500.00	12.50	512.50
รวม	1,500.00	37.50	1,537.50

กฎระเบียบในการบริหารจัดการตัวเองได้ เพราะฉะนั้นความพอเพียงจะไม่ยั่งยืนถ้าเด็กไม่สามารถมีกฎกติกาในการวางระเบียบให้กับตัวเอง ซึ่งไม่ใช่ทำเพราะครูบอก แต่ฉันต้องทำเพราะฉันเห็นคุณค่าของสิ่งที่เกิดขึ้น เด็กก็จะเกิดแนวทางว่าตัวเองจะทำอะไรต่อไปและจะไปไหนต่อ สิ่งที่มีมันจะเกิดขึ้นต่อเนื่องอีกคือเด็กจะสามารถสอนตัวเองได้ เพราะฉะนั้นสิ่งที่เราฝึกฝนมากคือการสอนตัวเอง การวางระเบียบวินัยให้กับตัวเอง ทั้งหมดนี้คือการระเบิดจากข้างใน ระเบิดออกจากตัวเอง เด็กก็จะไม่ตอบว่าหยอดกระปุกเพราะคุณครูบอกให้ทำ แต่เด็กเห็นคุณค่าในสิ่งที่ทำ แล้ววางกติกาว่าต้องหยอดกระปุกวันละบาท เพราะเป็นแนวทางที่จะทำให้มีงบประมาณที่จะไปทำอะไรต่อ แล้วจะใช้งบประมาณนั้นอย่างไร จะเห็นได้ว่าวงจรการเรียนรู้จะไม่จบเฉพาะช่วงแผนการจัดการเรียนรู้ ๒-๓ คาบ เพราะฉะนั้นอาจารย์ทีศนาบอกว่าสอนเป็นเรื่องๆ ไม่ได้ อาจารย์เลขาจึงขอเติมว่า ครูต้องคิดมองไกลออกไปอีกว่า สิ่งที่เกิดขึ้นจะยั่งยืนหรือไม่ ๑) เด็กสามารถสอนตัวเองได้ มีทักษะในการสอนตัวเอง ๒) มีความสามารถในการวางกฎระเบียบ กติกาในการควบคุมตัวเองได้

ขอยกตัวอย่างที่เป็นรูปธรรม เรื่องการออมของเด็ก อยากจะชี้ให้อาจารย์เห็นว่าประเทศไทยสอนเด็กมาก มีเรื่องที่ต้องสอนมาก แต่เรื่องที่ไม่ได้สอนเลย แต่เป็นสิ่งสำคัญที่ควรสอน (นอกจากเรื่องเพศศึกษา) คือ ๑) เรื่องการบริหารจัดการการใช้เงิน กับ ๒) เรื่องการบริหารจัดการเวลา ๒ เรื่องนี้เป็นเรื่องที่ประเทศเจริญแล้วมอง

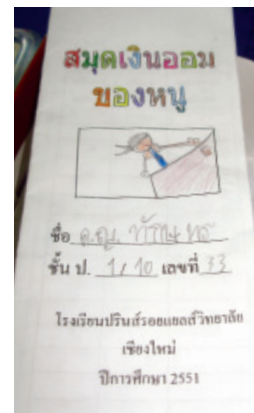

ว่าเป็นเรื่องใหญ่ และเขาสอนในโรงเรียน ประเทศไทยเราก็สอนแต่สอนในรูปแบบที่อาจารย์ที่ศนาพูดก็คือ เป็นกิจกรรมเสริม ให้เด็กถอดออมเก็บเงินวันละบาท มีรูปแบบ สหกรณ์ ประสพการณ์บริหารจัดการ การขายของ การผลิตสินค้า แต่สิ่งที่มันลึกๆ ก็คือการบริหารจัดการเงิน สิ่งที่จะเกิดขึ้นได้ ๑) ต้องวางเป้าหมายให้ชัด ออมเงินวันละ บาทเพื่ออะไร แล้วจะไปไหนต่อ กับ ๒) ออม ทำไม ออมเพื่ออะไร เด็กเห็นคุณค่าไหม เพราะฉะนั้นเด็กควรจะได้สำรวจตัวเองและ สิ่งที่จะเป็นรูปธรรมมากๆ คือ พ่อแม่ให้เงิน ค่าขนมเด็กทุกวันอยู่แล้ว แต่สิ่งที่พ่อแม่ควร จะสอนเพิ่มเติมและต้องมาเพิ่มที่โรงเรียนก็คือ การที่จะสอนให้เด็กประหยัด เด็กจะต้องมี ทักษะในการใช้จ่าย มีวิธีคิดที่จะยับยั้งชั่งใจ

วิธีที่ดีที่สุดที่จะสอนให้เด็กเห็นคุณค่า ของเงิน ของสิ่งของ ก็มีกิจกรรมที่ดิฉันเห็น พ่อแม่ หรือครอบครัวหลายครอบครัวทำ เช่น การให้เด็กสำรวจสิ่งของที่มีอยู่ในบ้าน ซึ่งเก็บไว้เยอะแยะมาก แต่ไม่ได้ใช้ประโยชน์ ของที่ไม่ได้ใช้ประโยชน์เหล่านี้ หากเราให้เด็ก นำมาบริจาค หรือเปิดตลาดขาย เพื่อให้เด็ก ได้ค่าขนม เด็กก็จะมีกิจกรรมที่ได้เงินมา และ รู้ว่ามีความยากลำบากแค่ไหนที่จะได้เงินมา แต่สิ่งที่ได้ดียิ่งขึ้น คือประเมินได้ว่าที่บ้านมี ความพอเพียงไหม ที่บ้านมีของเยอะ เก็บจน ของตักกลายเป็นของเสีย เด็กจะได้เรียนรู้จาก กระบวนการ เป็นทักษะกระบวนการฝึก

หลักการบริหารงบประมาณอีกทักษะ หนึ่งที่ดิฉันเห็นครอบครัวทำแล้วประสบความสำเร็จ ก็คือ เริ่มทำตั้งแต่พ่อแม่ พอมาถึง

โรงเรียนคุณครูก็ต้องทำเป็นตัวอย่าง พ่อแม่ จะต้องสามารถจำกัดวงเงินการใช้จ่ายของลูก ให้ชัดเจน ไม่ใช่เลี้ยงลูกแบบกลัวลูกไม่รัก พอลูกอยากได้อะไร ลูกขออะไรให้หมด พอ มาถึงโรงเรียนเด็กจะเกิดความอยากในสิ่งที่ไม่จำเป็น เพราะฉะนั้นความต้องการของเด็กจะเป็นความอยาก เป็นความต้องการที่เกินจำเป็น เราจะแยกแยะอย่างไร จะต้อง สอนด้วยกระบวนการอะไร

ในเชิงของการพัฒนา เราพบว่าการ ทำเรื่องง่ายๆ เช่น การทำบัญชีรายรับราย-จ่าย แต่ทำบัญชีครัวเรือนง่ายๆ สามารถ แก้ปัญหาเศรษฐกิจของชุมชนทั้งชุมชนได้ เพราะฉะนั้นกระบวนการสอนในโรงเรียนที่ จะให้ได้กว้างไกลที่สุดของตัวเรา มีทักษะใน

การสอนตัวเอง เครื่องมือการทำบัญชีรายรับ รายจ่ายซึ่งให้เด็กทำด้วยตัวเอง คุณครู คณิตศาสตร์อาจจะช่วยได้ และในการคิด แบบมีเหตุมีผล คุณครูทั้งหลายก็สามารถ ช่วยได้ เป็นตัวอย่างของการจัดกิจกรรม ได้ เพราะฉะนั้นเชียร์คุณครูว่า backward design ที่ทำอยู่ หากท่านเข้าใจให้ถูกต้อง เป็นกระบวนการที่ท่านไปสู่เป้าหมายได้ใน แนวทางที่ถูกคือ เอาเป้าหมายเป็นตัวตั้ง แล้วก็อย่าลืมน่าเด็กต้องมีส่วนร่วมในการ ตั้งเป้าหมายนั้นด้วย เพื่อที่จะได้เข้าใจว่าจะ ไปไหน แล้วไปอย่างไร แล้วไปทำไมและถ้า ไปถึง ณ จุดนั้นแล้วจะไปไหนต่อ อันนี้ก็เป็น หลักคิดในการออกแบบการจัดการเรียนรู้ได้ ขอบพระคุณค่ะ

ดร.ประภาพรรณ จูเจริญ

พอฟังผู้ทรงคุณวุฒิทุกท่านแล้วนะคะ ในฐานะที่ดิฉันเป็นนักประวัติศาสตร์ ก็ดีใจมากเลย เพราะหลักคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงออกแบบง่าย เพื่อที่จะทำให้สมองเกิดการเรียนรู้ได้ง่ายที่สุดเลย และสามารถบูรณาการเข้าไปได้ทุกวิชา ทำให้สมองของเด็กแต่ละช่วงการเรียนรู้ เรียนรู้ได้เริ่มจากง่ายที่สุด จากของจริง จากประสบการณ์จริงไปสู่กระบวนการเรียนรู้ ตามขั้นตอนและทำทายสมอง และที่สำคัญคือเด็กสามารถที่จะคิดได้ด้วยตัวเองและสามารถจัดการตัวเองได้ในที่สุด เพราะฉะนั้นสมองต้องการแค่นี้ คือว่าทำให้เขาได้คิดเชื่อมโยงทั้งสมองส่วนคิด ทั้งสมองส่วนอารมณ์ ควบคุมอารมณ์ได้ ถ้าสมองสามารถเชื่อมโยงได้ทุกส่วน ไม่ว่าจะเป็

นรายวิชาอะไร เด็กก็จะสามารถไปถึงได้หมด ไม่ว่าจะเป็คนคณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงก็ส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ที่เป็นวิชาที่ยากๆ ได้มีครูหลายคนเข้ามาถามว่าการเรียนรู้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงจะทำให้เด็กไม่รู้ลึกรู้แคผิวๆ หรือเปล่า ไม่จริงเลย เพราะตรงนี้เป็นฐานของสมองและการเรียนรู้ว่า เขาสามารถจะคิดต่อยอดได้อย่างไร ขอเติมในเรื่องสมองและการเรียนรู้ในเรื่องของเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งขอให้ออกแบบจากง่ายไปหายาก เพราะว่าสมองเป็นแบบนั้น และใช้อารมณ์สุนทนาในกิจกรรมทุกอย่าง และก็ฝึกฝนบ่อยๆ ย่ำบ่อยๆ สมองจะเริ่มจากปฏิบัติเป็น จนกลายเป็นปฏิบัติเป็นอัตโนมัติคะ

ศ.ดร.กึกกา แยมมณี

เรากำลังพูดเรื่องการใช้หลักคิดในการเรียนการสอน ดิฉันคิดว่าถ้าเรามีหลักคิดจะเป็นประโยชน์ไม่เพียงเฉพาะในการเรียนการสอนเท่านั้นนะคะ จริงๆ มันใช้ได้ทุกเรื่อง วิถีชีวิตของเด็ก ทั้งในโรงเรียน รวมถึงที่บ้านก็สามารถใช้ได้ทั้งหมด ถ้าหากการเรียนรู้นั้นเข้าเนื้อเข้าตัวจริงๆ แล้ว การคิดก็จะเป็นไปโดยอัตโนมัติ

ขออนุญาตยกตัวอย่างที่ว่าเป็นอัตโนมัติ และใช้ได้ทุกเรื่อง เช่น เมื่อเช้านี้ มีอาจารย์ท่านหนึ่งที่รู้จักกัน เข้ามาถามดิฉันว่า “ดิฉันจะกลับยังงัย” ดิฉันก็บอกว่า “ทางนี้จะเอารถไปส่ง” ท่านก็บอกว่า “จะขอพาอาจารย์กลับเอง” ด้วยเจตนาดีมาก ๆ ดิฉันก็เลยบอกว่า

“อาจารย์อย่าเลยนะ เพราะว่าอาจารย์มาที่นี่ก็เพื่อมาฟัง ช่วงบ่ายจะมีรายการอีก ถ้าอาจารย์พาดิฉันกลับ อาจารย์ก็จะเสียโอกาสที่จะฟังอีกหลายๆ ท่าน” ท่านก็บอกว่า “อย่าเกรงใจนะคะ” ดิฉันบอกว่า “ไม่ได้เกรงใจ แต่ว่าใช้หลักคิดพอเพียง คืออะไรที่สมดุลจะเหมาะสมที่สุด คือถ้าอาจารย์พาดิฉันกลับ ประโยชน์ที่เกิดขึ้นคือประโยชน์ตัวดิฉัน แต่อาจารย์เสียประโยชน์ ก็เท่ากับเบียดเบียนอาจารย์ คืออาจารย์เสียประโยชน์แม้จะเต็มใจก็ตาม แต่ดิฉันก็ได้เสียประโยชน์อะไร เพราะมีทางนี้พาดิฉันกลับอยู่แล้ว แต่ถ้าอาจารย์ไม่ต้องมาส่งดิฉัน อาจารย์อยู่ที่นี่ก็ได้ประโยชน์ เป็นการได้ประโยชน์ทั้งคู่ อาจารย์อยากคุยกับดิฉันก็โทรมาคุย หรือมาคุยเมื่อไหร่ก็ได้ แต่โอกาสมาเรียนรู้ที่นี่จะไม่กลับมาเป็นครั้งที่ ๒ เพราะมันผ่านแล้วก็ผ่านเลย” การคิดที่เมื่อพิจารณาจากเหตุปัจจัยที่เกี่ยวข้อง ว่าอะไรเป็นผลกระทบที่จะตามมา อะไรที่จะเหมาะสมที่สุด ที่จะทำให้เกิดความสมดุล คือไม่เกิดปัญหาทั้งฝ่ายเขาและฝ่ายเรา เป็นความคิดที่เหมาะสมที่สุด หากเรามีหลักนี้อยู่ในเนื้อในตัวเรา และเราฝึกคิดบ่อยๆ ในที่สุดก็จะคิดได้เป็นอัตโนมัติ

สิ่งที่ขอเรียนฝากไว้ก็คิด เด็กๆ ที่อยู่ในโรงเรียน วิถีชีวิตของเขามีสถานการณ์ตั้งแต่เข้าจรดเย็นให้ได้ฝึกคิด ไม่ใช่เฉพาะในการเรียนการสอนรายวิชาเท่านั้น จริงๆ แล้ว สถานการณ์นอกห้องเรียนมีมากกว่า สถานการณ์ในห้องเรียนด้วยซ้ำไป เพราะฉะนั้น ครูจึงไม่ควรละโอกาสที่จะใช้สถานการณ์นอกห้องเรียนเพื่อช่วยให้เด็กฝึกคิดด้วย

ดร.ปริยานุบ พิบูลสวัสดิ์

จะสรุปสั้นๆ คล้ายกับของท่านอาจารย์
ทิตนา คือ การออกแบบการเรียนรู้ “อยู่
อย่างพอเพียง” ไม่ใช่เป็นเรื่องที่ทำเพียงแค่
ในห้องเรียน เพราะมันเป็นวิถีชีวิต เราต้อง
ฝึกและเรียนรู้ตลอดเวลาว่าจะทำอะไร
ให้เด็กสามารถเริ่มคิด และวางแผนชีวิตให้
อยู่อย่างพอเพียงได้ โดยมากก็ต้องเริ่มจาก
เรื่องที่ใกล้ตัวที่สุด

จากประสบการณ์ที่ดิฉันไปอบรม
คุณครู ที่เห็นผลชัดเจนมาก จากการยก
ตัวอย่างใกล้ตัว เช่น เมื่อคืนคุณนอนอย่าง
พอเพียงหรือเปล่า ครูจะเริ่มวิเคราะห์ได้เข้าใจ
เลย นอนแค่นั้นก็จะพอ เหตุผลเพื่อพักผ่อน
มีภูมิคุ้มกันคือต้องหมั่นทำ ต้องใช้ความรู้เวลา
นอนในโรงแรม เกี่ยวกับการรับอุณหภูมิใน
ห้อง คือทำอะไรไม่ให้เห็นเกินไป จะได้ไม่
เป็นหวัด เขาบอกต้องนอนอย่างมีคุณธรรม
ด้วยนะคะ คือสวดมนต์ก่อนนอน เขาจะ
วิเคราะห์ได้เลย เหมือนกับเด็กๆ เช่นเดียวกัน
เราอาจจะโยนคำถามให้เด็กคิดตลอดเวลา
เช่น “เมื่อตอนเที่ยงกินข้าวอย่างพอเพียง
หรือเปล่า” ครูแนะแนวก็ถามเด็กว่า “เธอคบ
เพื่อนอย่างพอเพียงหรือเปล่า” โยนคำถาม
เข้าไป แล้วก็สนุกในการคิด เพราะว่ามัน
เป็นเรื่องใกล้ตัว เป็นเรื่องโยนิโสมนสิการ
เมื่อทำเรื่องใกล้ตัวซึ่งเป็นเรื่องที่เล็กๆ ได้
เขาก็จะคิดวิเคราะห์เรื่องที่ใหญ่ๆ และที่สลับ
ซับซ้อนมากขึ้นได้

เวลาเราอบรมคุณครู จะมีใบงานที่
ยากที่สุดให้ทำ คือ ถามว่า “เมื่อคุณได้ไปดู
งาน (เช่น จากตลาดนัดความรู้) แล้วได้ความรู้
ใหม่มา คุณจะใช้หลักพอเพียงอย่างไร ใน
การที่จะเลือกรับความรู้ ประสบการณ์ใหม่ๆ
มาต่อยอดพัฒนางานตัวเอง” สิ่งนี้สำคัญ
ที่สุดในการอยู่ร่วมกันภายใต้กระแสโลกา-
ภิวัตน์ คุณครูจะต้องทำได้ก่อน ในการฝึก
คิด วิเคราะห์เชื่อมโยง การเลือกรับข้อมูล
ข่าวสารเข้ามาในชีวิตแต่ละคนอย่างพอเพียง
แล้วครูก็จะฝึกให้เด็กคิดได้ต่อไป ถ้าทำแบบนี้
ได้อย่างสม่ำเสมอ เด็กไทยก็จะสามารถพร้อม
รับการเปลี่ยนแปลงต่างๆ ได้ ตัวอย่างนี้เป็น

เรื่องหนึ่งที่สนับสนุนอาจารย์ทิตนาว่า จาก
การขับเคลื่อนมา ๔-๕ ปี มีความชัดเจนเลย
ว่า **ต้องเริ่มจากเรื่องที่ย่อย และให้กลมกลืน
ไปในวิถีชีวิตแต่ละวัน**

เรื่องที่ ๒ เกี่ยวกับคำนิยามปรัชญา
ของเศรษฐกิจพอเพียง ขอเน้นให้ชัดเจนอีก
ครั้งว่า **ความรู้กับคุณธรรมเป็นเงื่อนไขที่จะ
สามารถช่วยทำให้เราตัดสินใจและปฏิบัติตน
ได้อย่าง ๓ ท่วง** เช่น เราจะตัดสินใจได้อย่าง
พอประมาณ เราต้องมีความรู้กับคุณธรรม
ต้องคำนึงถึงผู้อื่น คำนึงถึงทรัพยากรต่างๆ
ต้องยับยั้งชั่งใจ มีความเพียร เราจะตัดสินใจ
และปฏิบัติอย่างมีเหตุผล เราก็ต้องมีความรู้
กับคุณธรรมเป็นพื้นฐานในการตัดสินใจ และ
การกระทำ เราจะตัดสินใจอย่างมีภูมิคุ้มกัน
รอบคอบ ไม่ประมาท เราต้องมีความรู้
คู่คุณธรรม เป็นพื้นฐานในการคิด พูด ทำ

ฉะนั้น จึงเรียก**ความรู้กับคุณธรรม** ว่าเป็น
“เงื่อนไข” ที่จะนำไปสู่**การจัดการชีวิตให้
อยู่อย่างพอเพียง** ซึ่งจะเรียก หลัก ๓ ท่วง
ว่าเป็นทักษะกระบวนการ หรือ process
management หรืออะไรก็ตามแต่ ที่เป็น
การจัดการอย่างพอประมาณ เป็นเหตุเป็นผล
และมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี ทั้ง ๓ สิ่งนี้ ต้อง
เกิดขึ้นพร้อมกัน

เมื่อทำแบบนี้ จัดการแบบนี้ กับทุกๆ
เรื่องในชีวิต ชีวิตก็จะสมดุล และพร้อมรับ
การเปลี่ยนแปลง ทั้งทางด้านวัตถุหรือด้าน
เศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม วัฒนธรรม
นั่นคือเป้าหมายพอเพียง ฉะนั้นขอสรุปว่า
องค์ประกอบของปรัชญาของเศรษฐกิจ
พอเพียง จะมีอยู่ ๓ ส่วน ซึ่งทุกอย่างเป็น
เรื่องพอเพียงทั้งหมด เริ่มจาก (๑) เงื่อนไข
ของการใช้ชีวิตพอเพียง คือ ต้องมีความรู้
คู่คุณธรรม (๒) ทักษะกระบวนการในการ
จัดการอย่างพอเพียง คือ ๓ ท่วง และสุดท้าย
(๓) เป้าหมายพอเพียง ซึ่งก็คือ KPA ตาม
หลักสูตร ๒๕๕๑ หรือหลักสูตรอาชีวศึกษา
หรือหลักสูตรของ กศน. (ของอุดมศึกษายังไม่
เคลื่อนมากนัก) ก็คือ สมดุลและพร้อมรับการ
เปลี่ยนแปลง ทั้งด้านวัตถุ สังคม สิ่งแวดล้อม
และวัฒนธรรม ทั้งหมดนี้ตรงตามที่กำหนด
ไว้ในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติปี
๒๕๔๒ ว่าด้วยการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนา
ให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ รายละเอียดเป็น
อย่างไร ท่านลองไปอ่านดู ฉะนั้น จึงน่าจะ
กล่าวได้ว่า สิ่งที่ทำทั้งหมดนี้เป็นหัวใจของ
การปฏิรูปการเรียนรู้ เพื่อให้เด็กไทย รวมถึง
ผู้ใหญ่ คุณครูในปัจจุบันด้วย เป็นมนุษย์ที่
สมบูรณ์

เรื่องที่ ๓ สำคัญมาก คือ ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง แม้ว่าจะมีรากฐานแนวคิดมาจากหลักธรรมในพระพุทธศาสนา แต่ก็พิสูจน์แล้วว่า สามารถนำไปใช้ได้กับทุกคน ทุกศาสนา ทุกอาชีพ เพราะเป็นสิ่งที่พระเจ้าอยู่หัวฯ ท่านพระราชทานมาให้คนไทยนำไปใช้เป็นแนวทางในการดำเนินชีวิต พระองค์ท่านทรงได้หลักพอเพียงนี้จากการสังเกต การเป็นอยู่ ความคิด วิถีชีวิต วัฒนธรรมของคนไทย จากประสบการณ์ของพระองค์ท่านในการพัฒนาประเทศ จนตกผลึกมาเป็นปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง แล้วจึงได้พระราชทานมาให้กับคนไทย เมื่อขับเคลื่อนมาหลายๆ ปี ดิฉันก็มีความมั่นใจมากเลยว่า หลักนี้เหมาะกับคนไทยมาก และก็เชื่อว่าเหมาะกับชาวโลกทุกคนด้วย (แต่เรายังไม่ได้บอกชาวโลก) ฉะนั้น เราคนไทยจึงควรระลึกว่า **สิ่งนี้เป็นภูมิปัญญาไทยอันประเสริฐเหลือเกิน เราน่าจะสนใจ และใส่ใจในการน้อมนำมาใช้ในชีวิตของเราอย่างจริงจังหรือไม่** ฝากคิดดูนะคะ

เรื่องสุดท้าย เราพูดถึงคุณครู พูดถึงเด็ก แต่จริงๆ แล้วที่สำคัญมากในการขับเคลื่อน คือ ผู้บริหารสถานศึกษา ดิฉันพบว่าประเทศไทยมีครูที่อยู่ทั่วประเทศ แต่เขาจะได้รับโอกาสที่จะเป็นครูดีเต็มศักยภาพหรือไม่ **อยู่ที่ผู้บริหารสถานศึกษา** จึงขอฝากผู้บริหารสถานศึกษาด้วยนะคะ ว่าท่านเป็นปัจจัยที่สำคัญที่สุดในการขับเคลื่อนสถานศึกษา และอีกกลุ่มหนึ่งที่สำคัญมากซึ่งดิฉันได้ข้อมูลมาจากงานวิจัย โดยทำแบบสอบถามสถานศึกษาพอเพียงรุ่นที่ ๒ คือ ปี ๒๕๕๒ มีความชัดเจนมากเลยว่าผู้ที่ทำให้เกิด

การขับเคลื่อนในสถานศึกษาอย่างกว้างขวาง คือ **ศึกษานิเทศก์** ที่มีบทบาทอย่างมากที่ทำให้มีสถานศึกษาพอเพียงแบบอย่าง ๑,๒๖๑ แห่ง จึงอยากให้ทุกท่านที่อยู่ในที่นี้ทราบว่ามีบทบาทของศึกษานิเทศก์นี้สำคัญมาก ไปทุกโรงเรียน เขาจะบอกเลยว่าศึกษานิเทศก์คนไหนมาช่วยเขาขยายผล ช่วยอย่างไร ดิฉันเองก็ไม่รู้ว่าบทบาทของศึกษานิเทศก์ในปัจจุบันมีมากน้อยเพียงใดในพื้นที่ แต่สิ่งที่ศึกษานิเทศก์ทุกคนได้ช่วยกันทำให้การขับเคลื่อนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาจนถึงวันนี้ ดิฉันขอขอบคุณ เพราะว่าได้สะท้อนจากทุกโรงเรียนว่า **ศึกษานิเทศก์มีส่วนอย่างมากในการขับเคลื่อนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่สถานศึกษา กลุ่มศึกษานิเทศก์ ผู้บริหารสถานศึกษา และคุณครู** ดิฉันคิดว่า **ทุกคนเป็นกำลังสำคัญที่จะทำให้เราสามารถปลูกฝังอุปนิสัยอยู่อย่างพอเพียงให้กับผู้เรียนได้** ขอขอบคุณคะ

พ.ศ.ดร.เลา ปิยะอัจฉริยะ

เรื่องผู้บริหาร ก็มีภาพชัดเจนว่าการที่คนเราจะก่อให้เกิดมีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ โดยเฉพาะด้านคุณธรรมจริยธรรม เจตคติ และค่านิยม มันไม่สามารถเกิดขึ้นได้ชั่วข้ามวัน หรือเกิดขึ้นเฉพาะในช่วงอายุช่วงใดช่วงหนึ่ง เพราะฉะนั้น**วิธีการที่น่าจะคำนึงถึงก็คือต้องพัฒนาทำทั้งโรงเรียน ซึ่งจะครอบคลุมเด็กทุกกลุ่มวัยที่โรงเรียนรับผิดชอบ** แต่ว่าในการทำทั้งโรงเรียนนี้ก็มียุทธศาสตร์ในการที่จะขับเคลื่อน ถ้ามีครู ๒๐๐ คนเริ่มทำพร้อมกันหมด อาจจะไม่สำเร็จ แต่เป้าหมายที่จะก้าวไปคือ **ต้องทำร่วมกันทั้งโรงเรียน เพื่อที่จะพัฒนาเด็กได้จากฐานชีวิตตั้งแต่ปฐมวัยขึ้นมา** อีกกลุ่มหนึ่งที่ดิฉันพยายามดึงเข้ามา

คือ **พ่อแม่ ผู้ปกครอง ครอบครัว** ซึ่งเป็นฐานเป็นสถาบันที่มีความสำคัญ หากโรงเรียนท่านกล่อมเกลี้ยงเลี้ยงดูลูกศิษย์ท่านอย่างดี แต่พอกลับบ้าน แล้วที่บ้านไม่ได้ต่อยอด หรือไม่มีบริบทเกื้อหนุน เอื้ออำนวยให้เกิดการเรียนรู้ มันก็จะล้มเหลว เพราะฉะนั้นกลุ่มที่มีความสำคัญ สถาบันที่จะเข้ามาเกี่ยวข้องก็คือ **พ่อแม่ ผู้ปกครอง ครอบครัว** จะเข้ามามีส่วนร่วมอย่างไร ในส่วนนี้จะเป็น**พันธกิจในความรับผิดชอบของผู้บริหาร โดยตรงที่จะวางยุทธศาสตร์ในการสร้างการมีส่วนร่วม ให้สังคมภายนอกเข้ามามีส่วนเกื้อหนุนให้เกิดเป็นเครือข่ายหุ้นส่วนทางการศึกษา** ซึ่งก็เป็นยุทธศาสตร์ใหญ่ของการปฏิรูปการศึกษาในรอบที่ ๒ คือ **เรื่องของปวงชนเพื่อการศึกษา**

เพราะฉะนั้น การศึกษาไม่ใช่หน้าที่ของกระทรวงศึกษาธิการเท่านั้น การที่มีมูลนิธิองค์กรพัฒนาเอกชน หรือสถาบันวิชาชีพต่างๆ เข้ามามีส่วน ถือว่าทุกคนได้ปฏิบัติหน้าที่ตามพันธกิจ แล้วถ้าทุกอย่างคาบเกี่ยวขับเคลื่อนโดยยึดหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงแล้ว ปัญหาของชาติที่เราเป็นเดือดเป็นร้อนอยู่ เช่น เรื่องคอร์รัปชัน เรื่องของความไม่ซื่อสัตย์ เรื่องของการเห็นแก่ตัว ไม่มีจิตสาธารณะ สามารถแก้ได้ ขอสรุปว่าอนาคตของชาติไม่ได้อยู่บนเวทีนี้ แต่อยู่ข้างล่างคือพวกท่านทั้งหลาย เพราะฉะนั้นขอให้ท่านปรบมือให้กับตัวเองที่กำลังทำภารกิจสำคัญเพื่อชาติของเรา ขอขอบคุณคะ

ตัวอย่างโครงการ/กิจกรรมบูรณาการ
หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

โครงการกระดาษหน้าที่สาม สร้างความงดงามให้สังคม

โรงเรียนจุฬาภรณราชวิทยาลัย เพชรบุรี

ตฤณ ธรรมนิยม หรือ “ตฤณ” ศิษย์เก่าโรงเรียนจุฬาภรณราชวิทยาลัย เพชรบุรี ผู้ริเริ่ม “โครงการกระดาษหน้าที่สาม สร้างความงดงามให้สังคม” ชุมนุมจิตรประภัสสร หลังจากไปเข้าค่ายและมีโอกาสดูแลน้องๆ ผู้พิการทางสายตา จนเกิดคำถามในใจว่าจะมีวิธีการใดอีกหรือไม่ ที่ตัวเขาเองจะช่วยเหลือน้องๆ กลุ่มนี้ได้มากกว่าแค่ดูแลพวกเขาตามค่ายต่างๆ แล้วก็จบกันไป

“ผมได้มีโอกาสไปเข้าค่ายกับน้อง ซึ่งเป็นแรงบันดาลใจอย่างหนึ่งที่ผมได้สัมผัส เขา ผมได้เข้าค่ายและได้ดูแลน้องจากบ้านคนตาบอด น้องบางคนมองไม่เห็นเลย บางคนที่ตาฝ้าฟาง ซึ่งผมได้ดูแลน้องคนหนึ่ง ผมพาน้องเขาไปทะเล น้องถามว่า “พี่ครับ ทะเลเป็นไงครับ” ผมงงเลย ไม่รู้จะตอบยังไง จะบอกว่าน้ำทะเลมันสีฟ้า น้องก็คงไม่เคยเห็น แต่น้องคงสามารถสัมผัสได้ ผมเลยให้น้องชิมน้ำทะเลครับ น้องบอกว่า “มันเค็มครับ” ที่นี้น้องถามว่า “พี่ครับ เรือเป็นไงครับ”

คำถามนี้ ทำให้ผมหนักใจเลย เพราะผมไม่รู้จะอธิบายอย่างไร เลยตอบน้องเขาไปว่า “เรือนี้นะ มันก็แล่นไปบนน้ำเค็มๆ แล่นไปไหนมาไหนได้” จากเหตุการณ์นี้ ผมจึงกลับมาทบทวนตัวเอง เราเป็นคนๆ หนึ่ง เราจะช่วยอะไรให้น้องได้บ้าง จะดูแลเขาต่อในค่ายถัดไปหรือจะดูแลตลอดไปหรือ ควรจะทำอะไร ผมคิดอยู่นาน แล้วก็กลับมาดูที่โรงเรียน โรงเรียนมีกระดาษเยอะ เป็นกระดาษที่ใช้แล้วสองด้าน ผมคิดว่าผมจะทำอะไรได้บ้าง ที่นี้ผมได้

“ **๖** ผมเชื่อว่าผมได้เรียนรู้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงที่แฝงอยู่ในทุกขั้นตอนการทำโครงการ ไม่ว่าจะเป็นการเปิดใจกว้างทางความคิด การมีเหตุผลทำไมต้องทำหนังสือแบบนี้ ต้องคิดให้ได้ว่าการทำหนังสือแบบนี้เหมาะกับคนรุ่นไหน หรือเหมาะที่จะให้น้องคนไหนนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้มากที่สุด หรือการคำนึงถึงจิตใจคนอื่นในการทำงานกลุ่ม ”

ทราบมาว่ามูลนิธิคนตาบอดต้องการกระดาษมากเลย ตอนแรกเราเก็บกระดาษซึ่งมีเป็นจำนวนมาก มากเสียจนผมตกใจครับว่าทำไมมีกระดาษที่ไม่ได้ใช้เยอะขนาดนี้ ผมจึงคัดกระดาษออกมาเป็นสองส่วน ส่วนที่ดีกับส่วนที่ไม่ดี ส่วนไม่ดีคือเพื่อนน้ำหมึก หรือยับ เช่น กระดาษหนังสือพิมพ์ เราไม่สามารถนำไปใช้ใหม่ได้ ก็นำไปทำตุ๊กตาเปเปอร์มาร์เช่เพื่อใช้ประดับให้ทั่วทัศน์โรงเรียนสวยงามหรือประดิษฐ์เป็นพวงกุญแจ แล้วนำไปขายเพื่อเป็นรายได้เข้าโครงการ นำมาใช้เป็นค่าเดินทางในการทำกิจกรรม ส่วนกระดาษที่ดีก็นำไปทำอักษรเบรลล์

เมื่อผมได้เรียนรู้อักษรเบรลล์ ผมมีความรู้สึกว่ามันใช้นะ เราสามารถช่วยน้องได้จากกิจกรรมนี้ คือมันเป็นเรื่องน่ามหัศจรรย์ว่ากระดาษที่เราไม่ต้องการ แต่มันเป็นเหมือนกับแหล่งเรียนรู้ ให้น้องคนตาบอด ให้น้องได้เรียนรู้ และน้องจะได้ใช้ชีวิตในการเรียนรู้ได้อย่างเต็มที่เหมือนคนอื่น

“ตอนแรกคิดว่า ทำไมเราไม่เอาไปขายกระดาษมันแพงขนาดนี้ แต่เราเอาไปเปลี่ยนมูลค่าแทนเงิน ผมว่ากระดาษช่วยคนได้นะ มันสามารถสอนให้เด็กคนหนึ่งที่พักการทางสายตาได้โอกาสเรียนรู้ แล้วอย่างน้อย เราก็เป็นคนหนึ่งครับที่มีโอกาสช่วยเหลือเขา”

จากการสัมผัสน้องผู้พิการทางสายตา เป็นแรงบันดาลใจให้ทุกคนได้คิดทบทวนที่จะช่วยเหลือน้องให้มากกว่า การเข้าร่วมกิจกรรมค่าย เป็นที่มาของการทำหนังสืออักษรเบรลล์จากกระดาษใช้แล้วสองด้าน เพื่อสร้างโอกาสการเรียนรู้แก่น้องและทุกคนก็ได้นำหลักคิดพอเพียงมาใช้ในการทำงาน เป็นภูมิคุ้มกันที่ช่วยให้เขาทำงานสำเร็จอย่างมีประสิทธิภาพและเกิดความภาคภูมิใจในผลงาน

อภิสร่า เกตุบุติ หรือ “น้ำ” เผยเหตุที่มาเข้าร่วมโครงการนี้ว่า เกิดจากความประทับใจกับภาพกิจกรรมที่รุ่นพี่ทำ เพราะมันคือรอยยิ้มและความสุขจากใจทั้งจากผู้รับและผู้ให้ที่สัมผัสได้ จึงเป็นแรงผลักดันสำคัญที่ทำให้โครงการนี้ได้รับการสานต่อสู่รุ่นน้องชั้นม.๔

น้ำเล่าถึงแรงบันดาลใจที่เข้าร่วมโครงการกระดาษหน้าสามให้เป็นสื่อการเรียนรู้ว่า “เริ่มจากเห็นเพื่อนทำ รู้สึกว่าเป็นการใช้เวลาว่างของเราให้เกิดประโยชน์ แล้วยังได้ช่วยเหลือคนตาบอด ยิ่งเมื่อได้ดูวีดิทัศน์ที่พี่ๆ เขาไปทำกิจกรรมมา เห็นน้องตาบอดเขาอ่านหนังสือ แล้วเขายิ้ม เขามีความสุข เราก็มีความสุขไปกับเขาด้วย”

“ **๖** การที่เราได้สร้างความสุขให้กับคนอื่น เราก็ได้ความสุขนั้นกลับมาให้ตัวเอง ทำให้รู้สึกว่าเราน่าจะไปช่วยเขา เป็นการเปิดโลกกว้างให้กับน้องมากยิ่งขึ้น ”

“ **๖** ปีว่าน้องเขาจะมีตำราเรียนอยู่แล้ว แต่ถ้าเราทำอะไรที่มันนอกเหนือไปจากที่มีมันอยู่ในตำราเรียน วิชาการ เช่น หนังสือนอกเวลา นิทาน หรือเรื่องเล่าประสบการณ์ เป็นการแบ่งปันความรู้สึก หรือสิ่งที่เราได้พบเห็น ทำให้น้องเขาสามารถเปิดโลกของตัวเองได้กว้างขึ้น และเรียนรู้เรื่องราวในสิ่งที่เขาไม่สามารถมองเห็น”

นอกจากจะสานโครงการเหมือนอย่างรุ่นพี่เคยทำแล้ว น้ำยังต่อยอดและขยายผลโดยการริเริ่มโครงการอ่านหนังสือเสียงให้คนตาบอด และรับบริจาคกระดาษที่ใช้แล้วหน้าเดียวเพื่อมาทำเป็นสมุดเล่มเล็ก แล้วนำไปบริจาคให้กับโรงเรียนที่ด้อยโอกาส นอกจากนี้ยังมีแผนงานว่าจะเชิญครูที่อยู่โรงเรียนสอนคนตาบอดมาเป็นวิทยากรสอนทำอักษรเบรลล์ให้กับนักเรียนในโรงเรียนที่สนใจ เพื่อมาช่วยกันทำหนังสือให้น้องๆ อีกด้วย

“เมื่อเราได้สร้างความสุขให้กับคนอื่น ความสุขนั้นจะย้อนกลับมาหาตัวผู้ให้” คือสิ่งที่น้ำได้รับ น้ำเล่าถึงการขยายโครงการนี้ไปยังโรงเรียนในพื้นที่ใกล้เคียง และชักชวนให้เพื่อนต่างโรงเรียนมาช่วยกันทำประโยชน์ให้กับผู้อื่นว่า “ถึงพวกเราจะเป็นจุดเริ่มต้นแต่เราก็อยากให้ทุกๆ คนมีส่วนร่วม เพราะถึงอย่างไร พวกเราก็คือคนที่อยู่ร่วมสังคมเดียวกัน จึงอยากจะให้ทุกคน โดยเฉพาะเด็กนักเรียนรู้จักใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์แทนที่จะใช้เวลาไปกับการดูหนัง ฟังเพลง เราน่าจะใช้เวลาว่างของเราเปลี่ยนเป็นมาช่วยกันเปิดโลกกว้างให้กับเด็กๆ ที่เขาอยู่ใน

วัยเดียวกับพวกเรา แต่ไม่มีโอกาสในการเรียนรู้เหมือนพวกเราดีกว่า”

นอกจากความสุขใจแล้ว สิ่งที่น่าชื่นใจได้เรียนรู้จากโครงการนี้ “ทำให้เราได้ฝึกการบริหารเวลาของตัวเอง มีความรอบคอบในการวางแผนการทำงานมากขึ้น เพราะเราต้องแบ่งเวลาของเรากับการเรียนด้วย ถือว่าเป็นภูมิคุ้มกันที่ดีค่ะ แล้วก็ทำให้เราต้องหาความรู้เพิ่มเติมในการทำอักษรเบรลล์ และการทำเปเปอร์มาเช่ สำหรับคุณธรรมที่ใช้ในการทำกิจกรรมก็มีหลายๆ อย่างมากเลยคะ ทั้งความเสียสละ นอกจากนี้ สิ่งที่บางคนอาจจะมองข้ามก็คือความสามัคคี เพราะงานเราไม่สามารถทำคนเดียวได้ ถ้าสมมติว่าเรามีความสามัคคีกันในกลุ่ม งานก็จะออกมาสมบูรณ์ค่ะ แล้วในการทำอักษรเบรลล์ จะต้องมีความอดทน อักษรเบรลล์ไม่ใช่จะเขียนเหมือนอย่างอักษรที่เราใช้ตามปกติคะ ที่เขียนจากซ้ายไปขวา แต่เราจะต้องเขียนจากขวาไปซ้ายแล้วยังต้องกลับตัวอักษรอีก ถ้าเราไม่มีสมาธิหรือความอดทน งานก็คงจะไม่สำเร็จออกมาได้อย่างสมบูรณ์”

ครูบำเพ็ญ วงษ์เงิน ครูที่ปรึกษาโครงการฯ กล่าวออกตัวว่า “กิจกรรมนี้เริ่มที่เด็กคะ เด็กชุดหนึ่งที่เขาเข้ามาชุมนุมสิ่งแวดล้อม เขาอยากให้โรงเรียนมีสภาพแวดล้อมที่ดี จุดเล็กๆ ที่เขาเห็นคือกระดาษที่ใช้แล้ว เขาจึงเก็บรวบรวมโดยขอรับบริจาคกระดาษ แล้วเอาไปวางไว้ตามห้องกลุ่มสาระต่างๆ ต่อมาในทีมงานของเขาดูทีวี เห็นว่ากระดาษหน้าทีสามสร้างประโยชน์ให้นักเรียนตาบอดได้ เขาก็รวมตัวกันขึ้นมา จากนั้นเดินทางเอากระดาษที่ใช้แล้วมาบริจาคที่โรงเรียนสอนคนตาบอด ที่กรุงเทพฯ และเราได้มาเห็นคนที่มีจิตอาสาเยอะเลยที่นี่ กลุ่มหนึ่งพาเด็กเล่นดนตรี อีกกลุ่มพาเด็กเล่นกีฬา พาเด็กว่ายน้ำ อีกกลุ่มนั่งสอนหนังสือน้องเราเลยคุยกันมาในรถว่า “แค่เราเอากระดาษมาให้เขาเฉยๆ น้อยไปหรือเปล่าลูก เราน่าจะทำได้มากกว่านี้” เด็กๆ จึงคิดทำให้มันเป็นคุณค่า ทำเป็นอักษรเบรลล์ขึ้นมา

หลังจากนั้น เมื่อเราไปโรงเรียนสอนคนตาบอดรอบที่สอง เราจึงไปเรียนวิธีการทำอักษรเบรลล์ และเราถามอาจารย์ที่โรงเรียนสอนคนตาบอดว่า “เด็กๆ อยากรู้ได้อะไร แล้วเราจะช่วยอะไรได้บ้าง” อาจารย์ท่านบอกว่า “ต้องการสื่อคำศัพท์ภาษาอังกฤษ” เมื่อเรียนเสร็จ นักเรียนเราก็กลับไปประชาสัมพันธ์ให้กับเด็กในโรงเรียนว่าใครที่สนใจ อยากรู้วิธีการทำอักษรเบรลล์ ให้หาเวลาว่างมาช่วยกันทำ ถือเป็นการใช้เวลาว่างให้เป็น

ประโยชน์ และให้เด็กช่วยกันจัดการทำสื่อคำศัพท์ภาษาอังกฤษ ในตอนแรกทำแยกระดับชั้นไปว่าเด็กระดับชั้นนี้ใช้คำศัพท์อะไร หลังจากช่วยกันทำได้สักกระยะหนึ่ง เราก็มาช่วยกันสอนหนังสือน้องไปด้วย โดยแบ่งหน้าที่กัน กลุ่มหนึ่งอ่านหนังสือให้น้องฟัง แล้วทดสอบน้องด้วยว่าสิ่งที่เราอ่านให้เขาฟังเขาเข้าใจไหม และอีกกลุ่มหนึ่งขึ้นไปสอนที่ห้องเรียน เราทำอย่างนี้มาเรื่อยๆ เรามีกิจกรรมที่ให้ทำ แล้วตั้งโจทย์ให้เด็กไปคิดต่อ”

จากการเห็นคุณค่าของงานและความสุขที่ได้รับจากการทำงาน ทำให้ไม่มีโอกาสที่จะสานต่อจากรุ่นพี่ และเรียนรู้การนำหลักคิดพอเพียงมาใช้ทำกิจกรรม ทำให้การเรียนและการทำงานสำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี

ครูบำเพ็ญเป็นตัวอย่างครูที่ให้เด็กเรียนรู้จากการทำงานของตนเอง เริ่มจากเด็กเลือกจะทำโครงการอะไร อย่างไร โดยการพาเด็กไปเจอสถานการณ์จริงนอกห้องเรียน เพื่อสร้างแรงบันดาลใจให้เด็ก และกระตุ้นความคิดริเริ่มด้วยการตั้งคำถามสั้นๆ เพื่อให้เด็กคิดเองได้ และขยายผลสานต่อจากรุ่นพี่สู่รุ่นน้อง เกิดเป็นโครงการต่อเนื่องในโรงเรียน

ครูประทีป เมืองจาม* ในฐานะของครูผู้คลุกคลีอยู่กับการทำค่ายนักเรียน ให้ความเห็นถึงบทบาทหน้าที่ครูว่า “โรงเรียนต้องหลุดจากคำว่าสอนหนังสือให้ได้ก่อน เพราะครูมีหน้าที่สอนคนไม่ใช่สอนหนังสือ และมีบทบาทในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ เป็นการสร้างรากฐานลงไปสู่ชุมชนและสังคม เราจะเห็นว่าสมัยนี้เด็กเปลี่ยนแปลงไปเยอะ ทั้งเรื่องความคิด การเรียนก็ดี การใช้ชีวิตก็ดี”

ครูประทีปให้ความเห็นว่า การสร้างคน มีอยู่ ๓ ขั้นตอน ขั้นแรก จะต้องเป็นการระเบิดจากข้างใน โครงการที่จะยังยืนได้คือโครงการที่เด็กเขาอยากทำเอง และเด็กเขาจะอยากทำ ถ้าเขาเห็นคุณค่าในตัวเองและงานที่ทำได้ ๒ ทำอย่างไรที่จะสร้างคนต้นแบบเพื่อเป็นแบบอย่างแก่คนอื่นให้ได้ ตัวอย่างเช่น เห็นพี่ทำแล้วดี เห็นคุณครูหรือเห็นคนอื่นที่ทำได้ นำเอาอย่างและนำมาทำตาม เมื่อมีคนต้นแบบแล้ว ก็ต้องทำให้เขาเป็นคนที่โดดเด่นให้ได้ ขั้นสุดท้าย คือ ขยายผล

“ทุกครั้งที่ให้เด็กทำงานก็จะสอดแทรกหลักคิดพอเพียงเข้าไปโดยเฉพาะช่วงประเมินผลงานเด็ก เราจะไม่สอนว่าเศรษฐกิจพอเพียงคืออะไร เพราะเด็กได้เรียนในห้องเรียนมากแล้ว เราจะประเมินผลเลยว่า เขาได้เอาไปใช้กับการทำงานอย่างไร แล้วเราจะไปเติมตรงนั้นว่า เขาคิดถูก คิดได้ครอบคลุมเนื้อหาครบกับงานที่เขาทำได้หรือไม่ ก่อนที่เด็กจะทำงานสักชิ้น เขาต้องรู้จักตัวเองก่อนว่าเขาอยู่ตรงไหน เขาควรจะทำงานใหญ่แค่ไหน แล้วควรใช้อองค์ประกอบอะไรบ้างในการทำงาน เพราะฉะนั้นในเมื่อเด็กคิดทำแบบนี้แล้ว เราก็จะเห็นว่างานทุกงานที่เด็กได้รับมาสำเร็จอย่างที่เขาต้องการ ตามศักยภาพที่เขาควรมี”

หน้าที่ครู คือ ต้องทำให้นักเรียนคิดให้ครบวงจรให้ได้ ตั้งแต่ให้เขาสร้างโครงการเอง วางแผนเอง ดำเนินการเอง สรุปผลและประเมินผลงานเอง บางครั้งเด็กทำไปแล้วอาจจะเสียของ แต่ครูถือว่า “ขาดทุนคือกำไร” ซึ่งกำไรก็คือ องค์ความรู้ที่เกิดขึ้นกับเด็กที่ไม่สามารถตีเป็นมูลค่าได้

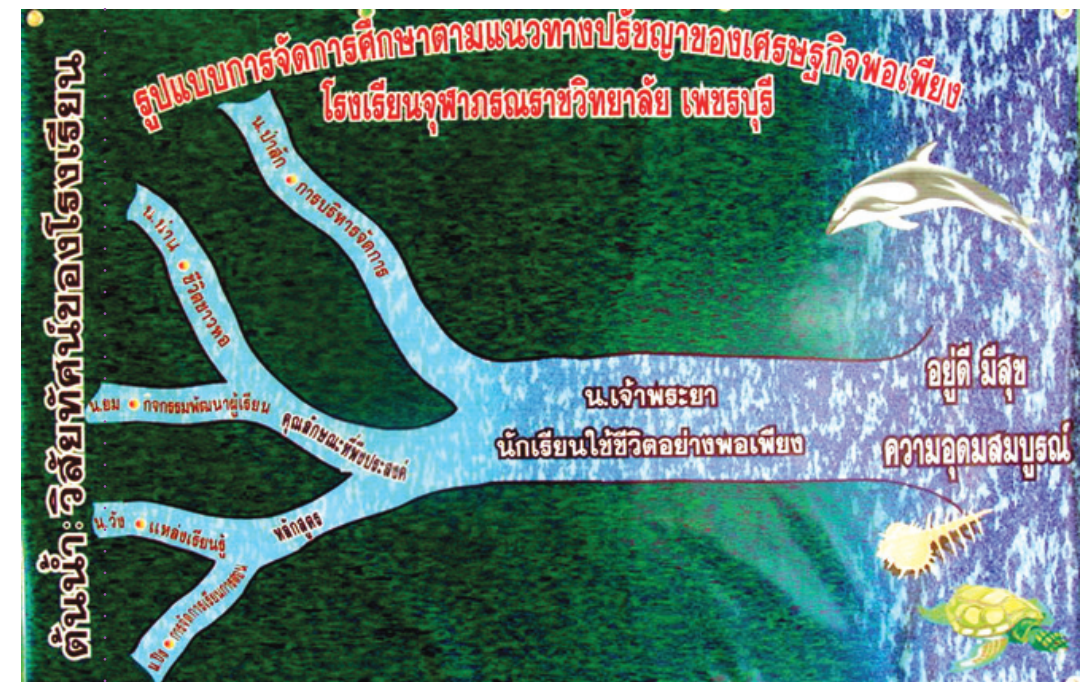
พอ.กัญพิมา เชื้อมณี ผู้สร้างสภาพแวดล้อมในการจัดการเรียนรู้ โรงเรียนจุฬารัตนราชวิทยาลัย เพชรบุรี อธิบายว่า “โรงเรียนของเราสร้างอยู่บนพื้นที่ของพระองค์ท่าน คือสร้างอยู่บนผืนแผ่นดินที่เป็นโฉนดของพระองค์ท่าน เราตั้งปณิธานไว้ว่า “เราจะหยั่งยืนอยู่บนผืนแผ่นดินของพ่อ ด้วยรักพ่อจึงก่อร่าง สร้างขึ้นมา ด้วยการปลูกฝังหลักคิดเศรษฐกิจพอเพียงให้กับเด็กและเยาวชนของโรงเรียน” ซึ่งเราไม่ได้ทำแค่เพียงส่วนหนึ่งส่วนใดหรือเพียงกิจกรรมหนึ่งกิจกรรมใด แต่เราทำทุกภาคส่วนของโรงเรียน เราจึงแบ่งเรื่องต่างๆ ในโรงเรียนเป็น ๕ เรื่องใหญ่ๆ เปรียบเทียบเป็นแม่น้ำ ๕ สาย ตัวต้นน้ำเปรียบเสมือนเป็นวิสัยทัศน์ของโรงเรียน แม่น้ำ ๕ สาย ประกอบด้วยแม่น้ำป่าสัก แม่น้ำปิง วัง ยม และน่าน ทุกสาย

ไหลลงสู่แม่น้ำเจ้าพระยา ซึ่งแม่น้ำเจ้าพระยาหมายถึงตัวนักเรียน เราเปรียบเทียบแม่น้ำป่าสัก คือเรื่องของการบริหารจัดการ แม่น้ำปิง คือกิจกรรมการเรียนการสอน แม่น้ำวัง คือการจัดการแหล่งเรียนรู้ในโรงเรียน แม่น้ำยม คือกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน และเนื่องจากโรงเรียนจุฬารัตนฯ เป็นโรงเรียนประจำ ฉะนั้นแม่น้ำสายสุดท้ายคือแม่น้ำน่านก็คือกิจกรรมในหอพัก”

สำหรับการเรียนการสอน ต้องให้คุณครูมานำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปบูรณาการลงไปในการเรียนการสอนนักเรียน คือจะสอนอย่างไรที่สุดท้ายแล้วทำให้นักเรียนเกิดหลักคิดนี้ได้และนำหลักเศรษฐกิจพอเพียงนี้ไปใช้ในชีวิตและการเรียนรู้ สำหรับกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน เป็นกิจกรรมที่เสริมเติมศักยภาพให้กับผู้เรียน

ครูประทีปเป็นตัวอย่างครูที่สังเกตเห็นว่าเป้าหมายการสอนอยู่ที่ “การสร้างกระบวนการคิดให้นักเรียนแสวงหาความรู้ เพื่อให้นักเรียนเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้” ด้วยการให้นักเรียนเรียนรู้จากการทำงานด้วยตนเอง เมื่อนักเรียนทำงานสำเร็จแล้ว การสอนหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของครูประทีป ก็โดยการให้เด็กถอดบทเรียนตัวเองว่างานชิ้นนั้นได้ใช้หลักคิดพอเพียงในกระบวนการคิดวางแผนงานอย่างไร นำไปสู่ความเข้าใจหลักปรัชญา และเห็นคุณค่า เพื่อน้อมนำสู่การปฏิบัติต่อไป

* ปัจจุบันท่านย้ายไปดำรงตำแหน่งผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านต้นเกตุอำเภอแก่งกระจานจังหวัดเพชรบุรี

“การบริหารจัดการของผู้บริหาร เรากำหนดให้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงอยู่ในกลยุทธ์ของโรงเรียน สำหรับการดำเนินงานทุกเรื่อง ดังนั้นไม่ว่าครูหรือนักเรียน ใครจะทำโครงการหรือดำเนินกิจกรรมอะไรก็ตามมานำเสนอผู้อำนวยการเพื่อขออนุมัติ จะต้องใช้หลัก ๓ ห่วง ๒ เงื่อนไขมาเป็นตัวแปร กำหนดในการวิเคราะห์ไว้ก่อนเลยว่า ทำเพื่ออะไร ทำไปแล้วจะได้ผลอะไร จะสร้างภูมิคุ้มกันให้งานนั้นๆ สำเร็จได้อย่างไร หรือเมื่อทำงานไปแล้วมีปัญหา มีแผนรองรับที่จะแก้ปัญหาวางอย่างไร สำหรับผู้บริหารเองก็จะพิจารณาจากแผนที่เขาวิเคราะห์มาแล้ว ทำให้เรารอบคอบขึ้นด้วยว่ามีความเหมาะสมไหม หรือกระทั่งเราทำงานโครงการอะไรไปแล้วก็ตามแต่ ถ้าเกิดมีปัญหา เราจะนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงตรงนี้เป็นกรอบว่า เราจะแก้ได้อย่างไร”

ซึ่งจะพัฒนาเด็กได้มากหากเด็กได้ใช้หลักปรัชญาในการทำงานเช่นเดียวกันกับกิจกรรมหอพัก การที่เราต้องอยู่ร่วมกันในสังคม ถ้าเขาอยู่ร่วมกันโดยช่วยเหลือกัน แบ่งปันกัน กิจกรรมในหอพักก็จะทำให้เขาสามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างมีความสุข

“ครูเป็นผู้มีบทบาทสำคัญที่ถ่ายทอดการเรียนรู้สู่เด็ก หากครูสอนให้เด็กคิดได้ คิดเป็น ก็เหมือนเป็นการติดอาวุธทางปัญญาให้กับศิษย์ ก่อนที่เราจะนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ ผลการประเมินของสมศ. (สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (องค์กรมหาชน)) รอบแรก มาตรฐานที่ ๔ เรื่องการคิดวิเคราะห์ คิดสังเคราะห์ คิดอย่างมีวิจารณญาณ คิดไตร่ตรองของนักเรียนอยู่ในระดับพอใช้ แต่เมื่อเรานำหลักปรัชญามาใช้ การประเมินของสมศ.รอบ ๒ ผลการประเมินในมาตรฐานที่ ๔

นี้ ปรากฏว่าเราได้ในระดับดีมาก จากสิ่งที่เราเห็น การคิดวิเคราะห์ของเด็กดีขึ้น เห็นทั้งพฤติกรรมและวิถีคิดของเขาที่เปลี่ยนแปลงไป เด็กเขาจะคิดด้วยเหตุด้วยผลมากขึ้น”
นอกจากนี้ ผอ.กัญพิมาได้ขอค้นพบที่นำเสนอหลังจากที่ทำงานขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียนว่า คนที่นำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาปรับใช้ จะเกิด

ผลลัพธ์ของการนำมาประยุกต์ใช้อยู่ ๓ ระยะเวลา
ขั้นแรกคือ เริ่มต้นรู้จักตนเองก่อน ระยะเวลาที่ ๒ คือ การรู้จักฟังฟังตนเอง และเมื่อฟังตนเองได้แล้ว ระยะเวลาที่ ๓ จะเกิดขึ้น คือรู้จักช่วยเหลือสังคม เพราะฉะนั้น คนที่ใช้ชีวิตพอเพียงสุดท้ายจะเป็นคนที่เป็นผู้ให้ รู้จักช่วยเหลือสังคม

ผอ.กัญพิมาได้พิสูจน์หลักฐานชัดเจนว่า เพราะเศรษฐกิจพอเพียงเป็นหลักคิด ดังนั้น หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง จะสัมฤทธิ์ผลก็ต่อเมื่อนำหลักคิดลงสู่การปฏิบัติ ทำให้พอ.โรงเรียนวิทยาศาสตร์ท่านนี้ได้พยายาม กระตุ้นให้บุคลากรในโรงเรียนนำหลักคิดพอเพียงนี้ มาปรับใช้ จนกลายเป็นวัฒนธรรมองค์กร

ตัวอย่างโครงการ/กิจกรรมบูรณาการ
หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

โครงการพี่สอนน้อง

โรงเรียนเข้าบ่อพิทยาคม ระยอง

กตติมา คงประเวศ หรือ “ปุ๋ย” นักเรียนแกนนำ “โครงการพี่สอนน้อง” บอกเหตุผลถึงการทำกิจกรรมว่าเกิดขึ้นได้ เพราะเห็นว่าน้องๆ ในโรงเรียนบางคนยังอ่านหนังสือไม่ได้ บวกละเลขไม่คล่อง ฉะนั้นที่โรงเรียนจึงมีกิจกรรม “คลินิกวิชาการ” ที่ตัวเธอเองรับหน้าที่เป็นหมอประจำคลินิกคณิตศาสตร์ ถ่ายทอดและแบ่งปันความรู้ให้รุ่นน้องและเพื่อนๆ ที่ไม่มีความถนัดในวิชานี้

ปุ๋ยเล่าให้ฟังว่า “เมื่อก่อนเป็นคนที่ยังหวงความรู้ เวลาที่เพื่อนมาถาม บางครั้งก็บอกเหมือนกัน แต่จะมีกั๊กไว้นิดหนึ่ง เพราะกลัวเพื่อนจะได้คะแนนมากกว่า จะคิดตลอดว่า การเรียนคือการแข่งขัน คนที่มีความรู้ที่เก่ง และฉลาดเท่านั้น ที่จะสามารถอยู่ในสังคมได้ จะสามารถประสบความสำเร็จได้มากที่สุด”

ทว่าความคิดนี้ได้แปรเปลี่ยนไป นับตั้งแต่วันที่เข้ามาทำกิจกรรม “ในแต่ละวันจะมีเพื่อนๆ น้องๆ เข้ามารักษาความไม่รู้ที่คลินิกมากมาย ทำให้เรารู้ว่าคนที่เขาไม่เข้าใจบทเรียนนั้นมีสาเหตุมาจากอะไร ที่นี้เลยมองย้อนกลับมาที่ตัวเองว่า ตัวเราเองก็เรียนพอเข้าใจ เกรดเฉลี่ยก็สูง แต่ทำไมถึงรู้สึกว่ามันยังไม่ใช้สิ่งที่สมบูรณ์แบบ จนกระทั่งมีโอกาสนำความรู้ที่เรามี ไปแบ่งปันไปถ่ายทอดให้เกิดประโยชน์กับคนอื่น เมื่อเรายกคนอื่น มันเป็นการได้ทบทวนตัวเองด้วย จะช่วยให้เราจดจำได้มากขึ้น แต่ถ้าเราไม่พูดเลย เราก็คงจะลืมได้”

เมื่อการทำกิจกรรมส่งผลให้ชีวิตรู้คุณค่าจากการแบ่งปัน จากกิจกรรมเล็กๆ ในโรงเรียน ปุ๋ยต่อยอดโครงการนี้ออกไปสู่ชุมชนที่เธออยู่ เป็นโครงการพี่สอนน้อง โดยมีผู้ใหญ่บ้าน ผู้อำนวยการ และคุณครูในโรงเรียนเป็นที่ปรึกษาส่งเสริม

“ท่านผู้ใหญ่บ้านมาชวนว่าเราน่าจะทำอะไรเพื่อชุมชนของเราบ้าง หนูจึงไปรวมกลุ่ม

กิจกรรมของเรามีการเรียนรู้ทางด้านวิชาการ คือจะสอนวิชาภาษาไทย ภาษาอังกฤษ คณิตศาสตร์ และวิชาทั่วไป สำหรับน้องๆ ที่ยังอ่านหนังสือไม่ออก จะมีการแบ่งเป็นกลุ่มออกมาสอนโดยเฉพาะ ส่วนที่อ่านออกเสียงได้แล้ว จะมีการเสริมเข้าไปเพื่อที่จะให้น้องๆ มีความรู้ที่จะไปศึกษาต่อในชั้นมัธยม นอกจากกิจกรรมทางด้านวิชาการแล้วยังมีกิจกรรมการบำเพ็ญประโยชน์ มีการพาน้องๆ ไปเข้าวัด ฟังธรรมจากเจ้าอาวาส ทำความสะอาดวัดและชุมชน โครงการนี้ไม่ใช่เป็นเพียงงานที่กลุ่มพวกหนูทำเท่านั้น จะมีการนำนักเรียนในโรงเรียนจากกลุ่มชุมชนต่างๆ เช่น อ.น้อย มาให้ความรู้เกี่ยวกับเรื่องการบริโภคอาหารที่ถูกสุขอนามัย โครงการทูบีนัมเบอร์วัน ที่แนะนำแนวทางการป้องกันตัวเองจากสารเสพติด ด้วยการส่งเสริมให้น้องๆ เล่นกีฬา นอกจากนี้ จะสอนน้องทำปุ๋ยหมัก ปลูกพืชผัก เพื่อที่น้องๆ จะมีความรู้รอบด้าน

นอกจากกิจกรรมที่เป็นวิชาการแล้วยุ้ยและเพื่อนๆ ได้มีการจัดกิจกรรมสังสรรค์ การให้น้องๆ ร่วมสนุกและได้เรียนรู้จากการละเล่นสิ่งต่างๆ ทั้งนี้ ยุ้ยเล่าด้วยความภาคภูมิใจถึงความร่วมมือจากผู้ใหญ่ในชุมชนว่า “เป็นโชคดีที่ชุมชนของหนูเป็นสังคมเล็กๆ ที่ทุกคนในหมู่บ้านรู้จักกันดี เห็นกันมาแต่เด็ก เวลาจะชวนเพื่อนหรือลูกใครไปทำกิจกรรมอะไร โดยมากแล้วจะได้รับความไว้วางใจและแรงสนับสนุนจากผู้ใหญ่ในการดำเนินงานทั้งสิ้น”

“การที่เราจะมาสอนน้องๆ ในวันเสาร์ เราก็มีการบ้านเหมือนกัน เราจึงต้องแบ่ง

ปุ้ยสะท้อนสิ่งที่ได้เรียนรู้จากโครงการนี้ว่า

“ เป็นการฝึกให้เรารู้จักวางแผนในการทำงานค่ะ เพราะว่าในการที่เราจะทำงานแต่ละครั้ง จะมีการประชุมกันก่อน จะมีการแบ่งหน้าที่กันอย่างไร เพื่อที่งานออกมาแล้วจะประสบความสำเร็จ ต้องอดทนนะคะ เพราะว่าน้องๆ บางคนเด็ก แล้วเขาก็จะดื้อ นอกจากนี้ เรายังได้ความสามัคคี เราไม่สามารถที่จะทำงานคนเดียวได้ เราต้องไปพร้อมๆ กันทีละก้าว รวมไปถึงการแบ่งเวลา ”

เวลาให้ถูกเพื่อที่จะไม่ให้เสียในเรื่องของการเรียนเราด้วย และกิจกรรมเราก็ต้องไม่ให้เสียด้วยเหมือนกัน นอกจากนี้ เวลาเราไปสอนน้อง มันก็เหมือนกับเราเป็นครู น้องๆ จะดูเราเป็นตัวอย่าง ถ้าเราทำตัวไม่เหมาะสมน้องเขาก็จะนำแบบเราไปปฏิบัติเหมือนกันนะคะ ฉะนั้น เราก็ต้องปฏิบัติตัวให้เหมาะสม

ทั้งการแต่งกาย คำพูด เราต้องระมัดระวัง ถึงแม้เราจะอยู่กับเพื่อนก็ตาม นอกจากนี้ มันก็เป็นการสะท้อนให้เราเห็นว่าการที่จะเป็นครู เราารู้เลยว่าเหนื่อยมากจริงๆ เพราะว่าน้องๆ แต่ละคน มาจากคนละที่กันเลยนะคะ บางทีเขาทะเลาะกัน เราก็ต้องคอยดูแลเขาเป็นอย่างดี”

ความที่เป็นเด็กเรียนดี และเป็นนักกิจกรรม ยุ้ยจึงนำจุดเด่นของตนเองและเพื่อนๆ มาแบ่งปันสู่น้องๆ ผ่านกิจกรรมจิตอาสา ที่ทำให้เธอเรียนรู้ว่าควรจะทำอย่างไรในการทำงานอย่างไร และใช้ความรู้ความสามารถของตนเองอย่างเต็มที่ ควบคู่กับคุณธรรมในการทำงาน ทำให้มันงดงามตัวเล็กๆ อย่างเธอและเพื่อน ทำกิจกรรมต่างๆ ประสบความสำเร็จและผ่านพ้นอุปสรรคไปได้ด้วยดี

ครูปาริฉัตรณ โคตรสมบุญ ครูที่ปรึกษาโครงการ เล่าย้อนถึงจุดเริ่มต้นของการทำโครงการว่า มีเด็กกลุ่มหนึ่งเดินเข้ามาหาพร้อมขอให้เธอเป็นที่ปรึกษาโครงการ แม้จะยังไม่รู้ว่าเด็กๆ อยากทำอะไร แต่สิ่งที่เห็นได้ชัดคือ การเกิดระเบิดจากภายในใจของเด็กๆ กลุ่มนี้

“ถ้าเด็กๆ เขาอยากทำแสดงว่า เขาต้องมองเห็นอะไร หรือต้องมีอะไรดีๆ ในตัวเขาแล้ว ในฐานะที่ตัวเองเป็นครูที่ปรึกษา

จึงพยายามส่งเสริมให้นักเรียนกล้าคิดกล้าทำ ในสิ่งที่ถูกต้อง ฉะนั้น จึงบอกให้เขาไปเขียนโครงการมาเสนอ เพื่อดูว่าเขาออกแบบโครงการอย่างไร มีกิจกรรมอะไรบ้าง ด้วยความที่พวกเขามีความอยากทำเยอะมาก หลังจากนั้น ๒ วัน เด็กๆ ก็กลับมาหาดิฉันอีกครั้งพร้อมกับโครงการมาให้เราอ่าน เราก็..โอ้โฮ .. เขาคิดได้ขนาดนี้เลยเหรอ มันยิ่งใหญ่ขนาดนั้นเลยเหรอ เราก็มองเห็นว่ากิจกรรมที่เขาคิด เขาอยากทำ ล้วนแล้วแต่เป็นสิ่งที่มีความหมายทั้งนั้น จึงชวนเด็กๆ ไปขอคำแนะนำจากท่านผอ. ในตอนแรก เด็กๆ เขาคิดว่าจะสอนวันเสาร์ทั้งวัน ผอ. เห็นว่าทุกวันเด็กต้องเรียนหนังสือในห้องเรียนตั้ง ๕ วันอยู่แล้ว หากยังมาเจอวันเสาร์ทั้งวัน จะเครียดมากไปหรือเปล่า เพียงครึ่งวันก็น่าจะเพียงพอ และท่านก็ยังให้แง่คิดอื่นๆ ด้วย เช่น น้องๆ ที่มาเรียนเป็นเด็กเล็ก ป.๔-๖ ฉะนั้น พวกเขาจะมีในเรื่องของสติ หรือเรื่องของสมาธิน้อย เขาคงไม่อยากอยู่กับวิชาการเยอะ น่าจะเสริมกิจกรรมต่างๆ เข้าไปให้มันสนุกสนาน เด็กๆ จึงใส่กิจกรรมสันตนาการที่พวกเขาเคยไปออกค่ายเข้าไปด้วย เป็นโครงการที่ช่วยกันคิด ครูคอยสนับสนุน แล้วพวกเขาก็เอากิจกรรมของเขาไปปรึกษากับผู้ใหญ่บ้าน ผู้อำนวยการโรงเรียนเด็กประถมและที่วัด เพราะนอกจากจะอยากให้น้องๆ มีความรู้มากขึ้น หรือว่าได้พัฒนาในเรื่องของการอ่านหนังสือให้ออก บวกเลขให้ได้แล้ว เขายังอยากให้ได้เด็กๆ มีคุณธรรมจริยธรรมเพิ่มมากขึ้นด้วย เด็กๆ เขาช่วยกันคิดว่าในเมื่อโรงเรียนอยู่ใกล้วัด เราน่าจะพาน้องๆ เข้าวัดด้วย ฟังธรรมบ้าง ช่วยบำเพ็ญประโยชน์

“ เด็กเขาบอกว่า จากที่ครูส่งเขาไปอบสม ไม่ว่าจะเป็นกิจกรรมหรือค่ายต่างๆ เรื่องนักษิณ สิ่งแวดล้อม หรือนักสืบสายน้ำ หรือจะเป็นเรื่องของค่ายธรรมอะไรต่างๆ เขาก็เกี่ยวประสบการณ์ได้เยอะมาก เขาบอกว่า มีความอยากที่จะทำอะไร เขาก็เห็นแล้วว่า นี่แหละ คือการระเบิดจากข้างใน ”

เล็กๆ น้อยๆ ยกตัวอย่างเช่น พาน้องๆ ไปวัดไปช่วยลุงคนแก่ขึ้นศาลา เก็บกวาดล้างถ้วยชาม เป็นต้น เมื่อชุมชนเห็นประโยชน์จากกิจกรรมที่เขาทำแล้ว ก็จะสนับสนุนส่งเสริมเขาต่อไป”

“ผู้ใหญ่ใจดีผลัดเปลี่ยนเวียนมาเพื่อที่จะมาเลี้ยงอาหารกลางวัน ออกเงินค่าขนมที่เป็นอาหารว่าง นอกจากนั้นองค์กรเอกชนอื่นๆ ที่เห็นกิจกรรมนี้ เขาก็เข้ามาขอให้น้องๆ หรือเด็กในกิจกรรมนี้เผยแพร่ เขาว่ากิจกรรมดี๊ดี อย่างนี้มันไม่น่าจะหยุดอยู่ที่หมู่บ้านอย่างเดียว มันน่าจะกระจายไปอีกเยอะ ก็เลยทำให้เด็กๆ เขามีกำลังใจที่จะทำงานเพิ่มมากขึ้น”

“ช่วงที่เขาทำกิจกรรม เราก็ตามไปสังเกตการณ์อยู่ด้วย จะได้คอยให้คำแนะนำส่งเสริม บางกิจกรรมที่เขาทำไปแล้วมีข้อผิดพลาด เราจะคุยกันทุกครั้งที่ทำกิจกรรม ดิฉันพยายามกระตุ้นเขาเสมอว่า หลังจากทำกิจกรรมเสร็จเรียบร้อยแล้วทุกครั้ง ต้องมาทบทวนตัวเองด้วย ดิฉันเรียกกิจกรรมนี้ว่า “ใคร่ครวญใจ” คือ การพิจารณาตัวเอง

ว่าได้ทำอะไรไปบ้าง และสิ่งที่ทำนั้นถูกต้องเหมาะสมหรือไม่ ทำแล้วเกิดประโยชน์กับใครหรือเปล่า มีข้อผิดพลาดประการใด เพราะหากพบข้อผิดพลาดจริงๆ จะได้แก้ไขได้ทันที่ หรือนำปัญหาอุปสรรคต่างๆ มาปรับปรุงให้วันต่อๆ ไปทำได้ดีขึ้น เพื่อให้เด็กๆ ได้พัฒนาตนเอง และในท้ายที่สุดเขาเกิดการเรียนรู้ว่า ก่อนการทำงานอะไรก็แล้วแต่ต้องรู้จักวางแผน แบ่งงาน ไม่ใช่อยู่ๆ ก็ทำเลย ต้องรู้จักประสานงาน เพื่อให้กิจกรรมประสบความสำเร็จ”

ครูปาริฉัตรณ เป็นครูที่ปรึกษาในบทบาทของคุณอำนวย ให้เด็กวางแผน และทำงานด้วยตนเอง เป็นการเรียนรู้จากการทำ โดยครูจะเป็นพี่เลี้ยงเฝ้าระวัง และสนับสนุนให้เด็กได้พัฒนากิจการจากการลงมือทำผ่านกิจกรรม “ใคร่ครวญใจ” หรือการทำ AAR (After Action Review)

พ.อ.ธีระวัฒน์ สิงห์บุตร* เล่าถึงหลักบริหารโรงเรียนเมื่อแรกเริ่มตอนย้ายโรงเรียนมาใหม่ๆ ให้ฟังว่า ด้วยบริบทภูมิสังคมที่ตั้งของโรงเรียนชาฆ้อพิทยาคมเป็นที่ดอน ไม่สามารถทำการเกษตรหรือปลูกอะไรเพื่อเลี้ยงชีพได้ จึงทำให้ท่านไม่ได้คำนึงถึงหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเลย แต่นั่นเป็นเพราะท่านเข้าใจถึงหลักคิดเศรษฐกิจพอเพียงผิดพลาดไป

“ก่อนที่จะมาอยู่ที่โรงเรียนชาฆ้อพิทยาคม ผมเป็นอดีตผู้อำนวยการโรงเรียนการทำมาหากิน ทำเรื่องเศรษฐกิจพอเพียงมาพอสมควร แต่เมื่อมาอยู่โรงเรียนชาฆ้อพิทยาคมแล้ว ไม่คิดเรื่องเศรษฐกิจพอเพียง เพราะเชื่อว่า บริบท ภูมิสังคมมันไม่ได้ เพราะเราเข้าใจคำว่า “เศรษฐกิจพอเพียง” ผิดพลาด เราเข้าใจว่าทฤษฎีใหม่คือหลักปรัชญาฯ ว่าจะต้องแบ่งพื้นที่เป็นแหล่งน้ำ ทำนา ปลูกพืชไร่ พืชสวน หรือที่เรียกว่า ๓๐ ๓๐ ๓๐ ๑๐ แต่พอมายู่โรงเรียนชาฆ้อพิทยาคม พื้นที่เป็นที่ดอน คืออยู่บนภูเขา ถ้าจะทำทฤษฎีใหม่ ผมคงต้องขุดที่สนามฟุตบอลโรงเรียนเพื่อทำนา แหล่งน้ำก็ต้องอาศัยแหล่งน้ำที่ตินเขา แล้วปั๊มน้ำขึ้นมาใช้ ผมจึงเลิกคิดทำเรื่องเศรษฐกิจพอเพียงไป”

ทำให้เข้าใจว่า หลัก ๓ ห่วง เป็นหลักคิดหลักปฏิบัติ โดยมี ๒ เงื่อนไขเป็นตัวกำกับ แล้วผลลัพธ์ปลายทางนำไปสู่ความสมดุลใน ๔ มิติ ทั้งเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรม ไม่ใช่เรื่องของการปลูกข้าวเลี้ยงสัตว์ อย่างที่เคยเข้าใจ”

พ.อ.ธีระวัฒน์บอกว่า “สิ่งแรกที่ประทับใจเมื่อมาถึงโรงเรียนชาฆ้อพิทยาคม คือระเบียบวินัยของโรงเรียน เด็กนักเรียนมีสัมมาคารวะ แต่โจทย์ที่ต้องเร่งแก้ไขอย่างเร่งด่วนคือ ทำอย่างไรจะให้คนในชุมชนเกิดความศรัทธาต่อโรงเรียน นี่คือโจทย์ที่ต้องทำให้ชุมชนเห็นว่า โรงเรียนชาฆ้อพิทยาคมเป็นสถาบันสร้างคน การส่งลูกเข้าไปเรียนในโรงเรียนใหญ่ ซึ่งมีเด็กอยู่จำนวนมากนั้น ใช่ว่าลูกจะประสบความสำเร็จ เพราะการดูแลของครูอาจทำได้ไม่ทั่วถึง และเพื่อปรับเปลี่ยนทัศนคติความเชื่อของผู้ปกครอง พ.อ.ธีระวัฒน์จึงนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมา

* ปัจจุบันท่านย้ายไปดำรงตำแหน่งผู้อำนวยการโรงเรียนชำนาญสามัคคีวิทยา อำเภอกาญจนบุรี จังหวัดกาญจนบุรี

“แต่เมื่อได้มีโอกาสเข้ารับการอบรมหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเพิ่มเติมจาก ดร.ปริญญานุช พิบูลสรารุฑ หัวหน้าโครงการวิจัยเศรษฐกิจพอเพียง สำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์ ฟังจากสิ่งที่อาจารย์ปริญญานุชอบรมก็เริ่มเข้าใจหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงลึกซึ้งขึ้น

ใช้ออกแบบวิธีคิด บริหารจัดการโรงเรียนและแผนการเรียนการสอนใหม่ เพื่อให้โรงเรียนชาฆ้อพิทยาคมกลายเป็นแหล่งสร้างคน สร้างกระบวนการเรียนรู้ของเยาวชนและคนในชุมชนให้ได้ในอนาคต โดยเริ่มจากปัญหาพื้นฐาน ๕ ข้อ คือ ๑. พื้นที่ไม่เอื้ออำนวยต่อการเรียน ๒. ค่านิยมการส่งลูกไปเรียนในโรงเรียนใหญ่ๆ ประจำอำเภอ ๓. การขาดแคลนครู ๔. ผู้ปกครองไม่ได้คาดหวังด้านการศึกษาของลูก และ ๕. ฐานะทางครอบครัวที่ส่งผลกระทบต่อการศึกษาเพิ่มศักยภาพของผู้เรียน”

พ.อ.ธีระวัฒน์ตั้งข้อสังเกตว่า “ปัจจุบันมักมีคนพูดถึงหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในมิติเศรษฐกิจ คือการทำมาหากิน การสร้างรายได้เพียงด้านเดียว แต่ไม่มีใครพูดถึงมิติสังคม สิ่งแวดล้อม หรือวัฒนธรรม ทั้งที่เป้าหมายของหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมุ่งไปที่การพัฒนาคนสู่สังคมที่มีความยั่งยืน”

พ.อ.ธีระวัฒน์เห็นว่าหากต้องการพัฒนาคน ต้องใช้มิติทางสังคมพัฒนาคน พัฒนาเด็กให้ได้อย่างมีความสุข ให้เขารู้จักตัวตนของตัวเอง รู้จักเข้าใจคนอื่น ผ่านกิจกรรมที่เน้นมิติทางสังคมมากกว่ามิติทางเศรษฐกิจ เพราะโดยส่วนตัวแล้ว ผมไม่ได้คาดหวังให้เด็กทำมาหากินเป็น เพราะเด็กยังต้องเรียนหนังสืออยู่ แต่ความเก่งจะมาทีหลัง เนื่องจากนักเรียนโรงเรียนชาฆ้อพิทยาคมส่วนใหญ่มีผลการเรียนอยู่ในระดับปานกลางถึงอ่อน ไม่มีนักเรียนเกรดเอ ฐานะทางครอบครัวพอมือพอกินไปจนถึงขาดแคลน ดังนั้น การ

จะพัฒนาโรงเรียนให้เป็นเลิศทางวิชาการ คงเป็นไปได้ยาก เพราะต้องใช้ทรัพยากรมาก เมื่อบริบทของโรงเรียนเป็นเช่นนี้ จึงต้องหันมาดูแลต้นตอเดิมของโรงเรียน ซึ่งพบว่านักเรียนที่มีต้นทุนสูงมากในเรื่องของความเป็นคนดี มีระเบียบวินัย มีสัมมาคารวะ ซึ่งมักไม่ค่อยพบในโรงเรียนใหญ่ๆ และเชื่อมั่นว่า เมื่อเป็นคนดีแล้ว คนดีจะรู้จักให้ และ

พ.อ.ธีระวัฒน์ เชื่อว่าการเรียนรู้ผ่านกิจกรรมเช่นนี้ เพื่อให้นักเรียนได้เรียนรู้จากกระบวนการและขั้นตอนการทำงาน จนสามารถนำมาวิเคราะห์ขยายผลไปสู่การดำเนินชีวิตได้อย่างถูกต้อง โดยครูมีหน้าที่ให้คำแนะนำเท่านั้น เพราะเชื่อว่าการสอนวิธีนี้จะทำให้เด็กแก้ไขปัญหาได้ด้วยตนเอง เป็นการเรียนรู้อย่างเข้าถึงและเข้าใจมากกว่าท่องจำจากตัวอักษรหรือทำตามครูบอก และเพื่อให้นักเรียนสามารถจดจำได้อย่างแม่นยำ การทำกิจกรรมในชุมชนต่างๆ ที่นักเรียนเป็นเจ้าของ โครงการจะต้องมีการสรุปผลการดำเนินงาน เพื่อรายงานกระบวนการ ขั้นตอน ปัญหาอุปสรรค แนวทางการแก้ไข และนำข้อมูลออกมาเล่าให้เพื่อนนักเรียนฟัง พร้อมจัดทำเอกสารสรุปส่งครู

เอาตัวเองไปเปรียบเทียบกับคนอื่น และวางตัวได้อย่างถูกต้องเหมาะสม โดยเชื่อว่า “การศึกษา” จะสามารถเปลี่ยนแปลงสภาพลูกชาวสวน ชาวนา ลูกคนรับจ้าง ให้เป็นไปตามที่เด็กปรารถนาได้ในอนาคต ไม่ว่าจะ เป็น ครู หมอ ทหาร หรือนักธุรกิจ

“เข้าใจผู้อื่น” การอยู่ร่วมกัน คือมิติทางสังคม ดังนั้น เด็กต้องรู้และเข้าใจถึงความแตกต่างของคน ตั้งแต่เชื้อชาติ รูปร่าง หน้าตา ฐานะ ความรู้ ความสามารถ สติ ปัญญา ความถนัด และนิสัย เมื่อเข้าใจตรงนี้แล้ว เราจะช่วยคนที่ด้อยกว่าอย่างไร แล้วจะใช้เวลาเข้าใจผู้อื่นมาเป็นพลังในการพัฒนาตัวเองได้อย่างไร

การจะเข้าใจหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงได้อย่างลึกซึ้งนั้น ต้องลงมือปฏิบัติจริงตามกระบวนการเรียนรู้ที่ว่าด้วยหลัก ๓ ท่วง ๒ เงื่อนไข คือ ความ

พอประมาณ ความมีเหตุผล ภูมิคุ้มกัน ความรู้ คุณธรรม และสมดุล ๔ มิติ คือ สังคม สิ่งแวดล้อม เศรษฐกิจ และวัฒนธรรม พ.อ.ธีระวัฒน์จึงได้จัดตั้งชุมชนและฐานเรียนรู้ต่างๆ ขึ้นในโรงเรียน เป็นการสร้างการเรียนรู้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงผ่านกิจกรรม ในลักษณะ “ทำก่อน สอนทีหลัง” โดยให้เด็กลองผิดลองถูก “ตัวอย่าง เช่น การปลูกผักจากดินไม่ดี เมื่อเขาปลูกแล้ว ผักไม่เจริญเติบโต ครูจะถามเขาว่า “เป็นเพราะหนูไม่ดูแล ไม่รับผิชอบหรือเปล่า” เมื่อเด็กตอบว่า “ไม่ใช่ แต่ดินมันสภาพแย่” ครูก็จะถามต่อว่า “แล้วทำไงดี” เขาตอบว่า “ต้องเรียนรู้การพัฒนาดินก่อน” ผมจึงเชิญหมอดินมาสอนเรื่องการพัฒนาดิน พอเขาเข้าใจก็จะเริ่มกระบวนการทดลองใหม่ เป็นการเรียนรู้จากการลงมือทำ ถ้าครูบอกเขาทุกอย่างว่า “หนูจะปลูกผัก ต้องเตรียมดินอย่างนั้นๆ” ประสิทธิภาพจริงจะไม่เกิด แต่ถ้าเขาเจอปัญหา แล้วแก้ไขเองได้ แนวคิดในการแก้ปัญหาเหล่านั้นก็จะอยู่กับเขาตลอดไป”

“โครงการที่เด็กๆ ทำขึ้น มันผ่านกระบวนการที่หลากหลายในโรงเรียนจนเด็กซึมซับถึงหลักคิดพอเพียงไปแล้ว ผมเพียงแต่อยู่เบื้องหลังการสนับสนุนให้เขาทำตามอย่างที่เขาคิด คอยปรับคั้งครว ซึ่แนะเขาบ้างบางครั้งคราว จนในวันนี้ที่เขาทำได้สำเร็จ นั่นเป็นเพราะวิถีคิดและการกระทำของเขาทั้งสิ้น”

พ.อ.ธีระวัฒน์ มีแนวคิดในการบริหารจัดการและพัฒนาโรงเรียนโดยมุ่งที่การ “พัฒนาคน” จากต้นทุนที่ดีของนักเรียน และเชื่อมโยงการมีส่วนร่วมจากชุมชน โดยสร้างการเรียนรู้แก่นักเรียนจากการลงมือปฏิบัติผ่านกิจกรรมต่างๆ เพื่อให้นักเรียนเกิดวิถีคิด และแก้ปัญหาได้ด้วยตนเอง เพราะเชื่อมั่นว่า “ลงมือทำ มีค่ากว่าคำสอน”

กิจกรรมพัฒนาผู้เรียนบูรณาการหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

โครงการ แรลลี่จักรยานทัวร์ธรรม

โรงเรียนเข้าข้อพิทยาคม

“ เด็กนักเรียนบางคนไม่ค่อยมีโอกาสได้ออกไปท่องเที่ยวยังสถานที่ต่างๆ แม้จะเป็นพื้นที่ใกล้บ้านก็ตาม เนื่องจากมีภารกิจที่ต้องช่วยเหลือครอบครัว ผู้ปกครองเองก็ไม่มีเวลาพาบุตรหลานออกไปเปิดหูเปิดตา กิจกรรมแรลลี่จักรยานทัวร์ธรรม จึงเป็นกิจกรรมที่นักเรียนมีโอกาสได้ทัศนศึกษาไปในตัว สามารถศึกษาประวัติศาสตร์ เรียนรู้สถานที่สำคัญต่างๆ ภายในท้องถิ่นของตนเอง ซึ่งในอนาคตนักเรียนสามารถนำความรู้ที่ได้จากกิจกรรมไปประยุกต์ใช้ได้มีโอกาสต่างๆ เช่น ยุวมัคคุเทศก์ประจำถิ่น ”

นอกจากจะจัดตั้งชุมนุมต่างๆ ขึ้น เพื่อให้นักเรียนได้เรียนรู้แล้ว ผอ.ธีระวัฒน์ คิดว่าน่าจะยังไม่เพียงพอสำหรับการเรียนรู้ของเด็ก เนื่องจากเด็กๆ มักเกิดความเบื่อหน่ายกับการเรียนในห้องเรียน อาทิ ในวิชาธรรมแม้จะเคยมี “ค่ายธรรม” ที่มีการนิมนต์พระสงฆ์มาบรรยายธรรม พบว่านักเรียนส่วนใหญ่จะนั่งหลับตาทำสมาธิ ฟังพระสงฆ์อบรมธรรม ท่ามกลางความรู้สึกเบื่อหน่าย

การออกแบบกิจกรรมการเรียนการสอนจึงต้องคำนึงถึงความเหมาะสมและความพอประมาณทั้งผู้สอนและผู้เรียน เพื่อแก้ปัญหาดังกล่าวปี ๒๕๕๒ โรงเรียนจึงสร้างสรรค์กิจกรรมเรียนรู้ธรรมรูปแบบใหม่ภายใต้ โครงการแรลลี่จักรยานทัวร์ธรรม ขึ้นสำหรับนักเรียนชั้น ม.๔ โดยใช้รถจักรยานเป็นพาหนะปั่นจากโรงเรียนเข้าข้อพิทยาคมไปยังวัดถ้ำสุวรรณคูหา ตำบลเขาน้อย อำเภอเขาชะเมา จังหวัดระยอง โดยได้รับการอนุเคราะห์สถานที่พักและสถานที่ปฏิบัติธรรมจากเจ้าอาวาสวัดถ้ำสุวรรณคูหา ระยะทางจากโรงเรียนเข้าข้อพิทยาคมถึงวัดรวม ๒๐ กิโลเมตรซึ่งถ้ำสุวรรณคูหานี้มีประวัติศาสตร์ความเป็นมาที่สำคัญ เป็นสถานที่ที่ร่มรื่นมีธรรมชาติที่สวยงาม

นอกจากนักเรียนได้เรียนรู้เกี่ยวกับธรรมแล้ว โครงการแรลลี่จักรยานทัวร์ธรรม ยังเป็นกิจกรรมที่ครูและนักเรียนได้มีโอกาสสานความสัมพันธ์ร่วมกันเป็นเวลา ๒ วัน ๑ คืน โดยมีกิจกรรมดังกล่าวเป็นตัวเชื่อม เพราะครูและนักเรียนต้องปั่นจักรยานไปพร้อมๆ กัน ทำให้เกิดความสุขสนุกสนาน และได้รับความรู้จากวิทยากรภายนอกที่ประจำอยู่ตามฐานการเรียนรู้ต่างๆ ตลอดเส้นทาง

ผอ.ธีระวัฒน์บอกว่า แรลลี่จักรยานทัวร์ธรรมทำให้นักเรียนเกิดสมาธิจากการปฏิบัติจริง เพราะนักเรียนต้องมีใจจดจ่ออยู่กับการปั่นจักรยาน ตามองดูทาง เพื่อไม่ให้เกิดอุบัติเหตุ ที่สำคัญคือเด็กๆ ไม่รู้สึกเบื่อหน่ายและจำกับการนั่งหลับตาทำสมาธิในห้องเรียน หรือแม้แต่การสอนธรรมโดยใช้मुखตลกชาชีน ที่ผู้เรียนรู้สึกสนุก แต่ก็เชื่อว่าผู้เรียนจะจดจำเนื้อหาสาระที่สำคัญได้ ต่างจากการออกไปสัมผัสและได้ลงมือปฏิบัติจริง เช่น ช่วยกันปิด กวาด เช็ดถู ทำความสะอาดวัด และการทำวัตรเช้า ตักบาตร พลบค่ำก็ทำวัตรเย็น ฟังเทศน์ฟังธรรม เป็นต้น

กิจกรรมค่ายบูรณาการ ๘ กลุ่มสาระ

ครูอุสนา เงินเจริญ* ครูกลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพฯ เล่าว่า “ในการออกแบบการเรียนรู้กิจกรรมค่ายนี้ คณะครูจะมีการประชุมร่วมกันคิดวางแผนเพื่อบูรณาการการเรียนการสอน ๘ กลุ่มสาระ และจัดกิจกรรมที่สอดคล้องกับผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง เช่น กลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ สอนเรื่องของพลังงานและสิ่งแวดล้อม โดยเน้นเรื่องการลดโลกร้อน ตั้งใจทีย่จากกิจกรรมการใช้จักรยานในการเดินทางเป็นการประหยัดพลังงานและลดโลกร้อนอย่างไร สำหรับกลุ่มสาระการเรียนรู้สุขศึกษาและพลศึกษาจะเน้นไปที่สมรรถนะของร่างกาย นักเรียนต้องเตรียมร่างกายให้แข็งแรง เพื่อพร้อมในการปั่นจักรยานไป-กลับ หากนักเรียนไม่ได้เตรียมความพร้อมร่างกายก่อน นักเรียนอาจมีปัญหาเรื่องกล้ามเนื้อจากการที่ไม่เคยปั่นจักรยานระยะไกลได้”

“ระหว่างที่นักเรียนปั่นจักรยานไปตามถนนนั้น เราจะจัดให้มีการเรียนรู้ตามสถานที่ที่นักเรียนผ่าน โดยตั้งโจทย์และฐานการเรียนรู้ให้นักเรียนได้เรียนรู้ผ่านวิทยากรที่มีความรู้จากภายนอก เช่น เมื่อผ่านจุดชมวิวก็นักเรียนวาดภาพทิวทัศน์ ให้นักเรียนวาดภาพประทับใจที่ผ่านมามาตามเส้นทาง และสร้างสรรค์ผลงานออกมาเป็นชิ้นงานของกลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ... ผ่านถ้าก็ให้นักเรียนเข้าไปศึกษาสภาพภูมิศาสตร์สิ่งแวดล้อมในท้องถิ่นของตัวเอง ให้นักเรียนได้ศึกษาลักษณะถ้ำ ลักษณะหินและพืชพันธุ์ต่างๆ ศึกษาแหล่งเรียนรู้ต่างๆ เช่น วัด กิจกรรมหลักทางพระพุทธศาสนา เป็นการบูรณาการของกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา...ผ่านชุมชนเพื่อให้นักเรียนแวะคุย เรียนรู้กับชาวบ้าน ผู้นำท้องถิ่น เสาะหาบุคคลที่น่าสนใจ เช่น ปราชญ์ท้องถิ่น ผู้ทำคุณงามความดีให้กับท้องถิ่น พร้อมสัมภาษณ์และ

จดบันทึก เก็บข้อมูลว่า ความดีที่ว่านั้นคืออะไร และแต่ละคนทำความดีด้านใด ทั้งในชีวิตส่วนตัวและต่อสังคมส่วนรวม ความภาคภูมิใจในอาชีพที่เขาเป็นอยู่ในบริบทนั้น ให้นักเรียนวิเคราะห์ว่าอาชีพที่ชาวบ้านทำอยู่มีคุณประโยชน์ มีคุณค่าอย่างไร เป็นการสอนให้เขาตระหนัก เห็นคุณค่า และภาคภูมิใจในอาชีพที่เป็นรากเหง้าของตนเอง เป็นการบูรณาการของกลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพและเทคโนโลยี จากนั้นจึง

* ปัจจุบันท่านย้ายไปเป็นศึกษานิเทศก์ที่สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสระบุรี เขต ๒

ให้นักเรียนกลับมาเขียนเรียงความหรือเขียนเป็นรายงานส่งครู ภายใต้หัวข้อเรื่อง “แผนที่คนดี” เป็นชิ้นงานของกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทยด้วยเช่นกัน และเขียนเป็นเรียงความภาษาอังกฤษ และเล่าแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับเพื่อนเป็นภาษาอังกฤษ เป็นการบูรณาการของกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาต่างประเทศ และจากข้อมูลอาชีพของชาวบ้านแต่ละบ้าน ให้นักเรียนทำเป็นสถิติ บูรณาการในกลุ่มสาระการเรียนรู้คณิตศาสตร์”

สุดท้ายนักเรียนช่วยกันจัดเป็นนิทรรศการเพื่อให้นักเรียนคนอื่นๆ ได้เข้ามามีส่วนร่วม และเป็นแนวทางในการศึกษาหาความรู้เพิ่มเติม โดยมีครูในสาระวิชาต่างๆ เป็นผู้ให้คำแนะนำ

ผอ.ธีระวัฒน์เห็นว่าการจัดทำ “แผนที่คนดี” นั้นช่วยให้นักเรียนรู้จักการวางตัวให้เหมาะสม ทั้งกิจกรรมยามว่างและการพูดจา เมื่อต้องเข้าไปทำความรู้จักกับผู้ใหญ่หรือคนในชุมชน เสริมสร้างทักษะการอยู่ร่วมกันในสังคม ฝึกพูด ฝึกอธิบายอย่างมีเหตุผล ที่สำคัญคือเป็นการสร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างคนในชุมชนให้เกิดความเข้าใจ รักใคร่สามัคคี และพร้อมที่จะสนับสนุนเยาวชนในทุกด้าน เพื่อให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืนต่อไปในท้องถิ่น

โครงการแรลลี่จักรยานทัวร์ธรรม เป็นกิจกรรมที่สร้างความหลากหลายและสามารถกระตุ้นความตื่นตัวต่อการ “เรียนรู้” นอกห้องเรียน พัฒนาผู้เรียนให้กล้าคิด กล้าแสดงออก ซึ่งครูได้นำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการจัดการเรียนรู้ ดังนี้

๑. ความพอประมาท คือ การใช้ทรัพยากรบุคคล ทรัพยากรธรรมชาติ และสถานที่สำคัญในท้องถิ่น ที่มีความพร้อมด้านองค์ประกอบต่างๆ และเหมาะสมแก่การเรียนรู้ มาใช้ให้เกิดประโยชน์ โดยคำนึงถึงผู้เรียนเป็นหลัก ให้ได้มีโอกาสศึกษารากเหง้าของท้องถิ่นระหว่างการเดินทางเข้าค่ายธรรม รวมระยะทาง ๒๐ กิโลเมตร ซึ่งไม่ใกล้ไม่ไกลเกินไป

๒. ความมีเหตุผล เนื่องจากการเรียนรู้ภายในห้องเรียนเพียงอย่างเดียวไม่เพียงพอต่อการพัฒนาทักษะและศักยภาพของผู้เรียน กิจกรรมแรลลี่จักรยานทัวร์ธรรมจึงเป็นการเรียนรู้นอกห้องเรียนที่ช่วยให้ผู้เรียนเกิดเจตคติที่ดีกับวิชาพุทธศาสนา และยังได้รับความสนุกสนานจากการปั่นจักรยานสำรวจภูมิทัศน์ สภาพแวดล้อมตามเส้นทางที่ถูกกำหนดไว้พร้อมกับเพื่อนๆ โดยมีฐานการเรียนรู้ที่ครูแต่ละสาระวิชากำหนดขึ้นให้นักเรียนได้ทำกิจกรรม เช่น การวาดภาพ การสำรวจถ้ำ การทำความรู้จักกับผู้นำท้องถิ่น ปราชญ์ท้องถิ่น อาชีพของคนในท้องถิ่นตนเอง โดยไม่ต้องเสียงบประมาณจำนวนมากในการจัดทัศนศึกษา เช่น ค่ารถบัส ค่าที่พัก ค่าอาหาร เป็นต้น

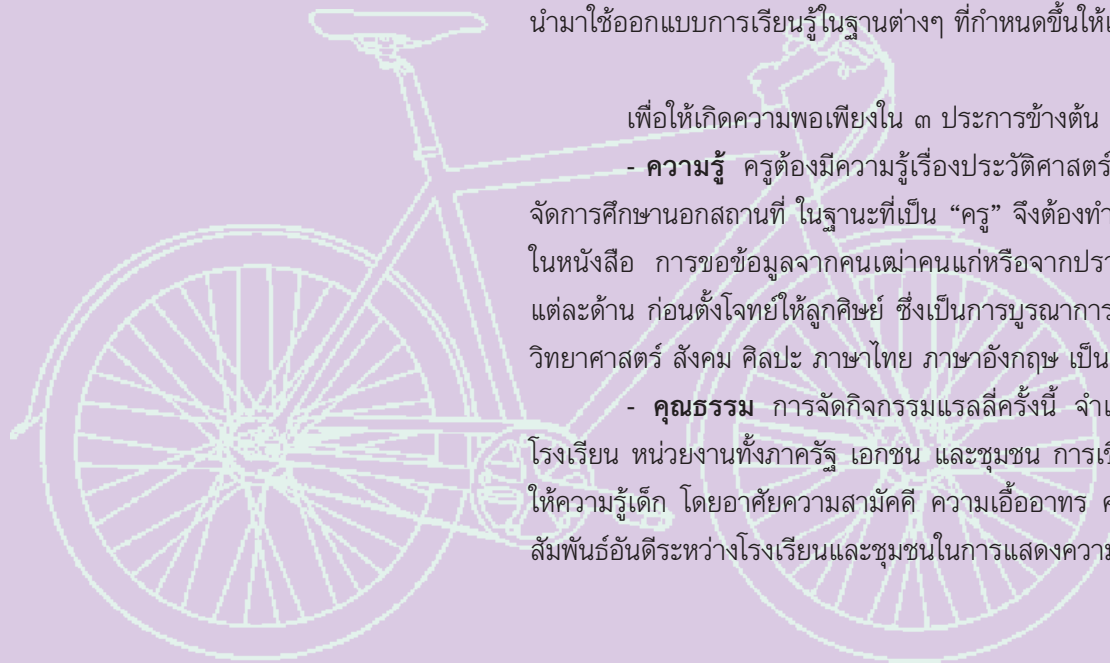
นอกจากนี้กิจกรรมแรลลี่จักรยานทัวร์ธรรมยังเปิดโอกาสให้นักเรียนที่ฐานะทางบ้านไม่ค่อยสู้ดี ได้มีโอกาสเดินทางออกไปท่องเที่ยวและทำความรู้จักท้องถิ่นของตนเอง แก้ปัญหาความเบื่อหน่ายในการเรียนและปฏิบัติธรรมในห้องเรียน ดังนั้นการได้ออกค่ายจึงเสมือนเป็นการเปิดโลกทัศน์ให้ผู้เรียนได้ศึกษาและปฏิบัติธรรมจากสถานที่จริง

๓. ภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี เพื่อให้การดำเนินกิจกรรมบรรลุผล ก่อนการแรลลี่ ครูต้องคำนึงถึงความพร้อมและความปลอดภัยของเด็ก ดังนั้นครูจึงต้องออกสำรวจเส้นทางที่จะใช้เดินทางและสถานที่พักก่อน เป็นการสร้างภูมิคุ้มกัน เพื่อป้องกันความเสี่ยงและปัญหาที่จะเกิดขึ้นระหว่างเดินทาง มีการกระจายกำลังอยู่ตามจุดต่างๆ เพื่อดูแลความปลอดภัยให้กับ

คณะเดินทาง ขณะเดียวกันการออกสำรวจเส้นทางนี้ยังเป็นการค้นหาความรู้เพื่อให้ครูสามารถนำมาใช้ออกแบบการเรียนรู้ในฐานต่างๆ ที่กำหนดขึ้นให้เด็กได้ทำตามจุดที่กำหนด

เพื่อให้เกิดความพอเพียงใน ๓ ประการข้างต้น ครูต้องใช้ความรู้และคุณธรรม ดังนี้

- **ความรู้** ครูต้องมีความรู้เรื่องประวัติศาสตร์ท้องถิ่น และความปลอดภัยในการจัดการศึกษาออกสถานที่ ในฐานะที่เป็น “ครู” จึงต้องทำการบ้านทั้งจากการค้นคว้าหาข้อมูลในหนังสือ การขอข้อมูลจากคนเฒ่าคนแก่หรือจากปราชญ์ท้องถิ่น วิทยากรผู้มีความรู้ในแต่ละด้าน ก่อนตั้งโจทย์ให้ลูกศิษย์ ซึ่งเป็นการบูรณาการเรียนการสอนในหลายวิชา เช่น วิทยาศาสตร์ สังคม ศิลปะ ภาษาไทย ภาษาอังกฤษ เป็นต้น
- **คุณธรรม** การจัดการกิจกรรมแรลลี่ครั้งนี้ จำเป็นต้องประสานการทำงานระหว่างโรงเรียน หน่วยงานทั้งภาครัฐ เอกชน และชุมชน การเชิญวิทยากรมาประจำฐานต่างๆ เพื่อให้ความรู้เด็ก โดยอาศัยความสามัคคี ความเอื้ออาทร ความช่วยเหลือเกื้อกูลกัน และความสัมพันธ์อันดีระหว่างโรงเรียนและชุมชนในการแสดงความรับผิดชอบร่วมกันของคนในท้องถิ่น

จากการออกแบบกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนในโครงการกิจกรรมแรลลี่จักรยานทัวร์ธรรม ซึ่งเป็นกิจกรรมที่ช่วยการกระตุ้นเด็กให้เกิดการเรียนรู้ตลอดเส้นทาง เช่น ประวัติศาสตร์ ภูมิศาสตร์ วิถีชีวิตของชุมชน และส่งผลให้เกิดการเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ดังนี้

๑. ความพอประมาณ เด็กได้เรียนรู้ศักยภาพของตนเอง ว่าทำอะไรได้มากน้อยเพียงใด เช่น ควรจะต้องนำสิ่งใดติดตัวไปบ้างในการเดินทาง ทำให้เด็กได้รู้จักตนเองและชุมชนมากยิ่งขึ้น จนเกิดความภาคภูมิใจและเกิดความสำนึกรักบ้านเกิด

๒. ความมีเหตุผล เด็กจะค่อยๆ ได้เรียนรู้จากครูภูมิปัญญา ชุมชน เรียนรู้การประกอบอาชีพ จนนำไปสู่การสร้างวิถีชีวิตได้อย่างเป็นระบบและเป็นเหตุเป็นผล เห็นความเชื่อมโยงของปัจจัยเงื่อนไขต่างๆ ในชุมชน จะนำไปสู่การคิดวิเคราะห์ที่เด็กอาจนำไปใช้ได้ในอนาคต และนำไปสู่การทำกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับชุมชนต่อไป

๓. ภูมิคุ้มกัน เด็กได้เรียนรู้ว่าการขี่จักรยานทางไกล ควรเตรียมร่างกายให้พร้อม เตรียมรถจักรยาน ตรวจสอบสภาพรถก่อนออกเดินทาง ระหว่างเดินทางขี่รถจักรยานด้วยความระมัดระวัง มีสติกำกับ และที่สำคัญ เด็กได้รู้จักแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง

๔. เจื้อนไขควมรู้ การเลือกสถานที่ภายในท้องถิ่นให้นักเรียนได้ศึกษาเรียนรู้ ประวัติศาสตร์ สภาพแวดล้อม อาชีพ ภูมิปัญญาท้องถิ่น จากเส้นทางที่ต้องปั่นจักรยานผ่าน เป็นความรู้ทั่วไปที่นักเรียนควรทราบ เพราะจะทำให้ผู้เรียนเกิดความภาคภูมิใจและเป็นการสร้างสำนึกรักบ้านเกิดให้กับผู้เรียน โดยเฉพาะประวัติศาสตร์เกี่ยวกับวัดถ้ำสุวรรณคูหา ข้อมูลเหล่านี้ผู้เรียนสามารถนำไปใช้ในประโยชน์ในการเป็น “ยุวมัคคุเทศก์ประจำถิ่น” เพื่อหารายได้ให้กับตนเองได้ เรียนรู้ที่จะสังเกตรอบตัว และสร้างสมาธิจากการปั่นจักรยานโดยไม่รู้ตัว ทำให้ไม่เกิดความเบื่อหน่ายกับกิจกรรมการเรียนรู้ เป็นการบูรณาการการเรียนการสอนที่ได้นำสาระวิชาต่างๆ มาผนวกไว้ในฐานการเรียนรู้ โดยเชิญวิทยากรผู้มีความรู้ความสามารถเฉพาะทางจากภายนอกมาให้ความรู้ด้านวิชาการเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ ภูมิศาสตร์ ภูมิปัญญาท้องถิ่น การเพิ่มทักษะในการปั่นจักรยาน การรู้จักสังเกตรอบตัวสภาพแวดล้อมภายในท้องถิ่น การทำความรู้จักคนในชุมชน อาชีพ การฝึกทักษะในการเข้าพบผู้ใหญ่ เช่น การพูด มารยาท เป็นต้น

๕. เจื้อนไขคุณธรรม เด็กได้มีโอกาสช่วยเหลือเกื้อกูลระหว่างการเดินทาง เช่น แบ่งปันน้ำดื่ม การดูแลซึ่งกันและกันระหว่างปั่นจักรยาน เพื่อป้องกันอันตรายระหว่างเดินทาง ความอดทนต่อความเหนื่อยยากในการเดินทาง และความรับผิดชอบต่อเพื่อนร่วมทาง

๖. มิติด้านเศรษฐกิจ เด็กได้มีโอกาสเรียนรู้อาชีพของคนในท้องถิ่น ซึ่งมีความหลากหลาย เห็นช่องทางในการประกอบอาชีพ สามารถนำภูมิปัญญาท้องถิ่นไปใช้ประโยชน์ได้ในอนาคต ขณะเดียวกันผู้เรียนยังสามารถนำข้อมูลความรู้เกี่ยวกับสถานที่สำคัญต่างๆ ไปใช้ให้เกิดประโยชน์ในฐาน “ยุวมัคคุเทศก์ประจำถิ่น” ได้อีกด้วย

๗. มิติด้านสังคม ตลอดเส้นทางของการเดินทาง เด็กจะได้เรียนรู้เรื่องน้ำใจของผู้ใหญ่ ที่มีให้กับเด็ก น้ำใจระหว่างครูกับเด็ก และน้ำใจจากเพื่อนสู่เพื่อน การช่วยเหลือเกื้อกูลกันในชุมชน ซึ่งเด็กจะได้เรียนรู้ทั้งในฐานะผู้รับและผู้ให้ เห็นถึงความรัก ความสามัคคี ความมีน้ำใจ ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ตลอดจนสายสัมพันธ์อันดีภายในชุมชน

๘. มิติด้านสิ่งแวดล้อม การให้เด็กเรียนรู้พืชพันธุ์ชนิดต่างๆ และความสำคัญของธรรมชาติป่าเขา ดิน แหล่งน้ำภายในชุมชน สร้างภูมิคุ้มกันให้เด็กเกิดจิตสำนึกรักษ์สิ่งแวดล้อม ส่วนกิจกรรมการปลูกต้นไม้ยังเป็นการช่วยลดภาวะโลกร้อนได้อีกด้วย

๙. มิติด้านวัฒนธรรม เด็กได้เห็นคุณค่าวัฒนธรรมท้องถิ่น เช่น ภูมิปัญญาชาวบ้าน ด้านการเกษตร ด้านการแปรรูป ซึ่งเป็นองค์ความรู้ที่มีประโยชน์ต่อคนรุ่นหลังที่ควรสืบสานต่อไป เด็กได้เห็นการช่วยเหลือเกื้อกูลแบ่งปันระหว่างคนในชุมชน ถือเป็นค่านิยมที่ดีที่เกิดขึ้นในชุมชน และได้รับการถ่ายทอดลงไปสู่เด็ก ซึ่งจะต้องยึดถือปฏิบัติสืบต่อไปในอนาคต

ตัวอย่างโครงงาน/กิจกรรมบูรณาการ
หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

โครงงานข้าวไม่ยาก หมาคไม่แพง

โรงเรียนศิขรภูมิพิสัย สุรินทร์

เสาวนีย์ ศรีโพธิ์ทอง หรือ “กิ้ง” หนึ่งในกลุ่มนักเรียนที่ร่วมกันสานต่อโครงการ “ข้าวไม่ยาก หมาคไม่แพง” ซึ่งต่อยอดจากกิจกรรม “สานสัมพันธ์วันทำบุญ อบอุ่นทั้งตำบล” ที่พบว่าในทุกๆ วัดจะมีข้าวเหลือทิ้งอยู่เป็นจำนวนมาก และเมื่อเกิดภาวะวิกฤตทางเศรษฐกิจในช่วงปลายปี ๒๕๕๐ ที่ข้าวมีราคาแพง ทางโรงเรียนจึงคิดกันว่าทำไมไม่นำเอาข้าวมาทำให้เกิดประโยชน์ นักเรียนบางคนไม่ได้กินข้าวเที่ยง ได้แต่กินข้าวเช้าจากบ้านมา แล้วกลับไปกินข้าวเย็นที่บ้าน จึงได้จัดตั้งคณะกรรมการนักเรียนขึ้นมาสำรวจวัดในแต่ละหมู่บ้านว่ามีข้าวเหลือเท่าไร และมีนักเรียนคนไหนบ้างที่ต้องอดข้าวมื้อกลางวัน

“ สิ่งที่ได้เรียนรู้จากโครงการนี้มีมากมายจากการวางแผนการทำงาน ทั้งความพอประมาณ การรู้จักแบ่งเวลา รู้ว่าเวลาไหนเป็นเวลาเรียน ควรแบ่งเวลาไปรับข้าวจากวัดอย่างไร และใครเป็นเวรนั่งข้าวที่ห้องคหกรรม สำหรับความมีเหตุผล จะรู้ว่าเราทำไปเพื่ออะไร ทำเพื่อใคร ได้อะไร คือ การที่เรา “ให้” แล้วเรามีความสุข เป็นกำลังใจที่ทำให้อยากทำโครงการนี้ไปนานๆ และภูมิใจกับความรู้จักวางแผนด้วยความรอบคอบ เพื่อให้การทำงานสำเร็จ ”

“เมื่อได้ข้าวมา เราก็ไปที่ห้องคหกรรมของโรงเรียน บรรจุใส่ถุง พอถึงช่วงพักกลางวัน ก็ประกาศให้แต่ละห้องที่มีตัวแทนไปรับข้าวมาจากวัด มารับข้าวที่ห้องคหกรรม ปรากฏว่าข้าวที่เราไปรับมาไม่เพียงพอกับปริมาณที่นักเรียนต้องการ เราจึงทราบว่านักเรียนที่ไม่ได้ทานข้าวกลางวัน เยอะเหมือนกัน พอได้เห็นพี่ ม.๖ ห่อข้าวมาทานที่โรงเรียน อาจจะเป็นเพราะพวกพี่ไม่มีเวลาลงมาทานข้าวเที่ยงที่โรงอาหาร จึงเกิดความคิดว่า เราเอาข้าวมาจากวัด แล้วเอามาแจกให้นักเรียน นักเรียนก็ไม่ต้องซื้อข้าวทานกัน เขาซื้อแค่กับข้าวก็พอ แล้วคนที่ห่อข้าวมาก็เอากับข้าวมาแบ่งกันทาน คนนี้ห่อไข่พะโล้มา คนนี้ห่อต้มยำกุ้ง คนนี้มีปลาชิว ปลาสร้อย เราก็จะได้ทานข้าวแบบที่เรียกกันว่า “กับข้าวบุฟเฟต์” พวกเราเห็นว่าการห่อข้าวมาทานด้วยกัน ดีกว่าไปนั่งทานที่

โรงอาหาร ตัวใครตัวมัน เราคิดว่าโครงการที่พี่เขาทำนี่มันดีนะ พวกเราจึงไปช่วยพี่เขาทำและสานต่อโครงการจากรุ่นพี่”

“ในการทำโครงการนี้ เราต้องหา “ความรู้” ในเรื่องของการถนอมอาหารจากคุณครูหมวดคหกรรม เพื่อให้ข้าวมียุคค่ามากขึ้น เช่น การนึ่งเพื่อเก็บรักษาข้าวไว้ได้นานขึ้น มีการเอาใบเตยมาหนึ่งถ้วยคะ ทำให้ข้าวมียุคกลิ่นหอม น่าทาน คือบางทีเขาเห็นว่าข้าวที่เราได้มาเป็นข้าววัด ไม่อร่อยหรือก็เลยคิดว่าเอามาทำให้ดูน่ากินมากกว่านี้ดีกว่า สำหรับ “คุณธรรม” ที่ได้จากทำงานนี้ต้องบอกว่าได้เยอะมากเลยคะ การทำงานตรงนี้ การพูดจาไพเราะ รู้จักการขอความช่วยเหลือหรือขอความร่วมมือจากผู้อื่น และการประพฤติตนให้เป็นประโยชน์ ทั้งกับน้องๆ ในโรงเรียนและคนในชุมชน เราไม่ได้แจกข้าวเฉพาะในโรงเรียนนะคะ เราเอาไปแจกให้กับชุมชนด้วย คือคนที่ไปรับข้าวมาจากวัดเขาก็จะไปดูในชุมชนด้วยว่าครอบครัวไหนต้องการ พอตกเย็น เขาก็จะเอาข้าวที่

โรงเรียนจัดไว้ไปแจกตามหมู่บ้าน ไปแจกตามชุมชน แล้วการทำงานตรงนี้เป็นการทำงานกันเป็นกลุ่ม สิ่งที่ขาดไม่ได้เลยคือความสามัคคี เราต้องทำงานกันเป็นหมู่คณะ เราจึงต้องรู้จักเอาใจเขามาใส่ใจเรา หรือควรจะรู้จักไว้ใจผู้อื่นอย่างไร จึงจะทำให้ทุกขั้นตอนการดำเนินงานสัมฤทธิ์ผลลงได้ด้วยดี”

จากปัญหาข้าวเหลือทิ้งมากในงานบุญ
ชน:ที่มีเพื่อนนักเรียนและคนในชุมชนจำนวนหนึ่ง
ที่ไม่มีข้าวกลางวันกิน เป็นโอกาสให้กั้งและเพื่อนๆ
ทำโครงการเพื่อแก้ปัญหานี้ และเธอก็ได้ฝึกฝนตนเอง
จากการทำงาน และได้เรียนรู้จากงาน
เกิดทักษะชีวิตในการทำงานร่วมกับผู้อื่น
นอกเหนือจากความภาคภูมิใจที่ได้ทำความดี

☀️ โครงการนี้มีการพัฒนาเป็นลำดับ เมื่อเด็กไปวัดต้องบันทึกว่าได้เรียนรู้
หลักความพอเพียงจากคำสอนของพระอย่างไร จากผู้นำชุมชนอย่างไร จาก
ผู้ปกครองอย่างไร และท้ายสุดมีการเปิดเวทีเสวนาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างครู
ผู้ปกครอง ชุมชน และนักเรียน เพื่อหาวิธีการส่งเสริมและป้องกันปัญหา
พฤติกรรมนักเรียน

ครูवलิตร์ วรณดี ครูที่ปรึกษา
โครงการ ให้ความเห็นถึงนิสัยพอเพียงของ
เด็กว่า น่าจะเป็นเด็กที่มีความพอประมาณ
เป็นเด็กที่เดินในทางสายกลาง ไม่หย่อนไม่ตั้ง
มองโลกในแง่ดี พูดจาไพเราะ มีสัมมาคารวะ
มีเหตุมีผล มีภูมิคุ้มกัน
แต่อุปนิสัยและพฤติกรรมเหล่านี้จะ
ฝังอยู่ในตัวเด็กได้อย่างไร? ครูवलิตร์ตอบ
ว่า **“ต้องให้เขาได้ลงมือปฏิบัติ และทำซ้ำ
ให้เกิดความเข้าใจบ่อยๆ”** โดยการเน้นย้ำ
หรือชี้แนะนักเรียนได้ ตัวครูเองจะต้องมี
ความรู้ ความเข้าใจในเรื่องของหลักเศรษฐกิจ

พอเพียงอย่างถ่องแท้ ดังนั้นในการที่โรงเรียน
ศิษรภูมิจะจัดทำโครงการอย่างหนึ่งอย่างใด
ขึ้นมา พลังในการขับเคลื่อนหลักจึงตกเป็น
หน้าที่ของนักเรียน
ครูवलิตร์ยกตัวอย่างกิจกรรมพัฒนา
ผู้เรียน ๒ โครงการ คือ โครงการ “สาน
สัมพันธ์วันทำบุญ อบอุ่นทั้งตำบล” และ
โครงการ “ข้าวไม่ยาก หมากไม่แพง” เป็น
การขับเคลื่อนกิจกรรมที่เกิดจากปัญหาเด็ก
ในโรงเรียน ที่มีกจะแก้ปัญหาเฉพาะครูฝ่าย
ปกครองกับเด็ก ซึ่งไม่ครบวงจร ผู้ปกครอง
และชุมชนน่าจะรับรู้ด้วย โรงเรียนจึงเคลื่อน
กิจกรรมนี้ออกไปที่ชุมชน จุดสำคัญคือมุ่งไป
ที่วัด”

โครงการ “สานสัมพันธ์วันทำบุญ
อบอุ่นทั้งตำบล” เป็นกิจกรรมที่นักเรียนและ
ผู้ปกครองที่มีภูมิลำเนาอยู่ในตำบลเดียวกัน
ไปร่วมทำบุญที่วัดในวันเสาร์ช่วงเช้าพรรษา
โดยนำอาหารไปทำบุญถวายภัตตาหารเพล
แด่พระสงฆ์ ร่วมกับคณะครูและผู้นำชุมชน
โดยมีตัวแทนนักเรียนที่มาจากการเลือกตั้ง
ภายในกลุ่มตำบลปฏิบัติหน้าที่ตามบทบาท
สมมติเป็นผู้นำท้องถิ่น

“เราทำกับนักเรียนทั้งโรงเรียน ซึ่งมีกว่า ๒,๕๐๐ คน เราจึงแบ่งนักเรียนออกเป็น ๑๕ ตำบล ตามภูมิลำเนาที่นักเรียนและผู้ปกครองอยู่ ให้นักเรียนแต่ละตำบลเลือกตั้งตัวแทนนักเรียนประจำตำบลของตนเอง พอเลือกเสร็จก็มาประชุมคุยกัน วางแผนที่จะแบ่งงาน แบ่งบทบาทหน้าที่กัน การขับเคลื่อนครั้งนี้ เด็กได้เรียนรู้ตลอดเวลา เพราะครูให้เด็กประสานงานเองทุกอย่างเลย เด็กจะทำหน้าที่เป็นมัคทายกนักเรียน เริ่มตั้งแต่การติดต่อประสานงานกับวัด การ

นิมนต์พระ การใช้คำพูดกับพระ การทำหนังสือเชิญผู้ปกครองเข้าร่วมงานบุญ...แต่อะไรที่เขาทำไม่เป็น เราก็ต้องสอน โครงการนี้มีข้อตกลงว่าการไปทำบุญที่วัดนั้น ให้ทุกฝ่ายแต่งกายแบบอนุรักษ์ไทย ชายนุ่งโจร่งหญิงนุ่งผ้าถุง”

แนวคิดการแต่งกายนี้เกิดจากคนสุรินทร์มีภูมิปัญญาทอผ้าไหมที่มีเอกลักษณ์ การแต่งกายอนุรักษ์ไปวัดนี้ นอกจากเพื่อให้เกิดความสวยงามแล้ว ยังเป็นการสืบสานศิลปะวัฒนธรรมพื้นบ้านด้วย นักเรียนบางคนมีแม่หรือยายที่สามารถทอผ้าที่สืบทอดมาจากปู่ย่าตาทวด ถ้าเพื่อนอยากได้ เขาก็จะพาไปให้ยายช่วยสอน จนทอผ้าไหมใส่ได้ด้วยตัวเอง ก่อเกิดเป็นอาชีพและความภูมิใจตามมา

สำหรับโครงการ “ข้าวไม่ยาก หมากไม่แพง” เป็นโครงการต่อเนื่องที่เกิดขึ้นหลังจากนักเรียนทำกิจกรรมโครงการ “สานสัมพันธ์วันทำบุญ อบอุ่นทั้งตำบล” แล้วเห็นปัญหาข้าวเหลือทิ้งจำนวนมากจากวัดหลังงานบุญ

“เด็กมองว่าเราน่าจะถนอมข้าวที่เหลือทิ้งนี้ไว้ เอาไปช่วยเหลือเด็กที่ไม่มีข้าวกลางวันกิน นักเรียนเราไม่มีข้าวกินเยอะ คนจนในชุมชนที่ยากจนก็เยอะ ข้าวที่เหลือจากวัดมักจะแปรไปเป็นข้าวมือสอง เป็นอาหารเสริม เช่น ข้าวเกรียบ แต่เราเห็นว่าข้าวน่าจะเป็นอาหารหลักเหมือนเดิม จึงเกิดมุมมองว่าน่าจะยึดอายุข้าว เป็นที่มาของการแพ็คใส่ถุงแล้วแช่ตู้เย็นไว้ เมื่อจะทานก็เอาไปนึ่ง แล้วเอาไปแจกจ่ายให้นักเรียนในโรงเรียนก่อน ปรากฏว่าผลตอบรับดีมาก เด็ก

ที่ได้เงินมาโรงเรียน ๒๐ บาท ซื้อข้าวกิน จานละ ๑๕ บาท พอโครงการนี้ออกมาเด็กก็แคไปซื้อกับข้าวกิน จานละ ๑๐ บาท จากเงินเหลือ ๕ บาท ก็เหลือ ๑๐ บาท”

ครูชวลิตรเล่าถึงการดำเนินงานในแต่ละโครงการที่เกิดขึ้นว่า ต้องหันกลับมามองว่า ตัวเองทำงานครบสูตรหรือยัง หลักรความพอเพียงปลูกฝังอยู่ในตัวเด็กแล้วหรือยัง จึงทำคู่มือแบบประเมินพฤติกรรมนักเรียน

โดยใช้ชื่อว่า “วิเคราะห์ตนเองสัปดาห์ละครั้ง ชีวิตจะไม่พลาดพลังตั้งวันวาน” เป็นคู่มือสมุดพกนักเรียน ให้นักเรียนใช้เวลาในคาบโฮมรูม วิเคราะห์การดำเนินชีวิตตนเองว่า สัปดาห์ที่ผ่านมาทำอะไรบ้าง เล่มเกมบ่อยไหม อ่านหนังสือมากไปน้อยไปหรือเปล่า ถ้าทำอะไรที่เกินไป ก็ต้องวางแผนสัปดาห์ถัดไปใหม่ให้เหมาะสม

ครูชวลิตรมีหลักการทำงานในฐานะครู โดยพิจารณาจากปัญหาของนักเรียนว่าควรแก้ไข้ปัญหา โดยใช้กระบวนการมีส่วนร่วม “บวร” (บ้าน วัด โรงเรียน) แล้วให้นักเรียนทำโครงการ โดยนักเรียนเป็นผู้คิดวางแผน และดำเนินการต่างๆ ด้วยตนเอง ครูมีบทบาทเป็นที่ปรึกษา และชี้แนะแนวทางแก้ปัญหา

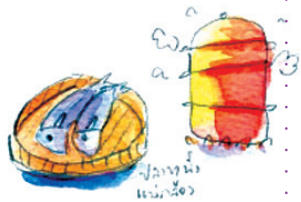
พอ.ไอสน อีควงกรณ์ กล่าวถึงประสบการณ์ในการบริหารโรงเรียนว่า ผ่านการบริหารโรงเรียนมานานมาก แต่การจะสร้างภูมิคุ้มกันและสร้างความยั่งยืนในการพัฒนาให้เกิดขึ้นควบคู่ไปด้วยกัน ทำได้ค่อนข้างลำบาก ฉะนั้น เมื่อได้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการพัฒนาโรงเรียน พอ.ไอสนมั่นใจว่าจะสร้างความยั่งยืนได้ เพราะหลักคิดพอเพียงนี้สามารถใช้ได้กับทุกๆ เรื่อง ไม่ว่าจะทำอะไรก็ตาม แนวคิดนี้จะสอนให้เราเข้าใจ เข้าถึง และพัฒนาต่อยอดสิ่งที่เกิดขึ้นได้

“หากนำหลักนี้มาคิดไตร่ตรองแล้ว จะพบว่า การนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในสถานศึกษาไม่ได้เป็นการเพิ่มภาระอะไรเลย หากทำด้วยความเข้าใจ และเข้าถึง เพราะสามารถนำเข้าไปอยู่ในบทเรียนด้วยการสอดแทรกปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเข้าไปได้ในทุกหน่วยวิชาอย่างกลมกลืน เพราะหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานปี พ.ศ. ๒๕๔๔ นั้น มีวิธีการเรียนรู้ โดยการบูรณาการหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงด้วย ดังนั้น โรงเรียนจึงใช้นโยบายที่เน้นการร่วมกันคิด ร่วมกันทำ ร่วมกันพัฒนา

หลักสูตรด้วยการนำหลักเศรษฐกิจพอเพียงเข้าไปในหน่วยวิชาต่างๆ โดยครูเจ้าของหน่วยการเรียนรู้เอง และสามารถใช้ได้กับทุกระดับชั้น

ม. ๑ นำภูมิปัญญาไทยผสมผสานกับหลักเศรษฐกิจพอเพียง “ว่าวลอยลม โคมลอยฟ้า” ให้ได้เรียนบูรณาการในกลุ่มสาระการเรียนรู้

ม. ๒ เศรษฐกิจพอเพียง หลีกเลี้ยงความจน เป็นการนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในการพัฒนาชีวิตเพื่อพัฒนาตนเองและชุมชน

“ สิ่งสำคัญคือโรงเรียนจำเป็นต้องวางไว้ซึ่งความคิดที่เป็นองค์รวม เพราะเราไม่สามารถขับเคลื่อนไปข้างหน้าตามลำพังคนเดียว จำเป็นที่จะต้องมีการมีบุคลากรทางการศึกษาที่จะนำพานักเรียนให้ก้าวไปข้างหน้า ฉะนั้น โรงเรียนจึงมีนโยบายร่วมกันคิด ร่วมทำไปด้วยกัน พร้อมๆ กัน ”

ม. ๓ เริ่มเข้าไปสู่ชุมชน และพัฒนาชุมชนด้วยหลักคิดเศรษฐกิจพอเพียง

ม. ๔ นำเรื่องปราสาทศิขรภูมิ ซึ่งเป็นโบราณสถานใกล้โรงเรียน มาเป็นแหล่งเรียนรู้บูรณาการกับหลักสูตร สร้างสำนึกรักบ้านเกิดของตัวเอง

ม. ๕ นำเรื่องเศรษฐกิจพอเพียงไปเป็นหลักคิดในการพัฒนาประเทศ

ม. ๖ นำหลักเศรษฐกิจพอเพียงไปเรียนรู้เรื่องในยุคโลกาภิวัตน์ นั่นก็คือการรองรับความเปลี่ยนแปลงได้ทุกเรื่อง ไม่ว่าจะปัญหาอะไรเกิดขึ้นก็ตาม

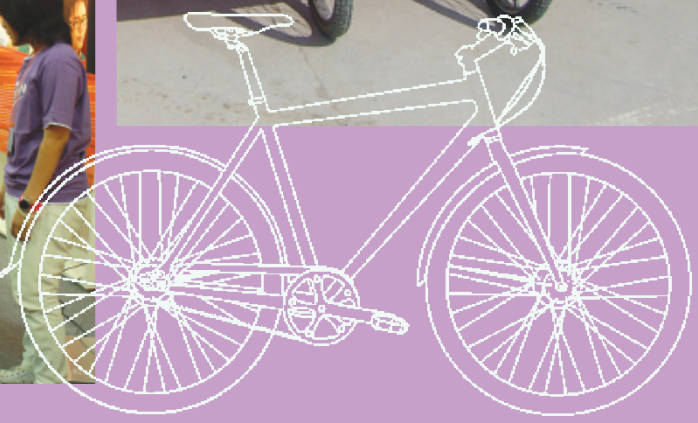
พอ.ไอสนบริหารจัดการการเรียนรู้ โดยให้ความสำคัญกับการบูรณาการหลักปรัชญาฯ ในหลักสูตรการเรียนการสอน เพราะมั่นใจว่าจะเป็นเส้นทางที่ช่วยสร้างให้ทั้งบุคลากรและพุ้เรียนเกิดความเข้าใจ และเข้าถึงหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง พร้อมทั้งมีวิถีการพัฒนาตนเองในวิถีชีวิตพอเพียงของตัวเองได้

ตัวอย่างโครงการ/กิจกรรมบูรณาการ
หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

ชุมชนโมโย
โรงเรียนโยธินบูรณะ กรุงเทพฯ

suwa กับสิงห์ หรือ “อ้อ” นักเรียนแกนนำจาก “ชุมชนเยาวชนต้นกล้าคนพอเพียง” หรือที่รู้จักกันในนามว่า “ชุมชนโมโย” (Moderate Youth Club : MoYo) เล่าถึงจุดเริ่มต้นของการก่อตั้งชุมชนว่า เกิดขึ้นหลังจากที่นักเรียนแกนนำขับเคลื่อนหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ไปเข้าค่ายผู้นำเยาวชนพอเพียงประมาณ ๕๐ คนเมื่อปี ๒๕๔๙ จากนั้นก็เริ่มเรียนรู้กันเองในชุมชน เป็นการเรียนรู้จากกิจกรรม งานนันทนาการ เกมสันทนาการสานความสัมพันธ์ รวมถึงการเขียนเรื่องเล่าเพื่อสะท้อนความคิด ความเข้าใจเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียง

“เด็กโยธินฯ มีศักยภาพในการให้ แต่ไม่รู้ว่าจะให้อย่างไรจึงคิดทำกิจกรรมเกี่ยวกับการบริจาค และคิดเกมสันทนาการต่างๆ ที่สามารถแทรกเรื่องเศรษฐกิจพอเพียงได้ด้วย โดยเกมที่คิดขึ้นจะมีลักษณะเรียนปนเล่น (Play and Learn) คือนำเกมมาให้เล่นกันก่อน แล้วถึงจะสรุปเอาความรู้ที่ได้จากการเล่น ออกมาในตอนสุดท้ายของเกม ว่าในแต่ละเกมมีหลักคิดพอเพียงแทรกอยู่อย่างไร”

“พอเราเริ่มได้แล้ว เราก็ขยายกิจกรรมออกไปในโรงเรียนเพิ่มมากขึ้น เช่น moyo radio เป็นการใช้เสียงตามสายของโรงเรียนประชาสัมพันธ์ข้อมูลของชุมชน ปี ๒๕๕๐-๒๕๕๑ เมื่อชุมชนโมโยสามารถที่จะขับเคลื่อนในโรงเรียนได้ในระดับหนึ่ง เราก็เริ่มออกไปทำกิจกรรมกับโรงเรียนภายนอก เป็นโครงการร่วมเรียนรู้สร้างเครือข่ายขยายผลหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โดยเริ่มที่โรงเรียนเตรียมอุดมศึกษาพัฒนาการ บางใหญ่ จ.นนทบุรี เรานำเกมที่ลองเล่นกันในโรงเรียนแล้วได้ผลแล้ว มาใช้ในการทำกิจกรรมร่วมกัน แต่ผลปรากฏว่าพอเล่นไปแล้ว พบว่ามีหลายอย่างไม่เป็นไปตามคาด เราพบเลยว่าสิ่งที่เราผิดพลาด สิ่งที่เรายังทำได้ไม่เต็มที่มึอะไรบ้าง ด้วยระดับวุฒิภาวะของเราที่มีความใกล้เคียงกันกับนักเรียนที่เราไปสอน ทำให้เกมที่เล่นไม่ได้รับความเชื่อถือ เราพลาดที่ไม่ได้วางแผนไปก่อน ทั้งที่การวางแผนเป็นหลักหนึ่งของเศรษฐกิจพอเพียง จึงเป็นบทเรียนให้ได้บททวนและนำไปใช้ในการทำกิจกรรมครั้งต่อไป ว่าต้อง

“ การได้เห็นน้องยิ้มมีความสุข ก็เกิดความรู้สึกดี ทำให้รู้สึกว่าการแบ่งปันความสุขให้คนอื่นเท่านั้น แต่ยังเป็นภาระกระจายความรู้ และขยายผลเรื่องปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงได้ด้วยกิจกรรมอย่างนี้ และคิดว่าโรงเรียนจะทำโครงการอย่างไร อย่างต่อเนื่องต่อไป ”

มีการวางแผนล่วงหน้า ต้องคิดก่อน หาข้อมูลก่อนว่าจะไปที่ไหน กลุ่มเป้าหมายเป็นใคร และควรทำอะไร นั่นคือต้องนำหลักเหตุผล พอประมาณ และภูมิคุ้มกันมาใช้ในการทำงานของชุมชนด้วย”

จากประสบการณ์นี้เอง จึงเป็นที่มาที่ทำให้ชุมชนมีการกำหนดโครงสร้างการทำงานของชุมชนโมโย ที่แบ่งหน้าที่กันชัดเจนตามความสามารถของสมาชิก โดยแบ่งออกเป็นสี่บ้าน แต่ละบ้านมีหน้าที่รับผิดชอบ

แตกต่างกันไปคือ บ้านฝ่ายสมาชิก บ้านฝ่ายทะเบียนและประเมินผล บ้านฝ่ายกิจกรรมและนันทนาการ และบ้านฝ่ายสื่อประชาสัมพันธ์

“เมื่อได้เรียนรู้ประสบการณ์และนำมาปรับปรุงการทำงานในครั้งต่อไป นับเป็นการเตรียมภูมิคุ้มกันในการทำงานของพวกเรา การออกไปขยายผลในครั้งต่อมาก็จะประสบความสำเร็จและภูมิใจ อยากทำต่อ นั่นคือการไปที่โรงเรียนแห่งที่สองคือ โรงเรียนวัดโพธิ์ตรุ ต.บ้านเบิก อ.ท่าม่วง จ.ลพบุรี เป็นโรงเรียนสอนระดับอนุบาลถึงป.๖ มีนักเรียนประมาณ ๑๐๐ คน สภาพโรงเรียนเก่า ปสก ชั้นอาคารเรียน ห้องสมุดปิดตายมาตั้งแต่โดนน้ำท่วมเมื่อปี ๒๕๓๘ ที่โรงเรียนนี้เราไปทำโครงการจิตอาสา ไปพัฒนาห้องสมุดให้น้อง และไปทำกิจกรรมเพื่อให้น้องได้มีความรู้เรื่องปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โดยใช้ชื่อว่า โครงการ “ธารน้ำใจ พี่ให้น้อง” ซึ่งเป็นกิจกรรมที่ก่อนหน้านี้ครูปรินดาได้จัดให้มีชั่วโมงในการให้รุ่นพี่ที่เรียนเก่งมาสอนหนังสือรุ่นน้อง และต่อมาเด็กๆ ก็คิดทำกิจกรรมการรับบริจาคสิ่งของเพื่อนำไปช่วยเหลือโรงเรียนที่ขาดแคลน

“แผนที่เตรียมการไปคือ ทำอย่างไรจะให้น้องได้มีความรู้เรื่องเศรษฐกิจพอเพียง หลังจากนั้นจึงเริ่มคิดกันแล้วว่าแบ่งปันให้น้องได้มีความรู้เรื่องปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเหมือนที่พี่ๆ ทำกันมา จึงคิดกิจกรรมต่างๆ ให้สอดคล้องกับวัยของน้องซึ่งอายุยังไม่ถึง ๑๒ ปี ที่น่าจะสนใจและเข้าใจได้ง่าย นั่นคือ การเล่นนิทาน เมื่อเล่าเสร็จก็สรุปให้น้องฟังว่านิทานเรื่องนี้ต้องการบอกอะไร

พร้อมกับถามน้องด้วยว่าเข้าใจไหม เป็นต้น และการไปครั้งนี้เป็นเรื่องจิตอาสา ชุมชนโมโยจึงไปชักชวนคนนอก หน่วยงานข้างนอก ชุมชนอื่นๆ อย่างเช่น ชุมชนอาสาพยาบาล มาจับมือกับชุมชนโมโยออกไปพัฒนาห้องสมุดและห้องพยาบาลของน้องด้วยกัน โดยกิจกรรมแบ่งออกเป็นสองส่วนคือ ครึ่งวันเช้าเป็นการพัฒนา ส่วนครึ่งวันบ่ายเป็นการทำกิจกรรมนันทนาการกับน้อง โดยมีการเตรียมเกมไปให้น้องเล่น เช่น การเล่นนิทาน แก้อีตันตรี และกีฬาบอลเลย์บอล”

โดยนอกเหนือจากการเล่นเกมแล้ว อ้อยยังยกตัวอย่างถึงกิจกรรมอื่นๆ ที่ทำว่ามีทั้งการเล่นนิทาน การเล่าเรื่องราวของคนใกล้ตัว หรือยกตัวอย่างเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในขณะนั้นๆ เพื่อสะท้อนถึงการนำหลักความพอเพียงมาประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันให้ได้ถูกต้องวิธี เพราะคนส่วนมากมักจะเข้าใจถึงหลักความพอเพียงในแง่มุมใดมุมหนึ่งเท่านั้น ทั้งที่เป็นความจริงแล้ว หลักปรัชญา นี้สามารถนำมาประยุกต์ใช้ได้กับทุกๆ เรื่อง

จากประสบการณ์การทำกิจกรรมในชุมชนโมโย อ้อยได้เรียนรู้ว่า ชุมชนโมโยเป็นกิจกรรมพิเศษที่ทำให้กล้าแสดงออก มีความสุขในการทำงาน และที่สำคัญทำให้ได้พัฒนาตนเองจากการสัมผัสเศรษฐกิจพอเพียงอยู่ในวิถีชีวิต ซึ่งสำหรับอ้อยได้นำหลักคิดพอเพียงมาใช้ในการจัดการตัวเอง ทำให้มีการบริหารเวลา รู้จักคิดอย่างมีเหตุผล และมีการวางแผนการทำงานป้องกันความเสี่ยง เป็นต้น

ครูปริศนา ตันติเจริญ พี่นเฟื่องสำคัญในบทบาทของครูผู้สอนวิชาสังคม และเป็นครูที่ปรึกษาผู้รับผิดชอบขับเคลื่อนหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียน เล่าถึงจุดเริ่มต้นในการทำงานว่า ตั้งใจขยันไ้ถามตัวเองก่อนว่าจะเริ่มต้นทำอะไร แล้วจึงกลับมาคิดถึงกระบวนการขับเคลื่อนว่าจะทำเพื่อใคร แล้วทำอย่างไร

“เมื่อผู้อำนวยการ (ปี ๒๕๔๗) ถามว่า ปริศนา ทำเรื่องนี้มีมัย ก็รับปากท่านว่า ทำไม่ต้องคิดเลยคะ เพราะรู้ว่าเรื่องนี้เป็นเรื่องของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ตัวดิฉันเองเป็นข้าของแผ่นดิน แล้วก็สำนึกในพระมหากรุณาธิคุณตลอด ก็เลยคิดว่าเรื่องนี้อย่างไรเสีย ก็ต้องทำ พอรับปากท่านพอ.มา ก็เกิดโจทย์ในใจขึ้นมาว่า แล้วจะทำอย่างไร เราเป็นแค่ครูที่อยู่กลางๆ ใหญ่ก็ไม่ใหญ่ เล็กก็ไม่เล็ก ก็กลับมามองว่าในกระบวนการการขับเคลื่อนนี้ทำเพื่อใคร ก็ตอบตัวเองว่า เพื่อเด็กใจ แล้วจะขับเคลื่อนอย่างไร ก็ขับเคลื่อนกับเด็กใจ แล้วตัวป้อนคือใคร ก็คือเด็ก เพราะฉะนั้น เด็กอยู่ในทุกวงจรของการขับเคลื่อน จึงเกิดแนวคิดที่ว่า ถ้าอย่างนั้นต้องเอาเด็กนั้นแหละมาช่วยเราก่อน และตัวเองมีความเชื่อส่วนตัวว่า **เด็กมีพลัง เด็กทุกคนเก่งได้ เด็กทุกคนอยากเป็นคนดี**”

คำถามต่อไปคือ “จะอย่างไร ออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ให้เด็กอย่างไร”

“ดิฉันเน้นความสำคัญไปว่า เด็กจะต้องมี **“อิสระ”** มี **“ความสุข”** เพราะเมื่อไรที่เด็กมีความสุข นั่นคือ **“สิ่งเรา”** ที่ทำให้เด็กอยากอยู่กับ **“การเรียนรู้”** และออกแบบกิจกรรมให้เด็ก **“มีส่วนร่วม”**

เพื่อให้เด็กแสดงศักยภาพอย่างเต็มที่ เพราะพลังในตัวเด็กที่เรายังไม่สามารถดึงออกมาได้ มีเยอะมาก”

“ถ้าเราสอนแบบบอก ครูบอกความรู้ ครูบอกให้ทำ เราจะไม่เห็นศักยภาพในตัวเด็ก ครั้งแรกจึงออกแบบกิจกรรมให้เด็กร่วมเรียนรู้ กิจกรรมแรกๆ คือ ค่ายเยาวชน ดิฉันไม่ได้บอกเด็กว่าต้องทำอะไร แต่ให้เขาได้ร่วมเรียนรู้ เช่น ชุมนุมเราจะซื้ออะไรดี พวกเขา ก็จะช่วยกันตั้งชื่อขึ้นมาเรื่อยๆ สุดท้ายก็มาร่วมตัวไหวท ให้แต่ละกลุ่ม แต่ละบ้านช่วยกัน ซึ่งเขาก็ได้ชื่อว่าโมโย (MoYo : Moderate Youth Club) หมายถึง เยาวชนที่เดินทางสายกลางตามแนวพระราชดำริ”

ครูปริศนานำกระบวนการที่ได้จากค่ายมาสู่การจัดตั้งและดำเนินกิจกรรมของชุมนุมนโมโย ออกแบบการเรียนรู้ให้เด็กอย่างง่าย ๆ ให้เด็กมีอิสระในการคิด และให้มีส่วนร่วม ในลักษณะเด็กคิด เด็กทำ ส่วน**ครูมีหน้าที่**

เป็นที่เลี้ยง คอยถาม คอยชี้แนะว่า เมื่อเกิดปัญหาเฉพาะหน้าจะต้องแก้ไขอย่างไร โดยใช้วิธีให้นักเรียนช่วยคิดและค้นหาคำตอบ ครูมีหน้าที่สร้างโอกาส เปิดเวทีให้เขาได้เรียนรู้ และให้เขาทำ และสอนเขาจากสิ่งที่เขาทำ

ผลการออกแบบและการสอนดังกล่าว ทำให้ในสองปีแรกของชุมนุมนโมโย คิดกิจกรรมออกมาจำนวนมาก โดยเฉพาะการออกแบบเกมที่สอดแทรกการเรียนรู้เรื่องเศรษฐกิจพอเพียง เป็นลักษณะของเกมเรียนปนเล่น โดยทดลองทำกันในโรงเรียนก่อน เมื่อมั่นใจว่าทำได้และเข้าใจดีแล้ว จึงคิดขยายออกไปทำกิจกรรมกับนักเรียนโรงเรียนอื่น และในช่วงสองปีหลัง “โมโย” สามารถยกระดับขึ้นมาเรื่อยๆ โดยมีการกลับมาทบทวนสรุปบทเรียนของการไปทำกิจกรรมแต่ละครั้ง จุดเด่น จุดด้อย ปัญหาอุปสรรคที่เกิดขึ้น มีการแก้ไขอย่างไร เป็นการสร้างภูมิคุ้มกันให้กับการทำกิจกรรมในครั้งต่อไป

“ดิฉันจะให้เด็กเขียนเรื่องที่ได้อ่านรู้จากการทำกิจกรรมมาคนละเรื่อง แล้ววิเคราะห์ว่าสอดคล้องกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงอย่างไร เป็นการสอนให้เด็กเรียนรู้โดยนำสิ่งใกล้ตัวมาสอนเค้า ดิฉันชอบให้เด็กเขียนคะ เพราะเด็กสมัยนี้จะเขียนไม่ค่อยถูก และเราจะได้อะไรจากเด็กหลายแง่มุม”

ครูปริศนา กล่าวว่า “การที่ครูโหมเกลียวกระตุ้นให้นักเรียนคิดและทำอย่างรอบคอบโดยใช้หลักปรัชญาฯ เป็นหลักยึด

ทำให้พบว่าชุมนุมนโมโยยกระดับตัวเองมาเรื่อยๆ จากในปีแรกเป็นการเริ่มสร้างตัวตนของเด็ก พอเด็กเริ่มรู้สึกมีตัวตน พอมีเด็กรุ่นน้องๆ ตามมา ก็เริ่มติดยึดตัวตนว่าจะทำอะไรก็ต้องชุมนุมนโมโยของเรา ครูจึงเกิดความคิดว่า ถึงเวลาที่โมโยต้องสลายตัวตนเด็กต้องไม่ยึดมั่นว่าการทำเรื่องเศรษฐกิจพอเพียงจะต้องเป็นโมโยเท่านั้น แต่ต้องให้เด็กเข้าใจในส่วนตัวว่า **สิ่งที่เขาทำคืออะไร**

ความดีที่ทำมาให้คุณค่าให้กับตัวเองอย่างไร ฉะนั้น สองปีหลังนี้ครูจึงออกแบบวิธีการ โดยให้นักเรียนไปชวนเพื่อนในชุมชนอื่นๆ มา ร่วมทำกิจกรรมร่วมกันโดยดูที่เป้าหมายของ สิ่งที่ทำคือ อุดมการณ์ยังอยู่ คุณค่าในตัวเอง ยังอยู่ในขณะเดียวกันนักเรียนจะทำกิจกรรม อยู่ในชุมชนใดก็ได้ ไม่จำเป็นต้องอยู่ชุมชน โมโย แต่ขอให้เอาหลักคิด หลักการ และ หลักปฏิบัติตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจ พอเพียงไปใช้ ซึ่งครูพบว่ากิจกรรมพัฒนา ผู้เรียนเป็นกิจกรรมหนึ่งที่สามารถเสริมสร้าง และสอนทักษะชีวิตที่แทรกแนวคิดเศรษฐกิจ พอเพียงแก่นักเรียนได้ดี และเด็กเหล่านี้ก็ ทำหน้าที่ไปขยายต่อให้กับเพื่อนในโรงเรียน โดยครูมีหน้าที่สร้างโอกาสให้ความช่วยเหลือ สนับสนุน ชี้แนะความคิด”

ตั้งแต่ปี ๔๙ โรงเรียนโยธินบูรณะได้ เริ่มบูรณาการหลักปรัชญาของเศรษฐกิจ พอเพียงเข้าสู่การเรียนการสอน โดยส่วนหนึ่ง สอดแทรกเข้าไปในกิจกรรม “ดิฉันรู้สึกว่ ถ้าพูดซ้ำๆ ซากๆ ๓ แห่ง ๒ เจื่อนไซ เด็กก็คง จะเบื่อดิฉันด้วย เพราะพูดเหมือนเดิม ดิฉัน ก็เลยออกอุบาย โดยออกแบบชิ้นงานก่อน กำหนดผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง ตัวชี้วัด กำหนดชิ้นงาน แล้วคุยกับเด็ก ดิฉันนำ หนังสือพ.พ. (หนังสือเพื่อความพอเพียงของ ชีวิต) ไปให้เด็กดู แล้วบอกเขาว่า “สมมติว่า เธอเป็นบรรณาธิการหนังสือ เธอจะต้องออก หนังสือพ.พ. เธอคิดว่าจะต้องทำอะไร หากจะต้องไปเรียนรู้อันอื่นว่าเขาใช้ชีวิต พอเพียงอย่างไร จะมีเงื่อนไขอีกข้อหนึ่งว่า ต้องเป็นการศึกษาชีวิตพอเพียงของคนใน

ครอบครัวโยธินเท่านั้น ดิฉันแนะนำ “น้ำ นิคมทีโบลกรให้เราข้ามถนนทุกวันๆ หรือคน ขยายของนอกโรงเรียนนี้ เธอไปคุยกับเขาลีว่า เขารู้จักหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ว่าเป็นอย่างไร” มีบางกลุ่มดีมากเลย ไปถาม ผู้อำนวยการโรงเรียน ทำให้ท่านเกิดความ สนใจ และตั้งใจว่าเด็กเข้ามาคุยด้วย และ บอกดิฉันว่า “หนังสือเสร็จแล้ว เอามาให้ดู ด้วยนะ” เด็กที่ทำเล่มนี้ ตอนที่หนังสือเสร็จ

ยังไม่ยอมส่งอาจารย์ มากะซิบว่า ผอ. ขอ ดูขอเอาไปให้ผอ. ดูก่อน ด้วยความภาคภูมิใจ ครูประจำชั้นก็อยากดู แสดงว่าอุบายนี้ใช้ได้ กระตุ้นทั้งเด็ก กระตุ้นทั้งผู้ใหญ่ คือผู้ใหญ่ ก็ได้เรียนรู้ว่าเด็กๆ กำลังทำอะไรอยู่ และวิธีการเรียนรู้ของเด็กเป็นอย่างไร”

ครูปริศนาเผยว่า ๒ ปีที่ผ่านมา พยายามจะยกระดับการขับเคลื่อนเศรษฐกิจ

พอเพียงในโรงเรียน ซึ่งในวันนี้โรงเรียน สอดแทรกหลักปรัชญาของเศรษฐกิจ พอเพียงลงในหลักสูตรการเรียนการสอน และบูรณาการในโครงการนักเรียน และ พัฒนามาจนถึงจุดหนึ่งที่คิดว่าน่าจะใช้ได้ พอสมควร แต่ส่วนตัวแล้วยังไม่พอใจ ถึง อยากรู้ก็ยังต้องเดินหน้าพัฒนาต่อไปอีก เรือๆ

ครูปริศนาออกแบบการเรียนรู้ให้นักเรียนอย่างง่าย ๆ โดยเชื่อมโยงการเรียนรู้จากเรื่องใกล้ตัว ให้นักเรียนมีอิสระในการคิด และได้ลงมือปฏิบัติ ครูมีหน้าที่เป็นพี่เลี้ยง ตั้งคำถามเพื่อให้นักเรียน พักคิด คอยชี้แนะแนวทาง เชื่อมโยงให้ความรู้ที่นักเรียนไม่เข้าใจ โดยยึดนักเรียนเป็นศูนย์กลาง และหว่านเมล็ดพันธุ์ยาวจนพอเพียง เพื่อเป็นกลไกการขับเคลื่อนหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ในโรงเรียน โดยความรับผิดชอบของนักเรียน ด้วยการจัดตั้งเป็นชุมนุม ที่บริหารจัดการโดยนักเรียน และมีการสานต่อจากรุ่นพี่สู่รุ่นน้อง

เศรษฐกิจพอเพียง...ทางรอดของสังคมไทย

ดร.ปริยานุช พิวลสรารุณ

ดร.ปริยานุช พิวลสรารุณ สรุปถึงหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงว่า “หากทำความเข้าใจให้ดี จะพบว่าหลักคิดพอเพียงก็คือการอยู่บนพื้นฐานของความเป็นจริง ต้องรู้จักตัวเองอย่างแท้จริงก่อนที่เราคือใคร มีทุนเดิมอย่างไร มีพื้นฐานเป็นอย่างไร อยู่ในสังคมแบบไหน และอยู่ในสภาพแวดล้อมอะไร สรุปคือ เราจะรู้ว่าเราใช้ชีวิตอยู่บนพื้นฐานความจริงหรือไม่นั้น จะต้องมีความรอบรู้และรอบคอบเข้ามาใช้เป็นเงื่อนไขในการตัดสินใจ”

ดังตัวอย่างโครงการริโซเคิลหรือคัดแยกขยะที่โรงเรียนทำกันเยอะมาก ถ้าหากเรามีความรู้อย่างแท้จริง เราควรจะรู้ว่ากระบวนการที่จะช่วยลดขยะให้น้อยลงได้นั้น จะต้องเริ่มจากการ “ใช้” ให้น้อยลง ไม่ใช่เริ่มต้นที่ “การคัดแยกขยะหรือรีไซเคิล” ซึ่งต้องมีความรู้ความเข้าใจอย่างถูกต้องว่าเราใช้สิ่งของเกินความจำเป็นหรือไม่ แล้วจึงจะคิดขั้นตอนต่อไปว่าจะเอาสิ่งที่เหลือใช้หรือที่เรียกว่า “ขยะ” ที่เกิดขึ้นไปใช้ประโยชน์อย่างไร แต่เศรษฐกิจพอเพียงไม่ใช่เพียงแค่การนำเอาสิ่งของที่ดูเหมือนว่าจะไม่มีประโยชน์แล้วมาใช้ให้เกิดประโยชน์เท่านั้น ความหมายของการคิดอย่างพอเพียงอยู่ที่ว่า “ทำไมต้องทำ” เช่นนั้น เป็นเพราะทรัพยากรมีอยู่อย่างจำกัด ถ้าเราใช้ทรัพยากรอย่างไม่พอเพียงก็จะเกิดปัญหาต่างๆ เป็นผลกระทบทางลบตามมา

ทั้งนี้ การมีความรู้จะต้องเป็นไปอย่างรอบรู้ ซึ่งจะรู้อย่างแท้จริงได้ก็ต้องมองอย่างเป็นองค์รวมและครบวงจร รู้จักคิดเชื่อมโยงและมองเห็นมิติหลากหลายมุม ไม่ใช่แค่ระนาบเดียว ซึ่งเมื่อมีการน้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเข้าสู่กระบวนการจัดการเรียนรู้ ก็จะช่วยให้เกิดการปฏิรูปการเรียนรู้ได้อย่างแท้จริง เพราะเราไปเริ่มต้นที่จะส่งเสริมให้เขามีสติปัญญา

“ สติปัญญาเป็นสิ่งที่เกิดกับจิตกับใจ ฉะนั้น ระเบิดจากข้างใน คือ การไประเบิดที่ใจคน และเมื่อระเบิดที่ใจคนแล้ว ทุกอย่างมันจะยั่งยืน เพราะมันไปปรับความคิด ปรับความเข้าใจใหม่ของคน เริ่มเข้าใจอย่างแท้จริงว่าเราอยู่ร่วมกันในโลกที่มีทรัพยากรจำกัด เราไม่ควรใช้สิ่งของเกินตัว สิ่งต่างๆรอบตัวเราเหล่านี้ไม่มีอะไรเป็นขยะ ทุกอย่างคือทรัพยากรของโลก ที่มีประโยชน์ ไม่ใช่แค่เฉพาะวันนี้ แต่เพื่อไปถึงวันข้างหน้า ”

การสอนตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานปี ๒๕๕๑ นั้น ทุกสาระการเรียนรู้สามารถสอดแทรกหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงได้ ซึ่งจะทำให้เด็กมีความสุข เด็กได้เรียนรู้ และผลสุดท้ายคือการทำให้ประเทศชาติสามารถอยู่รอดต่อไปอย่างมั่นคงได้ “ถ้าเราเป็นประเทศที่อยู่อย่างพอเพียงจริงๆ เราก็จะมีความสุขได้อย่างที่เราเป็น ไม่จำเป็นต้องเหมือนประเทศอื่น เพราะความสุขแท้ๆ มันจะต้องเกิดขึ้น แต่เราอาจจะไม่เคยสังเกตว่า แล้วความสุขมันเกิดขึ้นได้อย่างไร เมื่อไหร่ เวลาไหน เท่านั้นเอง”

ดังนั้น เศรษฐกิจพอเพียงจึงเป็นทางรอดทางเดียวของประเทศไทย เราจึงต้องมาช่วยกันคิดว่าจะทำอย่างไรให้เกิดเครือข่ายผู้ปฏิบัติตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงออกไปมากกว่านี้ เพราะว่าถ้าเราทำได้ นอกจากจะเป็นการตอบแทนพระมหากรุณาธิคุณของพระองค์ท่านแล้ว เรายังได้ตอบแทนบุญคุณแผ่นดินเกิดของเราด้วย ...

ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง : จากหลักคิดสู่วิถีปฏิบัติ

ที่ปรึกษา	ปิยาภรณ์ มั่นตะจัตรา ศศิณี ลิ้มพงษ์
บรรณาธิการ	สุจินดา งามวุฒิพร
รูปเล่ม	ไอร์แลนด์ ไทยแลนด์ กรู๊ป
พิมพ์ครั้งแรก	พฤษภาคม ๒๕๕๔
จำนวนพิมพ์	๕,๐๐๐ เล่ม
เลขมาตรฐานสากล	๙๗๘-๙๗๔-๘๓๖๕-๔๘-๐
ประจำหนังสือ	
จัดทำและจัดพิมพ์	มูลนิธิสยามกัมมาจล www.scbfoundation.com www.okkid.net
พิมพ์ที่	บริษัท ธนภัทร (๒๐๐๖) ฟรินติ้ง จำกัด ๓๗/๑ หมู่ ๑๔ ต.บางแม่นาง อ.บางใหญ่ จ.นนทบุรี ๑๑๑๔๐ โทรศัพท์ ๐๘ ๑๗๓๔ ๕๘๐๗, ๐๘ ๑๙๐๑ ๕๑๒๓ โทรสาร ๐ ๒๘๓๓ ๑๐๘๑